

**BALATONI ARCULATI
KÉZIKÖNYV**

IMPRESSZUM

A KÖNYV MEGJELENÉSÉT
A MINISZTERELNÖKSÉG, ÉPÍTÉSZETI,
ÉPÍTÉSÜGYI ÉS ÖRÖKSÉGVÉDELMI
HELYETTES ÁLLAMTITKÁRSÁGA TÁMOGATTA.

SZAKMAI IRÁNYÍTÓ
ÉS MEGBÍZÓ:

BALATONI INTEGRÁCIÓS
KÖZHASZNÚ NONPROFIT KFT.

SZERKESZTŐ:

CZENE ÉVA, VÁROSRENDEZÉSI VEZETŐ TERVEZŐ,
Z. É. MŰHELY TERÜLETFEJLESZTÉSI
ÉS URBANISZTIKAI TERVEZŐ ÉS TANÁCSADÓ KFT.

SZERZŐK:

CZENE ÉVA, FARKAS SZILVIA,
KOVÁCS SÁNDORNÉ, PAPP ZOLTÁN TAMÁS,
RÁCZ BÁLINT, SCHILD DOROTTYA, STYEVOLA ISTVÁN

GRAFIKAI TERV:

DUNAKANYAR PRESS

KÖTÉSZET, NYOMTATÁS

INKREDIBLE LETTERPRESS

MEGVALÓSÍTÁSBAN
KÖZREMŰKÖDÖTT:

LECHNER
TUDÁSKÖZPONT

BUDAPEST, 2021. DECEMBER

TARTALOMJEGYZÉK

	PREAMBULUM		8 – 9
	A KÉZIKÖNYV KÉSZÍTÉSÉNEK ÉS ALKALMAZÁSÁNAK MÓDSZERTANA		10 – 13
1. FEJEZET	TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK		
	1.1	TERMÉSZETFÖLDRAJZ, DOMBORZAT	16 – 19
	1.2	VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK	19 – 23
	1.3	NÖVÉNYZET	24 – 27
	1.4	SZŐLŐKULTÚRA	27 – 33
2. FEJEZET	A BALATONI TÁJ		
	2.1	TÁJTÖRTÉNETI FEJLŐDÉS	36 – 43
	2.2	FÜRDŐTELEPEK LÉTREJÖTTE	44 – 46
	2.3	A BALATONI TÁJ SAJÁTOS ELEMEI	47 – 51
3. FEJEZET	ÉPÍTÉSZET		
	3.1	ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI FEJLŐDÉS	54 – 65
	3.2	VÉDETT ÉPÍTETT ÉRTÉKEK	66 – 79
	3.3	ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK	80 – 83
	3.4	BALATONI ÉPÍTÉSZET	84 – 93
4. FEJEZET	BALATONI KARAKTERELEMÉK		
	4.1	PART MENTI FEJLESZTÉSEK	98 – 109
	4.2	BALATONI LÁTKÉP	110 – 123
	4.3	STRANDOK KEMPINGEK	124 – 133
	4.4	BALATONI KIKÖTŐK, MÓLÓK	134 – 147
	4.5	PARTI SÉTÁNYOK	148 – 161
	4.6	SZŐLŐMŰVELÉSŰ TERÜLETEK, BORÁSZATOK, PINCÉK, PRÉSHÁZAK	162 – 171
	4.7	PARTVONAL ÉS PARTFAL	172 – 187
	4.8	NÖVÉNYZET	188 – 198
	KÉPJEGYZÉK		199 – 207
	TÉRKÉP JEGYZÉK		207

PREAMBULUM

Az építészet minden elemében hatással van a környezetünkre, ezáltal alapjaiban határozza meg mindennapi életünket. Az építészetnek tájformáló hatása van, alakítja a közízlést ezzel jelentősen befolyásolja a közérzetünket. Az épített és az építés által teremtett épület és tájépítészeti alkotás helyet és szellemet teremthet, amely először a szűkebb környezetünk, majd a környező táj, idővel pedig a nemzeti kultúra szerves részévé válhat. Az építés felelőssége jelentős, hiszen mindig szem előtt kell tartania, hogy az épület egy maradandó alkotás, amely évtizedek múlva is ugyanazon helyhez kötve létezik, ezáltal alázattal és megértéssel kell fordulni környezetéhez és tájhoz.

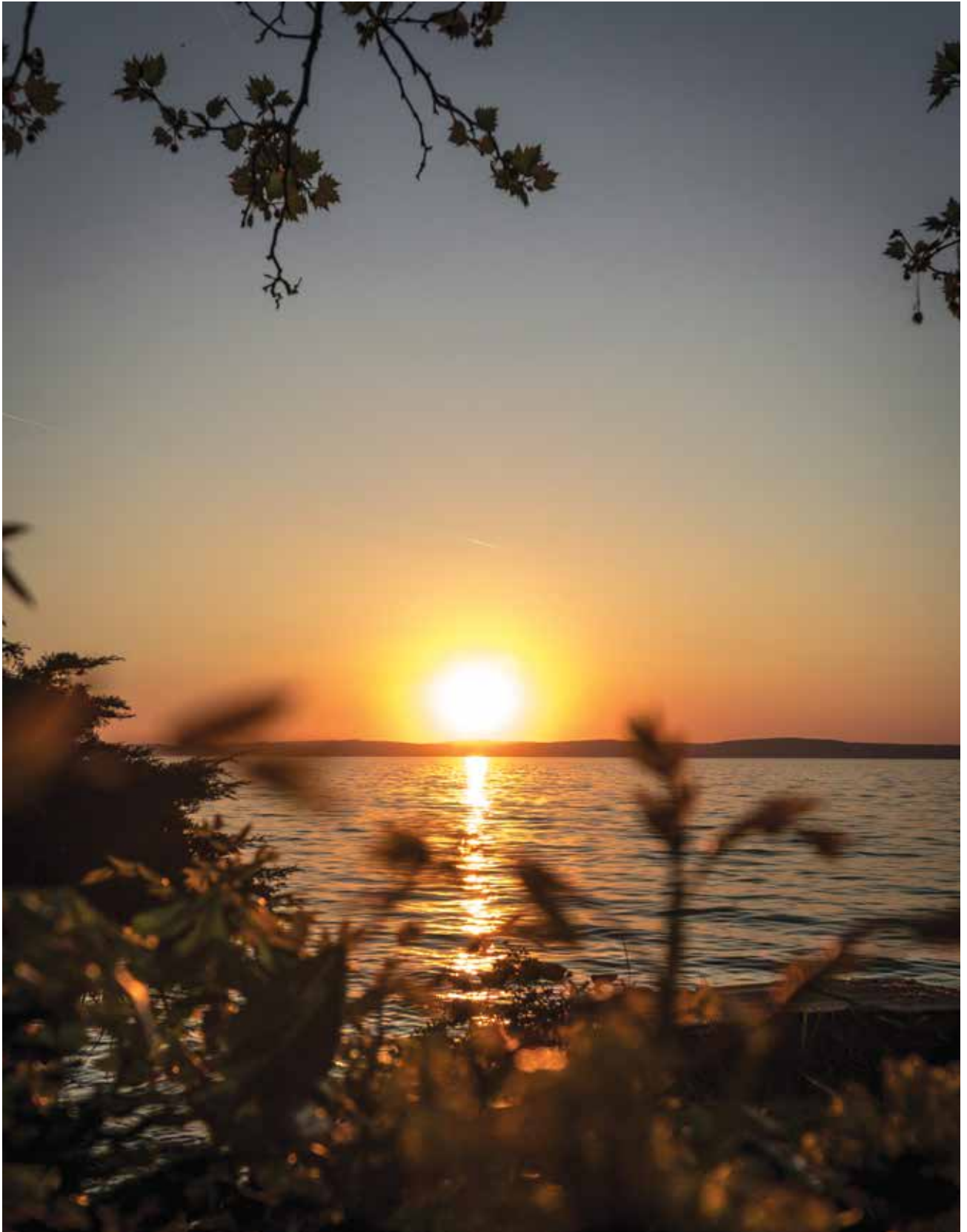
Az építészet sajátossága, hogy minden korban igyekszik elhelyezni a lenyomatát a táj és település arculatára és építészeti karakterére. A minőségi építészeti alkotások szellemüknél fogva törekednek arra, hogy múlhatatlanok legyenek és évtizedek elteltével is tükrözzék azt a célt és elképzelést, amely a tervezőasztal felett, a tervező munkáját is végigkísérte. Miként a Nemzeti Építészetpolitika is fogalmaz, a hagyományok szerint az építészet három alapköve a hasznosság, a tartósság és a szépség.

A Nemzeti Építészetpolitika által 2015-ben meghatározott alappillérek szemléletét követve került elfogadásra 2016-ban, a településkép védelméről szóló törvény, amely alapján a magyarországi települések jellegzetes és értékes arculatának megóvása, kialakítása, az épített és a természeti környezet egységes védelme, egyben az építési beruházások gyors és sikeres megvalósíthatósága érdekében, minden

magyarországi település elkészítette a Településképi Arculati Kézikönyvét. A települési szintű arculati kézikönyvek világossá tették, hogy Magyarország egyes kiemelt jelentőségű területein igény mutatkozik egy olyan felülkeretező szemléletű iránymutatásra, amely a helyi értékeket és érdekeket figyelembe véve, a települési szint felett, az adott táj, tájegység arculatának minőségi formálására tesz javaslatot. Ezen iránymutatások és ajánlások az Építészeti-tájegységi Arculati Kézikönyvekben fogalmazódtak meg, amelyek új eleme a Balatoni Arculati Kézikönyv.

A Balatoni Arculati Kézikönyv egy olyan útmutató, amely a tó környezete építészeti kultúrájának a tükre, a közízlés mércéje, mely egyben bepillantást enged az évszázadok során kialakult és a közösség által formált táj sajátosságaiba is. Az útmutató célja jelen esetben tehát kettős, hiszen feladata, hogy bemutassa azokat az épített és természeti értékeket, amelyek megőrzése, fenntartása és értékőrző fejlesztése mindannyiunk és a helyben élők közös érdeke, másrészt feladata, hogy a helyben fellelhető jó példákon keresztül, irányt mutasson az építész társadalom, az építetők, a tó környezetében élők és a Balaton-partjára költözők számára.

Az útmutató tehát iránymutatást és ajánlásokat ad, hogy a hasznosság, a tartósság és a szépség alappilléreit szem előtt tartva, miként tud a megépülő új ház, vagy a tájépítészeti alkotás megfelelni a saját korának, igazodni a modern életkörülményekhez, választ és megoldást adni korunk energiatudatos és klímabarát elvárásaira és üzemeltetési kihívásaira, amellett, hogy megfelel a megrendelői igényeknek is.

A KÉZIKÖNYV KÉSZÍTÉSÉNEK ÉS ALKALMAZÁSÁNAK MÓDSZERTANA

A Balatoni Arculati Kézikönyv célja kettős. A Kézikönyv egyrészt rövid áttekintést ad a Balaton és környezetének természeti adottságairól, bemutatja a jellegzetes balatoni tájat, majd ismerteti építészetének fejlődését. Másrészt azonosítja és bemutatja azokat a karakterelemeket, amelyek a tó természeti és épített környezetének legmeghatározóbb részei - ezáltal a tájkép és a településkép formálását leginkább meghatározzák -, majd a Településképi Arculati Kézikönyvek és a településképi rendeletek követelményein túl, de azok alkalmazásával párhuzamosan ajánlásokat fogalmaz meg ezen karakterelemek megőrzését és értékőrző fejlesztését elősegítve.

Az ajánlások segítséget nyújtanak az építetőknek, a kivitelezőknek, az önkormányzatoknak, hogy a tartósság és a szépség alappilléreit szem előtt tartva, a balatoni tájhoz, az adott tájegység sajátosságaihoz illeszkedve, miként tudhat a megépülő új, épület, vagy a tájépítészeti alkotás megfelelni a saját korának, igazodni a modern életkörülményekhez, választ és megoldást adni korunk energiatudatos és klímabarát elvárásaira és üzemeltetési kihívásaira amellet, hogy megfelel a megrendelői igényeknek is.

A Kézikönyv területi hatályának meghatározása a Lechner Tudásközpont támogatásával, tudo-

mányos, térinformatikai alapon történt. A látvány szempontjából érzékeny terület azonosításához egy Balatonon vitorlázó szemszögéből vizsgáltuk a szemlélődő elé táruló látványt. A vizsgálathoz egyrészt légifelvételekből nyert pontfelhő feldolgozásával készült háromdimenziós adatkészletre, azaz felszínmodellre - a domborzat és az azon elhelyezkedő objektumok (építmények, fák együttese)-, másrészt a tó vízfelületén egyenletesen elhelyezett nézőpontokra volt szükség. A térinformatikai elemzés azonosította a tó felszínén elhelyezett nézőpontokról azokat a tó körüli területeket, amelyek onnan láthatók. A több mint 240 rácspontról feltáruló, látható területek összegzése kirajzolta azt a területet, amely a tó felszínéről, a partjáról és a Balaton part menti területeiről élénk tárul.

Ez a terület a Balaton - településképi és tájképi szempontjából - kiemelten érzékeny területe, amelyen belül az egyes karakterelemekre vonatkozó ajánlásokat javasolt figyelembe venni. A Kézikönyv által meghatározott ajánlások mellett, a hatályos jogszabályokban és a településképi arculati kézikönyvekben, valamint a településképi rendeletekben rögzített követelményeket egyaránt javasolt figyelembe venni és betartani.

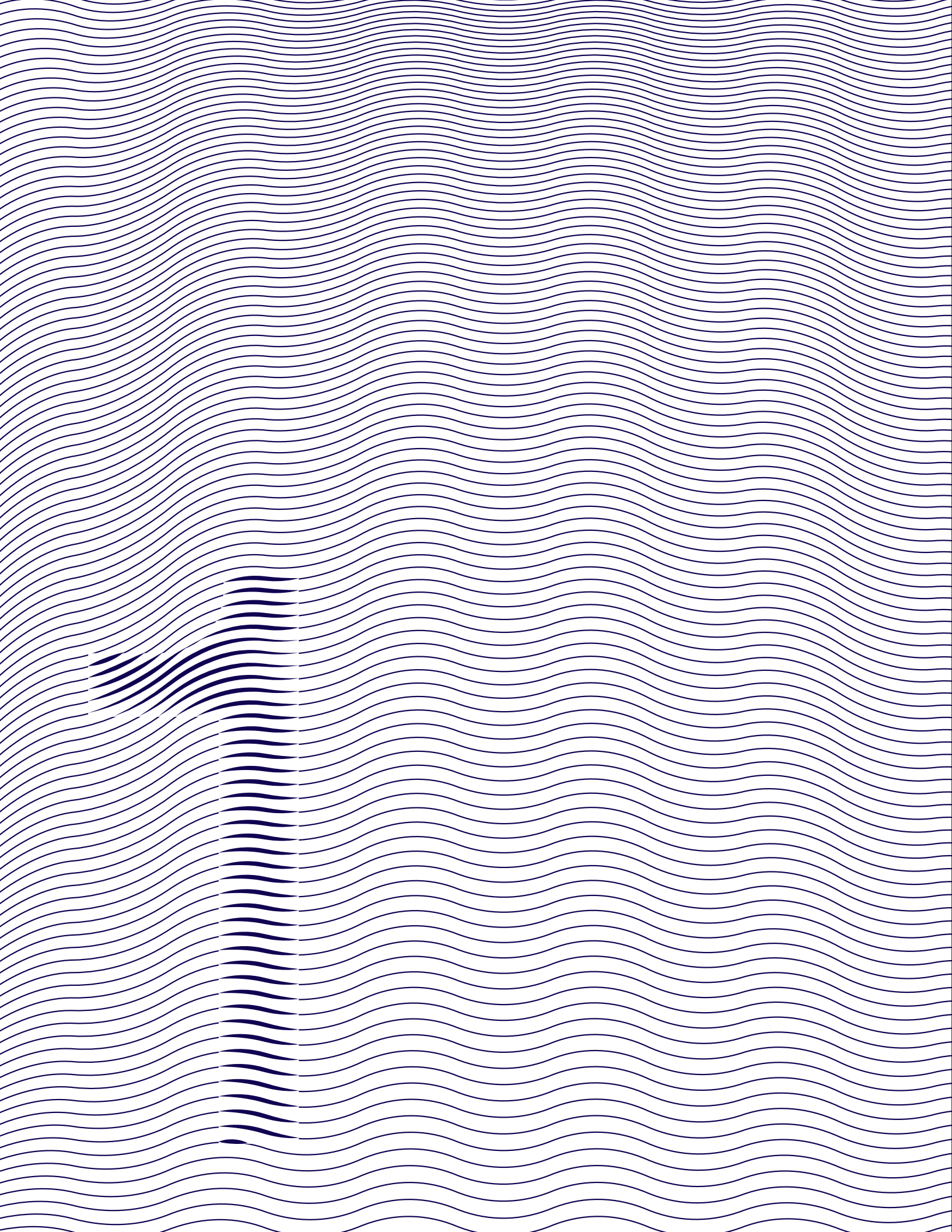
1. A BALATON-PART LÁTHATÓSÁGI VIZSGÁLATA

LÁTHATÓ TERÜLETEK

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

1.1 TERMÉSZETFÖLDRAJZ, DOMBORZAT

1.2 VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

1.3 NÖVÉNYZET

1.4 SZŐLŐKULTÚRA

1

TERMÉSZETI ADOTTSÁGOK

1.1 TERMÉSZETFÖLDRAJZ, DOMBORZAT

A Balaton, mely Közép- és Nyugat-Európa legnagyobb sekély vizű tava, hazánk nyugati felében, a Dunántúli-középhegység lábánál fekszik.

A Balaton vízfelülete közel 600 km², víztömege 2 milliárd m³. Különlegességét nemcsak nagysága adja, hanem az is, hogy a hasonló típusú tavakhoz képest kimondottan sekély. A partvonal hossza mintegy 200 kilométer, a tó hosszúsága 77 kilométer, szélessége 1,5 kilométer és 12,7 kilométer között változik. Az átlagos vízmélység 2-3 méter, legnagyobb, 11-12,5 méteres mélységét Tihanynál éri el. A víz hőmérséklet a sekély vízállásnak köszönhetően magas, az átlag 12,4 fok körüli. A víz hőmérséklete júliusban a legmagasabb, ilyenkor gyakran előfordul 23-25 fokos víz hőmérséklet is.

A Balaton kialakulására vonatkozó első tudományos igényű elméletet 1732-ben Bél Mátyás írta le, majd a XIX-XX. század fordulóján kezdett el Lóczy Lajos foglalkozni a tó kialakulásával. Lóczy elképzeléseit számos további kutatás finomította, gazdagította. A Balaton kialakulásának részleteivel kapcsolatban napjainkban is többféle nézet létezik.

A legújabb kutatások szerint, a tó kialakulását megelőzően az emelkedő Dunántúli-középhegységből eredő patakok hordalékkúpja borította a területet. A pliocén kor végén vulkáni tevékenység eredményeként felszínre törő, majd kihűlő lavából keletkezett a tavat szegélyező tanúhegyek bazaltközete. A tűzhányók működését vulkáni utóműködés is követte, melynek eredményeként jöttek létre többek közt a Tihanyi-félsziget gejzirkúpjai, a Hévízi-tó, de a balatonfüredi savanyúvíz is ennek köszönhető. A Balatont kialakító jégkorszak utáni felmelegedés hatására a víz szintje fokozatosan csökkenni kezdett, medre pedig feltöltődött. A tó korábbi területe mintegy másfél-kétszerese lehetett a mainak. A földtani mozgások egyes vizsgálatainak szerint még ma is tartanak.

A Balaton környezetének domborzata két erősen eltérő részre osztható, északi hegyvidéki és a déli dombvidéki előtérre oszlik. Az északi part a Bakony déli előtere, lépcsőzetes felépítésű, folyóvölgyekkel szabdalta táj. A Balaton-felvidék legmeghatározóbb szereplője a Tapolcai-medencében

5. A Hévízi-tó és Tófürdő madártávlatból

6. A Tapolcai-medence tanúhegyei:
Gulács és a Tóti-hegy

és szomszédságában elhelyezkedő, kúp vagy csonkakúp alakú tanúhegyek, melyek a felszín alakító erők évmilliók működésének tanúi.

A Balaton déli partján a Somogyi-dombság lösszel fedett hátai merőlegesen futnak le a partra, közéjük pedig a mederből laposan benyúló, vizenyős lápok ékelődnek. A vizenyős területekből emelkedik ki a bazalttufával fedett Fonyódi- és Boglári-hegy.

A tó vize jelentős hatással van a térség mikroklímájára azzal, hogy a víz felett képződő páradús levegő kiegyenlítő hatást gyakorol a hőmérsékletre. A jelenségnek köszönhetően hazánk legkiegyenlítettebb éghajlatú tája a Balaton közvetlen térsége.

A Balaton vizét a Zala folyón kívül számos patak és parti forrás táplálja, vízgyűjtő területe majdnem a tó kiterjedésének tízszerese. A Balaton vízszintje – és ezzel együtt kiterjedése is – az évezredek során sokat változott. Az elmúlt évszázadokig a tó vízszintje erősen ingadozó volt, melyet a déli vasút kiépítésével összefüggésben rendeztek,

a XIX. század végén. A szabályozott vízszint lehetővé tette a korábban vízzel borított, vagy komolyabb vízkárokat szenvedő területek hasznosítását is.

1.2 VÉDETT TERMÉSZETI ÉRTÉKEK

A Balaton környéke hazánk természeti értékekben egyedülállóan gazdag vidéke, amelyek igen sokszínűek és sajátosak, némelyik – mint például az északi part tanúhegyei – csupán erre a térségre jellemző Magyarországon. A Balaton-part környezetében országos védettségi kategóriák közül nemzeti parkot, természetvédelmi területeket és ex lege védett értékeket is találunk, azonban a területének túlnyomó része Natura 2000 és Ramsari védelmet is élvez.

A Balaton-felvidéki Nemzeti Park hat tájvédelmi körzet és az azokhoz kapcsolódó természeti területek összevonásával jött létre 1997-ben. A védelem célja a táj jellegének megőrzése, a természeti értékek, felszíni és felszín alatti vizek és vízkészletek, erdők, termőtalajok és más

7. A Kis-Balaton madártávlatból

megújuló természeti erőforrások védelme, és a természetszerű gazdálkodási módok elterjesztése. A mozaikos felépítésű Balaton-felvidéki Nemzeti Park több tájegységet foglal magába, így a Tihanyi-félsziget, a Pécselyi-medence, a Káli-medence, a Badacsony, a Tapolcai-medence, a Keszthelyi-hegység, a Tátika, a Kovács-hegy és a Kis-Balaton egyes területeire terjed ki.

A nemzeti park területén egykor működő vulkánok, hévízforrások nyomaira bukkanhatunk, karsztos területek kőoszlopait, víznyelőit és szurdokvölgyeit csodálhatjuk meg. Felszíni képződmények közül a legérdekesebbek a bazaltkúpok, bazaltorgonák, bazaltzsákok, és a kőhátakkal borított lapályok, azaz a „kőtengerek”. Különleges növény- és állattani értékkel rendelkeznek a nemzeti park vizes élőhelyei, melyek egyben nemzetközi védelem alatt is állnak.

A Balaton térségében négy természetvédelmi területet is találunk. Felfedezhetjük a természeti értékeiről és a földtani alakzatairól méltán híres Balatonfüredi-erdőt, a 18. században kialakított,

hazánk egyik legjelentősebb kertművészeti alkotását a Keszthelyi-kastélyparkot, a mintegy 1500 hektár kiterjedésű Nagybereki Fehér-víz területét, és a nagyon ritka és egyben fokozottan védett növényünkkel borított Balatonkenesei-tátorjánost.

A tó szomszédságában ezen felül számtalan ex lege, azaz a törvény erejénél fogva védett terület is található, ilyenek a lápok, kunhalmok, földvárak, források és víznyelők.

Karsztvidékeink jellegzetes felszínalaktani és tájképi értékei a víznyelők, amelyeken keresztül időszakosan vagy állandóan vizek jutnak a karszt belsejébe. Ilyen a Füzeti-tó víznyelője, vagy a Balatonedericsi-fennsík víznyelői. A Balaton-felvidéken számos forrás található, többek között Balatonakarattyán, Balatonvilágoson és Balatonfüreden is. A tó környezetében több földvár is épült, amelyek elsősorban védelmi célú, építettség vonalas, vagy zárt alakzatú földművek voltak. Földvárak találhatóak a vászolyi Nagyvár-tetőn, a Zánka, a Fonyód és a Balatonboglár területén található Várhegyen.

8. A keszthelyi Festetics-kastély madártávlatból

A Balaton és a Kis-Balaton egésze és több medencét övező terület Natura 2000 és a Ramsari Egyezmény által érintett. Ezen területek jellemzően más hazai védelemmel is érintettek, megőrzésük és védelmük nem csupán nemzeti, hanem nemzetközi érdek is. A Kis-Balaton hazánkban az elsők között, 1979-ben került be a Ramsari területek közé. Területére a vonulási időszakban vízimadarak tízezrei érkeznek meg, hogy pihenjenek és táplálkozzanak. A Balaton 1989 óta tartozik a Ramsari területek közé, azonban csak időszakosan védett, így a nyári időszakban szabadon használható.

9. A Zala-folyó torkolata

1.3 NÖVÉNYZET

A Balaton térsége igen változatos növényállománnyal rendelkezik, mely alapvetően a természeti adottságok sokszínűségének köszönhető. Itt található az alföldi területek erdőssztyepp növényzete a Dunántúli-középhegység lomberdei vegetációjával, e találkozási zóna pedig mindkét tájtípus növény társulásainak kedvez, sőt számos déli flóraelem a Földközi-tenger felől terjedve, a Balaton-felvidék déli lejtőin is felkúszik. A természeti adottságok tehát rendkívül gazdag növényvilág kialakulásához vezettek, a terület több fokozottan védett és több mint száz védett növényfaj otthona.

A partmenti vizekben igen gyakoriak a lebegő és gyökerező hínártársulások és nádasok. A balatoni hínárok zömét a hínáros békaszőlő, süllőhínár és tüskéhínár fajok alkotják. A nádasok előtti öblözetekben gyakori a vízszínen szétterülő békatutaj, a fehér tündérrózsa és a vízitök. A hínárosok előfordulása a Kis-Balaton térségében és a keleti medencében a leggyakoribb, de Balaton-szerte jellemző.

A nádasok nagyon fontos szerepet töltenek be a tó életében, ugyanis nem csak kiváló bűvő- és fészkelőhelyként szolgálnak az állatok számára, de egyben rendkívül jól elősegítik a víz öntisztulását is. Gyakori fajok a nád, bodnározó gyékény, a keskenylevelű gyékény és a tavi káka. Ezen kiemelten fontos élőhelyek területe az utóbbi évtizedekben jelentősen csökken, így a Zánkánál, Balatonberénynél, Balatonmáriafürdőnél, a Szigligeti-, Csupaki- és Kerekedi-öbölben fennmaradt egybefüggő állományaik megővése nagyon fontos feladat.

A Balaton környékén a változatos környezeti adottságoknak köszönhetően, több jellegzetes gyeptípus is előfordul, mint például a nedves rétek, sziklagyepek, szikes gyepes és löszgyepek. A tó szomszédságában nedves rétek jellemzően a nem megfelelő vízfolyású medencékben alakultak ki, de előfordulásuk összefüggésben van a vízrendezésekkel és lecsapolásokkal is. A lápos-mocsaras területeket sokhelyütt kékperjés nedves réti növény társulások és kaszálórétek váltották fel.

12. Bodnározó gyékény

13. Fehér tündérrózsa

14. Közönséges békatutaj

15. Lumnitzer-szegfű

16. Magyar gurgolya

17. Különösen ritka páfrányfaj, a Cselling

→ |

A Balaton északi partján jellemzőek még a sziklagyeppek, amelyek a hegységek meredek, sziklás rézsűjein található meg. A dolomitgerincekre tertyés, Lumnitzer-szegfűves sziklagyeppek jellemzők, a bazalthegek mozgó törmelékein pedig törmelékkötő gyp, és cserjetársulások telepedtek meg. A Balaton-felvidék dolomit sziklagyepjeinek jellemző növényei még a magyar gurgolya, a kékes borkóró, a deres csenkesz és a délvidéki árvalányhaj. Egyedülálló módon, csak a Szentgyörgy-hegy bazalt szikláin található meg hazánkban a cselling, mely egy igen ritka, fokozottan védett páfrányfaj.

A tó part menti területei jellegzetes erdőtársulásokkal tarkítottak. Az északi bazalthegek törmelékein végbemenő beerdősülési folyamat zárt, juhar-hárs vagy hárs-kőris sziklaerdőket eredményezett.

A nyugati medencék környékén a tájhasználat, a dolomitos talajon sokhelyütt a korábbi erdőtakaró pusztulását okozta, ezért a 20. században elsősorban feketefenyőket telepítettek. A Keszthely környéki dolomitgerinceken és a déli lejtőkön a fenyvesítés

ellenére is szépen megmaradtak a száraz tölgyesek, karsztbokorerdők és sziklagyeppek.

Az északi part falvai felett mészkedvelő tölgyesek, a hegytetőkön kocsánytalan tölgyek, a délies lejtőkön molyhos tölgy és virágos kőris uralta erdők jellemzőek.

A déli part menti területek jellemzően beépültek, természetes erdőtársulásai ritkák. A déli part erdőiben jellemzően lápi és ártéri növényzettel, Siófok környékén bükkösökkel, a Somogyi-dombság lankáin pedig cseres tölgyesekkel találkozhatunk.

1.4 SZŐLŐKULTÚRA

A Balaton-felvidéken már az ősidőktől kezdve foglalkoztak szőlőműveléssel, az északi part napsütötte lankáin már a rómaiak is magas szintű gyümölcs- és borkultúrát alakítottak ki. A nagyobb szőlőtelepítések a III. század második felében uralkodó Probus császár nevéhez fűződtek, a IV. századra pedig olyannyira jelentőssé vált a szőlőtermesztés, hogy a római bor védelme és a gabonatermelés növelése érdekében, rendeletben nemcsak új szőlőterületek

kialakítását tiltották meg, de a meglévő szőlők felének a kiirtását is előírták. A végrehajtás ellenőrzésének híján a szőlőterületek szerencsésen átvészelték ezt az időszakot.

A török időkben a gyakori harcok és pusztítások ellenére is jelentős szerepet játszott a szőlőművelés, a 17. században éppen az elpusztult települések nagy száma adott lehetőséget a szőlőterületek kiterjesztésére. A szőlőtermesztés a földesurak számára szép jövedelmet hozott, ezért a török kiűzése után a pusztahelyek nagyrészeének újranevelése el is maradt.

A 18. század első felében a balatoni borvidékek hanyatlása következett be, melyben az 1711. évi pestisjárvány és a hideg időszak is szerepet játszott. A 18. század végén és a 19. század elején is előfordult még, hogy új szőlőterületeket alakítottak ki irtással, ám ezek a szőlők már nem termeltek olyan jó minőségű borokat, mint az elődeik.

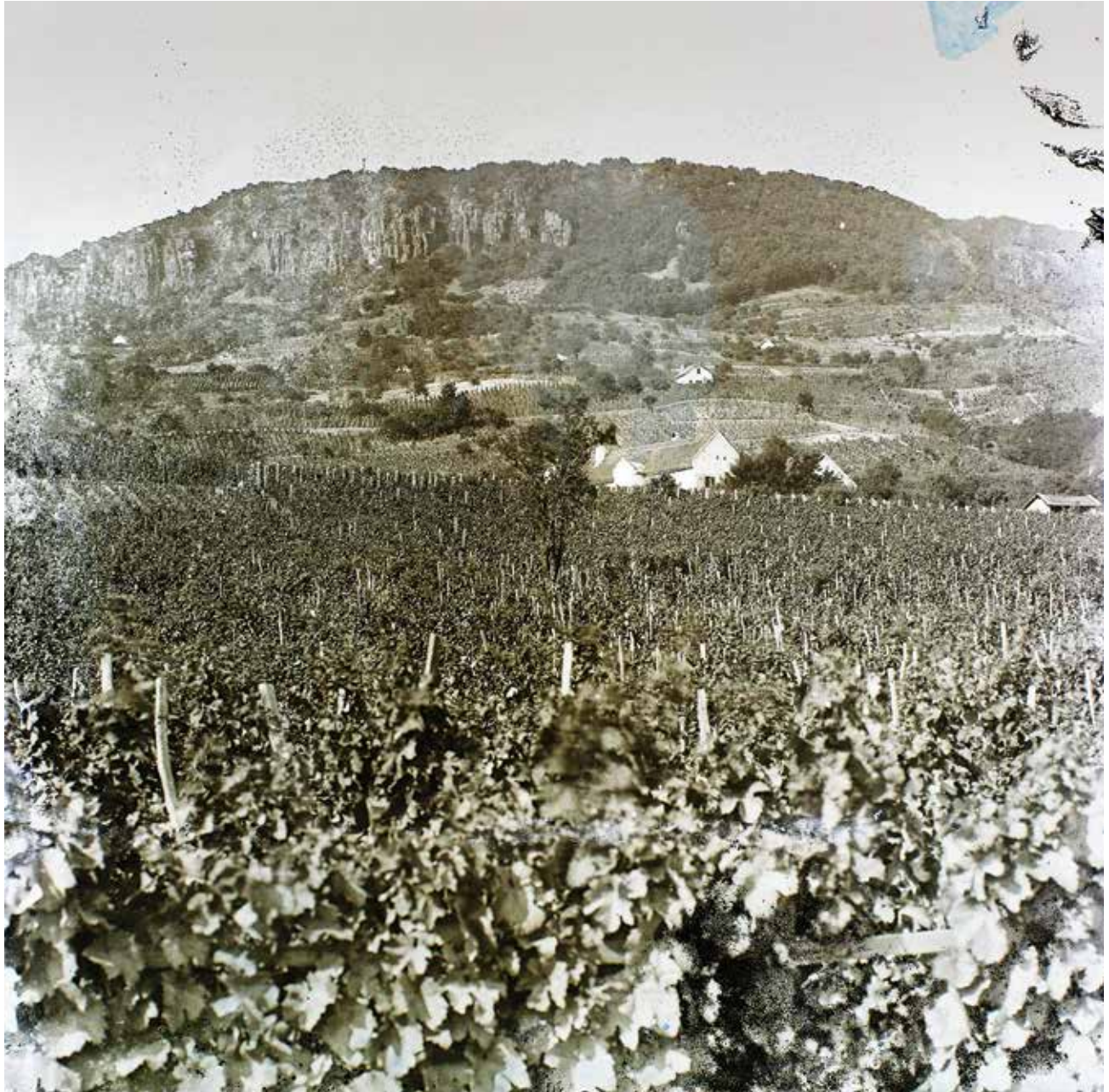
Az 1890-as években a filoxéra (szőlőgyökértű) óriási károkat okozott a szőlőkben. Az akkori kormány népjóléti akciót indított a filoxéra által

sújtott, szegényebb népek megsegítésére, melynek keretében a déli, homokos partszegélyen kisebb földparcellákat biztosított letelepülésre, gyümölcs- és szőlőtermesztésre. Az ekkor létesült apró szőlőültetvények alapjai lettek a később kifejlődő fürdőtelepeknek és üdülőterületeknek.

1910-re már az északi parton is megújultak a szőlők, sőt újabb területek szőlőművelés alá vonásával, több terület került művelés alá, mint a filoxéravész előtti időkben. A szőlőterületek megújítása részben ellenálló, amerikai vadszőlőkből oltott fajokkal, részben hazai termőfajok segítségével történt. Az újraterelítés során a szőlőtermesztés technológiája is jelentősen megváltozott, lejtős teraszokat és hatalmas támfalakat építettek ki az erózió megakadályozására.

1929-ben az ország borvidékei újra meghatározásra kerültek, ekkor az északi part szőlőit Keszthelytől Vörösberényig a Badacsonyi borvidékbe, a déli parti homoki szőlőket pedig a Balatonmelléki borvidékbe sorolták. Ugyanekkor határozták meg az ország 14 legnemesebb borfajtaját is, melyből öt badacsonyi volt.

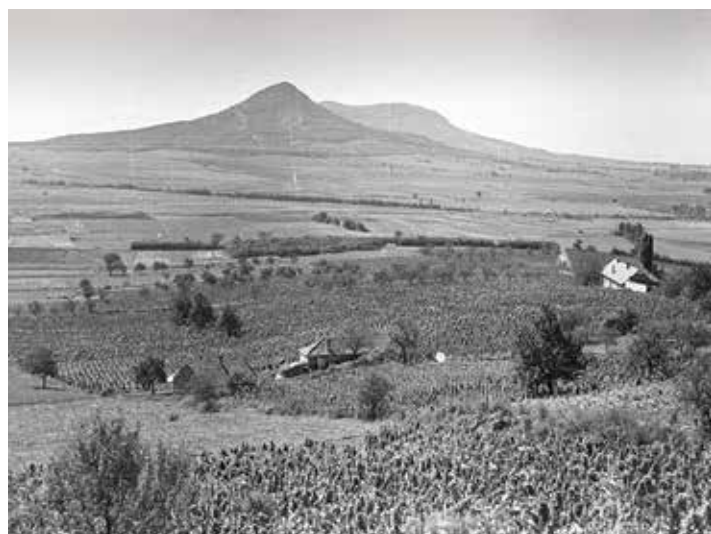
A Badacsony-hegy szőlőültetvényei (1908.)

22. A Badacsony-hegy
Badacsonylábdiehegyről nézve (1942.)

23. A Gulács és a Badacsony
a Csobáncról nézve (1959.)

1968 után egyre több történelmi szőlőterületet és gyümölcsöskertet adtak magántulajdonba, az új parcellákon pedig sokszor már nem mezőgazdasági művelés folyt. A szőlőhegyi épületek hasznosításának változását a filoxéra pusztítása indította el, ugyan más okból, de ez napjainkban is zajlik. A parti szőlőterületek szinte egésze beépült, ezen területek mára üdülő- és lakóterületek, de a távolabbi területeken is erősen csökken a művelt szőlők aránya. A hasznosítás változása ma elsősorban az üdülturizmus növekedéséhez és a városi lakosság vidéki táji környezet iránti igényéhez köthető.

A Balaton környéki borok – ahogy a Balatoni táj is – saját karakterrel bírnak. A borrhégy napjainkban összesen öt borvidékre oszlik, ahol hasonló domborzati, talajtani és éghajlati adottságok, valamint sajátos fajtaösszetétel és bortermeleési hagyományok mellett, a borvidékre jellemző egyedi borokat termelnek. A borrhégy a Badacsonyi borvidéket, a Balaton-felvidék borvidéket, a Balatonfüred-Csopak borvidéket, a Dél-Balatoni borvidéket, és a Balatonmelléki borvidéket foglalja magában.

24. A Badacsony-hegy szőlőültetvényei madártávlatból

25. Séta a hegyen, Csopaki szőlőültetvény

26. Szőlőültetvény a Szent György-hegy lábánál,
háttérben a Szigligeti vár

A BALATONI TÁJ

2.1 TÁJTÖRTÉNETI FEJLŐDÉS

2.2 FÜRDŐTELEPEK LÉTREJÖTTE

2.3 A BALATONI TÁJ SAJÁTOS ELEMEI

2.1 TÁJTÖRTÉNETI FEJLŐDÉS

A Balaton vize a történelem során mindig vonzotta a partján megtelepedőket, hiszen halat, nádat és védelmet nyújtott a környék lakói számára. Évszázadokon keresztül az itt élők csak a közvetlen környezetüket változtatták meg a túlélés és a kedvezőbb életkörülmények kialakítása céljából, jelentősebb tájalakító munkákat nem végeztek. A megtelepedést elsősorban a természeti adottságokhoz való alkalmazkodás befolyásolta, így a vízálláshoz igazodva, az ármentes, magasabb térszíneken jöhettek létre az első telepek.

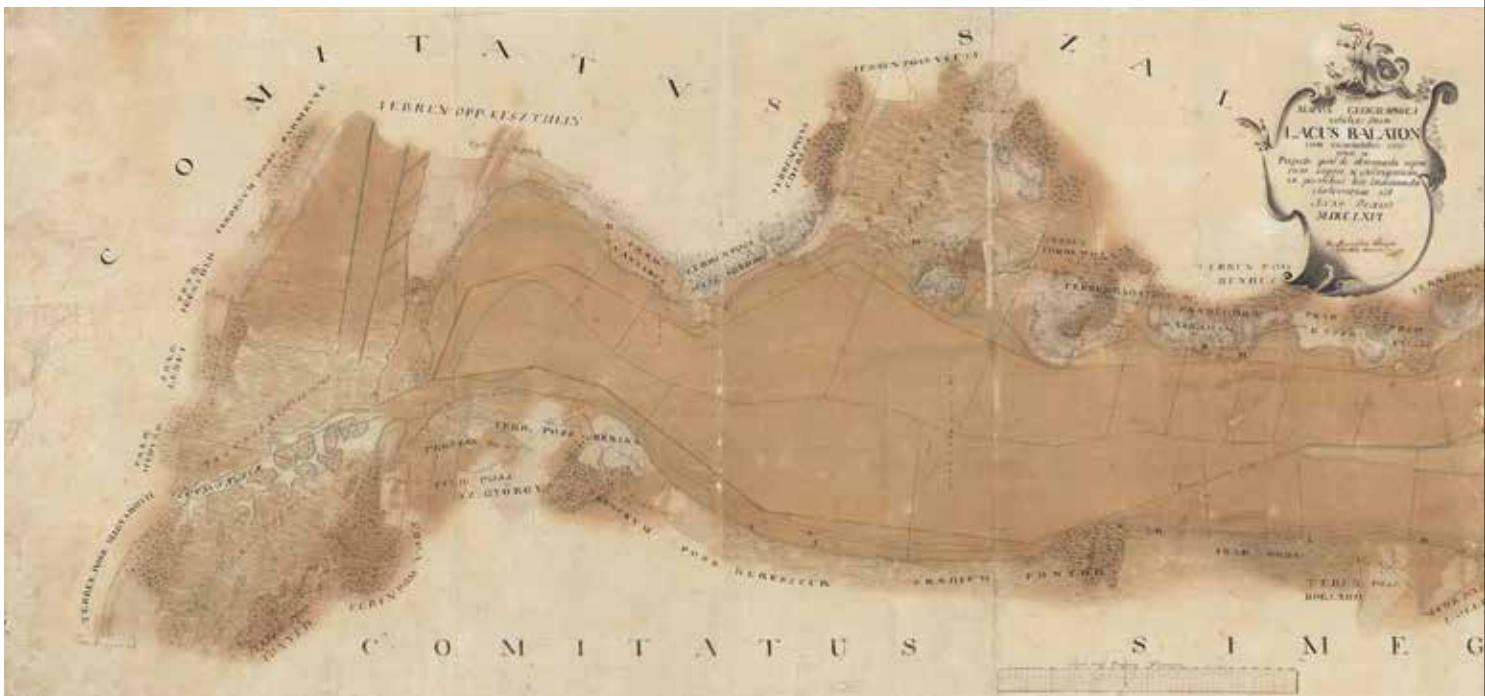
Az őskorban a mai Balaton helyén sekély, de nagyméretű mocsárvidék volt, a mainál jóval nagyobb kiterjedéssel, így a kőkori telepek és temetők régészeti anyagai napjaink partvonalától jóval távolabb, a magasabban fekvő területeken található.

A Balaton kiterjedéséről és vízállásáról viszonylag sok információval rendelkezünk a római kor vonatkozásában. Római kori leleteket a mai állandó vízszint alatt is találtak, - melyek közül a leghíresebb a Keszthely térségében lévő fenékpusztai.

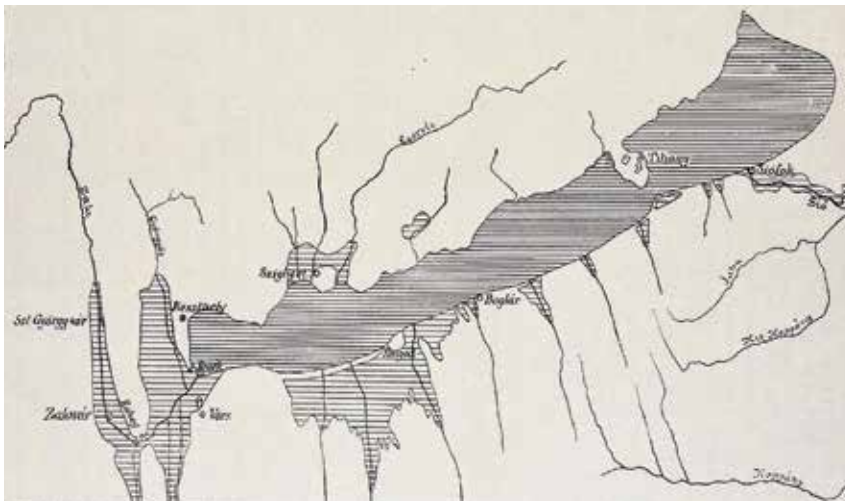
A rómaiak jelenléte számos változást okozott a balatoni táj képében, hiszen erdőket irtottak, új földeket vontak mezőgazdasági művelés alá, szőlőt telepítettek, utakat alakítottak ki és számos villát építettek, elsősorban a szép panorámával rendelkező részeken. A rómaiak balatoni jelenlétét azonban korántsem üdülési célok vezérelték, villáikat nem nyaraló épületekként, hanem elsősorban mezőgazdasági és lakó célú üzemi központként kell elképzelnünk. A Balaton környékének jelentőségét a római korban elsősorban a Balaton-felvidéken megépült hadi út határozta meg, ez tette a területet Pannónia egyik legsűrűbben lakott, stratégiaileg és gazdaságilag jelentős területévé.

A rómaiak tájalakító tevékenysége azonban nem csak az utak és villaépületek létesítésében merült ki, hanem egyes források arra engednek következtetni, hogy Kr.u. 290 körül, szabályozó-zsilipet (Galerius császár zsilipje) is létesítettek, mely a korábbi vízszintet mintegy 2 méterrel vitte lejjebb. A régi római építmény valószínűsíthető helyszíne Siófok volt.

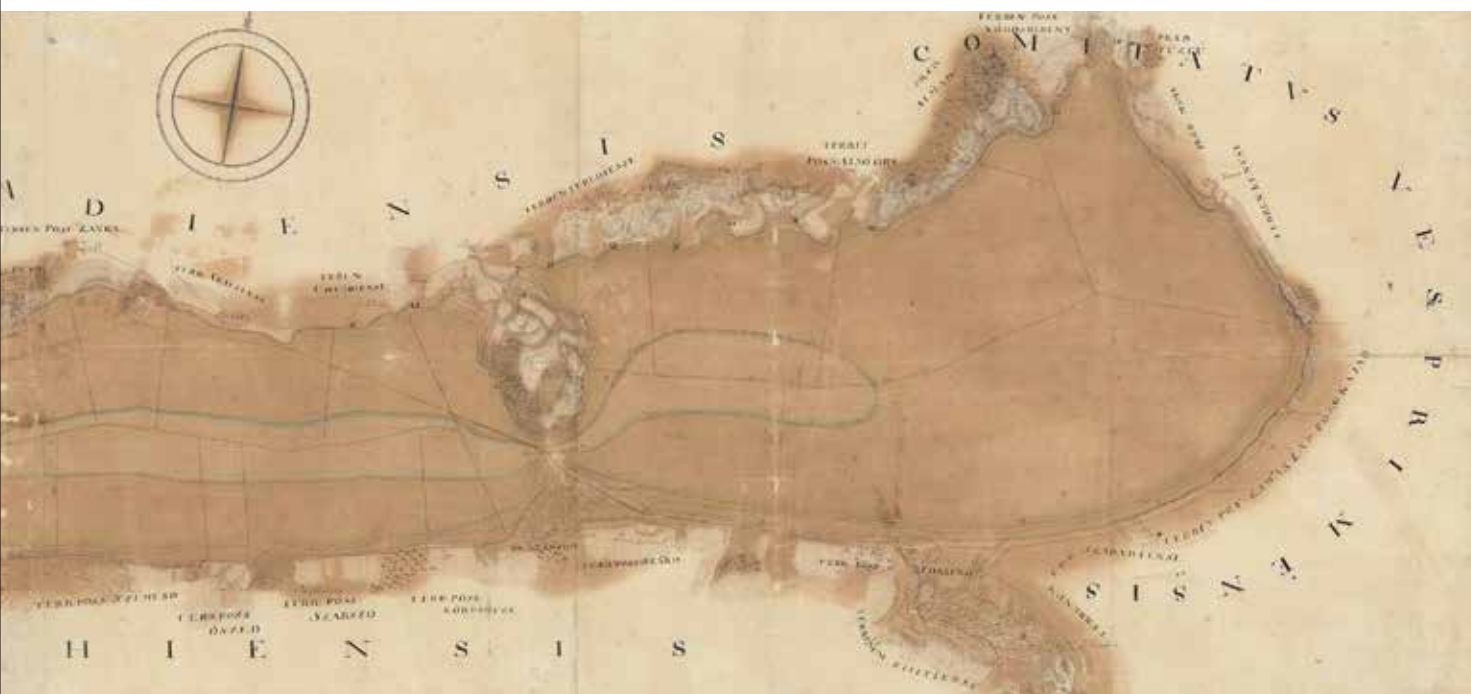

28. A Balaton és partvidékének földrajzi és vízrajzi térképe, valamint lecsapolási terv (1766.)

29. A Balaton valószínű kiterjedése a római uralom végétől a honfoglalásig (Cholnoky Jenő)

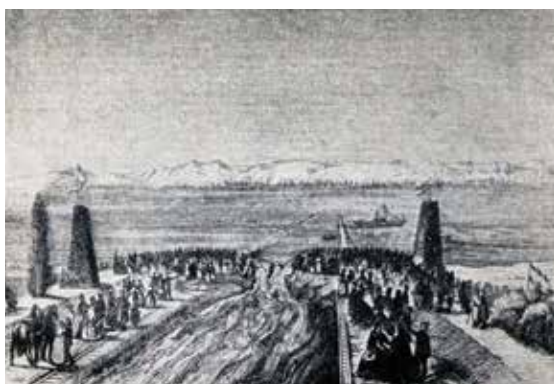

A középkort és az azt követő török hódoltságot leginkább a mai települések alapjainak megteremtése és a Balaton vízszintjének védelmi célú szabályozása jellemezte. A honfoglaló magyarok érkezésükkor változatos és gazdag vegetációt, laza erdővel borított, vizekben gazdag, földművelésre, állattenyésztésre és halászatra alkalmas területeket találtak itt. A tó vízszintje ekkor mintegy 2 méterrel lehetett magasabban a római viszonyokhoz képest, mivel egyrészt a római kori zsilip addigra tönkrement és a levezető árok feliszapolódott, másrészt pedig az avarok a környék elmoocsarasításával védelmi vonalat alakítottak ki a Balaton mentén. Számos Árpád-kori oklevél megemlékezik a Balaton mellett fekvő és vele összeköttetésben álló, kisebb tavakról, berkekről, ahol halászat folyt.

A tatárjáráskor az itt lakó elődeink védelmi célból, földgátakat hoztak létre és a víz szintjét megemelték. Az így keletkező vízszintet 1530 tájáig többé-kevésbé fenn is tartották. A török elleni védekezés során is fontos szerepet játszott a Balaton magas vízálláson tartása, így a XVIII. századra

400 éve fennállt a mesterségesen magas vízállás. Az északi part várai a török betöréseknek mindvégig ellenálltak, a balatoni berkekben elhelyezkedő kisebb várak menedéket tudtak nyújtani a helyi lakosságnak. A helybeliek élete is természetesen alkalmazkodott a magas vízszint adta nehézségekhez, így mikor a Balatonnal szomszédos somogyi és tolnai területek is elmoocsarasodtak, és a teherforgalom jelentősen megnehezedett, egyre több malom épült a térségben. Az így létrehozott malmok és malomgátak léte a háborús idők után is sokáig megpecsételte a vízrajzot, hiszen a nagybirtokosoknak nem fűződtek érdekei a vízszint megváltoztatásához, mivel azzal együtt a szép jövedelmet hozó malmok lerombolása is szükségessé vált volna.

A törökök kiűzése után kezdődtek meg a balatoni vízállás rendezésének tervi munkálatai. Az első lecsapolási tervek már az 1730-as évek környékén elkészültek, de a megvalósítás több mint száz évig váratott magára. 1810-ben alakult meg a Nádor-csatorna Társulat, mely a Sárvíz menti Sárkrét

kiszáritását célozta meg. A Társulat igazgató mérnöke Beszédes József volt, az ő szervezőkészségének köszönhetően, végül a Bátától Ósiig, a Simon-tornyától Kaposvárig és a Tolnanémeditől Siófokig terjedő vizek szabályozása megtörténhetett. A Balaton Anyavízszabályozási Leccsapoló Társulatnak 1847-re sikerült lebontania a vízszint leszállításának legnagyobb akadályát jelentő kiliti malmot is, így a vízszint immár 2 méterrel csökkenhetett. A vízrendezési munkák eredményeként átalakult a tájszerkezet, a korábbi mocsárvilág visszahúzódott, egyre nagyobb területeket tudtak mezőgazdasági művelés alá vonni.

A balatoni települések jobb elérhetőségét lehetővé tevő, Déli vasútvonal megépítését 1859-ben, rendkívül alacsony vízállás mellett kezdték el. A vasúttársaság a legolcsóbban megszerezhető, homokos parti sávon építkezett, mivel az gazdaságilag hasznosítatlan volt. Az akkori alacsony vízállás miatt takarékoskodtak a feltöltéssel is, azonban hamar kiderült, hogy a magasabb vízállás hullámverései és a jégtorlaszok sokhelyen meg-

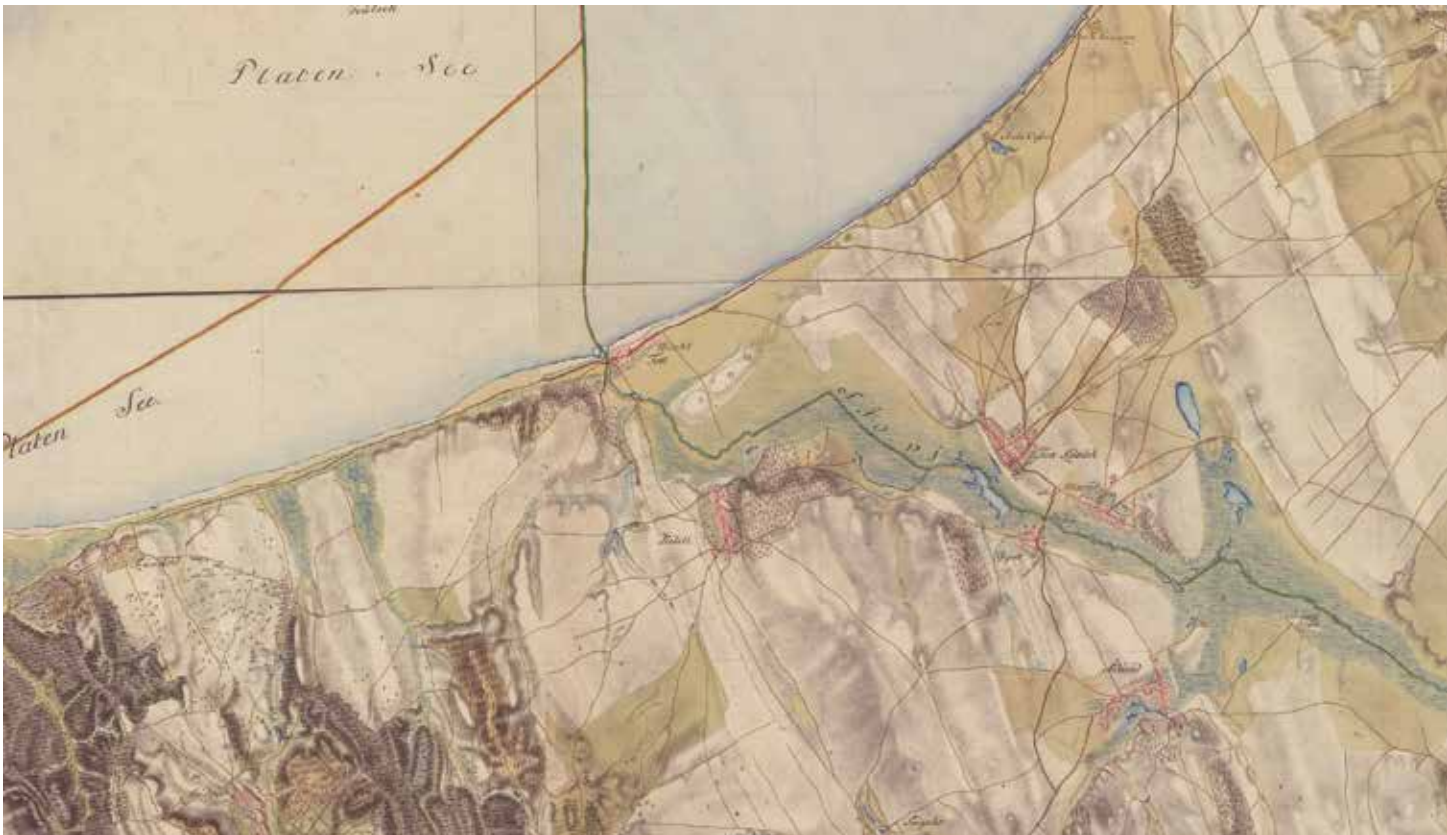
rongálják a pályatestet. A problémát végül az 1863-ban átadott, Siófoki zsilip oldotta meg.

A Balaton térségében, a XVIII. századtól, jelentős emberi beavatkozások történtek a természeti környezetben és ezzel együtt a korábban kialakult tájhasználat módjában is. Elég csak olyan folyamatokra gondolnunk, mint a szőlőterületek növelése céljából végzett erdőirtások, a leccsapolások és a Balaton vízszintjének szabályozása, vagy az üdülturizmus hatására egyre növekedő beépített területek.

Napjainkra a Balaton környékén alig találunk emberi tevékenységtől mentes tájat. A tó partja erősen átalakított, melyet egyes szakaszokon szinte teljesen összeépült üdülőterületek borítanak. Fontos feladat, hogy a még érintetlen, természetközeli területeinket, mint a Tapolcai-medence, a Marcali-hát és a Nagyberek, valamint a Zala-folyó torkolata, megóvjuk a jelentős emberi beavatkozásoktól, és a tájhasználat olyan módon történjen, hogy az a természeti és környezeti értékeket ne veszélyeztesse.

32. A Balaton 1783-1784-ben észlelt vízmagassága

← ↑
 34. Az Első Katonai Felmérés részlete - a Tapolcai-, és a Kálii-medence (1782-1785)

← ↑
 35. A Második Katonai Felmérés részlete - a Tapolcai-, és a Kálii-medence (1819-1869)

36. A Zala-folyó torkolata madártávlatból

Napjainkban a Balaton környékét változatos tájhasználat jellemzi. A legmeghatározóbb tájalkotó elem maga a Balaton tó vízfelülete, amely köré szerveződnek az ember jelenlétéből adódó, lakó- és üdülőterületek. Ezen területeket természetes partszakaszok szakítják meg, ahol nádasok, szárazulati nádasok, ártéri ligeterdők és cserjés növénytársulások figyelhetők meg. A Balaton-felvidék déli lejtőit és a Somogyi-dombság szinte partig lefutó lankáit több helyen szőlőterületek és gyümölcsösök tarkítják. A Balaton keleti és nyugati medencéi, illetve az északi kismedencék jellemzően szántóföldi és mezőgazdasági művelés alatt állnak. A változatos domborzati adottságokkal rendelkező Balatoni régió az emberi művelés alá vont területeken kívül, bővelkedik természetes gyepekben és természetközeli rétekben, a gyengébb talajminőségű területeken legelők és degradált gyepterületek alakultak ki. Erdőterületek elsősorban a Balaton változatosabb domborzatú, északi részén, és a déli part középső térségében található. A gyepes

területeket és az erdőket rendszerint átmeneti, erdős-cserjés növénytársulások mossák össze. A Balatoni tájat jelentősen meghatározzák a kisebb-nagyobb, szárazföldi vizenyős területek, szárazföldi mocsarak, amelyek területén a víz elsődlegesen meghatározó, élőhelyi tényező a növény- és állatvilág számára.

A térségben található nyersanyagkitermelő helyeket, bányákat napjainkra jellemzően rekultiválták, így sok esetben az egykori emberi jelenlét ezen a területeken már meg sem lehet állapítani.

38. Balatonboglár és Balatonlelle légifelvételen

2.2 FÜRDŐTELEPEK LÉTREJÖTTE

A vízrendezés és a vasút megjelenése nem csak a tájhasználatra, hanem a települések fejlődésére is komoly hatással volt. A vízszintszabályozási munkálatok eredményeként, a déli parton, a vasúttól a víz felé eső részeken, nagy kiterjedésű „apadási öv” keletkezett. Az egykor a Balaton medréhez tartozó területeken, - az ősi településmagtól függetlenül - alakultak ki a déli part első villatelepei. A fokozatosan fejlődő fürdőélet, Budapest után, hazánk második leglátogatottabb turisztikai célterületévé tette a Balatont.

A tó part menti területei, igazán a XX. században indultak fejlődésnek, amiben az iparosodás is jelentős szerepet játszott. Ekkor épültek a legjelentősebb magánvillák a part mentén és az akkori kor igényeinek megfelelő, korszerű nyaralók is. Megkezdődött a tó gáláns fürdőéletének fejlődése.

A balatoni fürdőélet, a nyaraló kultúra főleg az 1900-as évek közepétől alakult ki; ekkor megközelítőleg 15 ezer nyaraló, üdülő és szálloda épült a part menti településeken, és ekkor indult meg

a vendéglátás robbanásszerű fejlődése is. Ebben az időszakban sok állami vállalat szerzett üdülőterületeket, amelyeken, a kor elvárásaihoz mérve modern épületekkel, üdülőtelepeket alakítottak ki és üzemeltettek. Így jött létre többek között, a Zánkai Úttörőtábor gyerekek részére, de a pártállam is létrehozott üdülőt a Balatonon, az egyik Balatonőszödön a másik, nagyobb, komfortosabb pedig Balatonaligán létesült.

Az 1970-es és 1980-as években, egyre több nyugati turista érkezett a Balatonhoz nyaralni, mert számukra könnyen és olcsón elérhető pihenési lehetőséget nyújtott. Ekkor éltek virágkorukat a „Zimmer Frei” (kiadó szoba) feliratok, amelyek olyan magánnyaralók voltak, amiknek tulajdonosai szobákat adtak bérbe.

A rendszerváltás után, a megváltozott gazdasági struktúrában, egészen napjainkig a turizmus ezen formája maradt meghatározó a Balatonon, ahova hosszabb-rövidebb időre nyaralni és fürdőzni érkeztek az emberek. Ennek megfelelően a Balaton elsősorban a nyári szezon hónapjaiban számíthat magas látogatottságra, a hideg téli hónapokban a látogatók száma alacsony.

39. Az Első Katonai Felmérés részlete - Balatonboglár és környéke fejlődése (1782-1785)

→

40. A Második Katonai Felmérés részlete - a Balatonboglár és környéke fejlődése (1819-1869)

→

41. A Harmadik Katonai Felmérés részlete - Balatonboglár és környéke fejlődése (1869-1887)

→

42. Magyarország Katonai Felmérésének részlete - Balatonboglár és környéke fejlődése (1941)

→

43. Vonyarcvashegy, háttérben a Badacsony

45. A Tapolcai-medence és a tanúhegyei

2.3 A BALATONI TÁJ SAJÁTOS ELEMEI

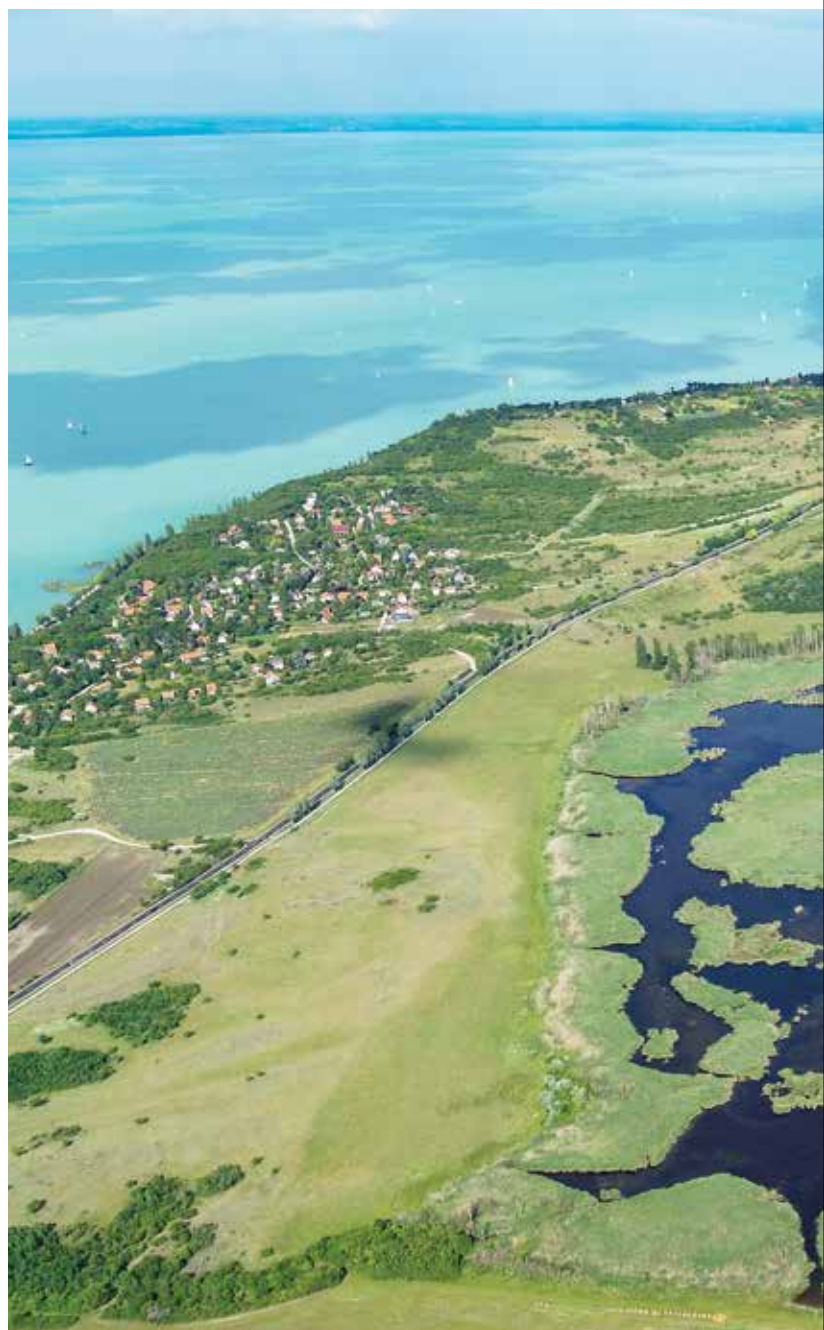
A Balaton térsége hazánk három nagytájának, a Dunántúli-középhegységnek, a Dunántúli-dombságnak és az Alföldnek a találkozásánál fekszik. Területe a vízfelületen kívül, további tíz, eltérő táji adottságokkal rendelkező kistájra osztható.

- Kis-Balaton medence
- Marcali-hát
- Nagyberek
- Somogyi parti sík
- Balatoni Riviéra
- Tapolcai-medence
- Keszthelyi Riviéra
- Keszthelyi-fennsík
- Badacsony-Gulács-csoport
- Balaton-felvidék és kismedencéi

A Balatoni táj egyedi szépségét, a tanúhegyek sajátos alakja és bazaltorgonái, a vulkáni hegyek közt elfekvő medencék, a hegyoldalon felkúszó

települések alul sűrű, a magasabb részeken laza, szőlőhegyi karakterű beépítése, a déli part lankás domboldalai és véget nem érő strandjai, nem utolsó sorban maga a Balaton vizének látványa adják.

A történeti településmagok a Balaton mai partjától távolabbi, a korábbi vízálláshoz igazodva, az ármentes, magasabb térszíneken alakultak ki. A Balaton-parti községek településszerkezete igazodott a domborzati adottságokhoz, így sokhelyütt zeg-zugos, szabálytalan utcahálózat és telekalakzatok jöttek létre. A vízrendezések következtében újonnan nyert vízpartokon, a korábbi településközpontoktól távolabb jöttek létre az új fürdőtelepek, a XIX. század második felétől. Az elmúlt több mint száz évben, az üdülőturizmus térnyerésével számos egykori szőlőterület is beépítésre került, főleg a települések parthoz közelebb eső részein. Míg a déli part üdülőterületei a part mentén, nagyrészt egybefüggő sávot alkotnak, addig az északi települések nyaralóhelyei csak ritkán épülnek össze, azokat egymástól beépítetlen, természeti területek vagy szőlők választják el.

48. Szigliget és a Szigligeti vár madártávlatból

A Balaton térségének legjellegzetesebb tájképi eleme maga a Balaton. A történelmi időkben a tó kiterjedése és vízszintje nagyon változatos volt, az időjárási viszonyok és az emberi beavatkozások függvényében változott. Napjainkra a Sió-zsilip megépítésével a vízszint mesterségesen szabályozható. A Balatonon kívül egyéb, kisebb-nagyobb vízfelületek is előfordulnak a térségben, mint például a Kis-Balaton, a Kornyi-tó, a Balatonlelle és Balatonszemes között elterülő halastavak, a Fonyódi halastó, a Salföldi bányatavak, vagy a Tihanyi-félsziget területén található, Külső- és Belső-tó.

A balatoni táj domborzatát a magasabb térszínek közé beékelődő medencék, félmedencék színesítik, melyekkel mind az északi, mind a déli oldalon találkozhatunk. Ilyenek a Tapolcai-medence, a Kis-Balaton-medence, a Nagyberék, a Fűzfői- és Kenesei-félmedence. Többségük a történelmi időkben, kisebb-nagyobb mértékben vízzel borított terület volt.

A Balaton északi és déli partja igen eltérő karakterű. A déli part jellemzői a meredek, alacsony partok (3-15 méter) illetve a meredek, magas partok

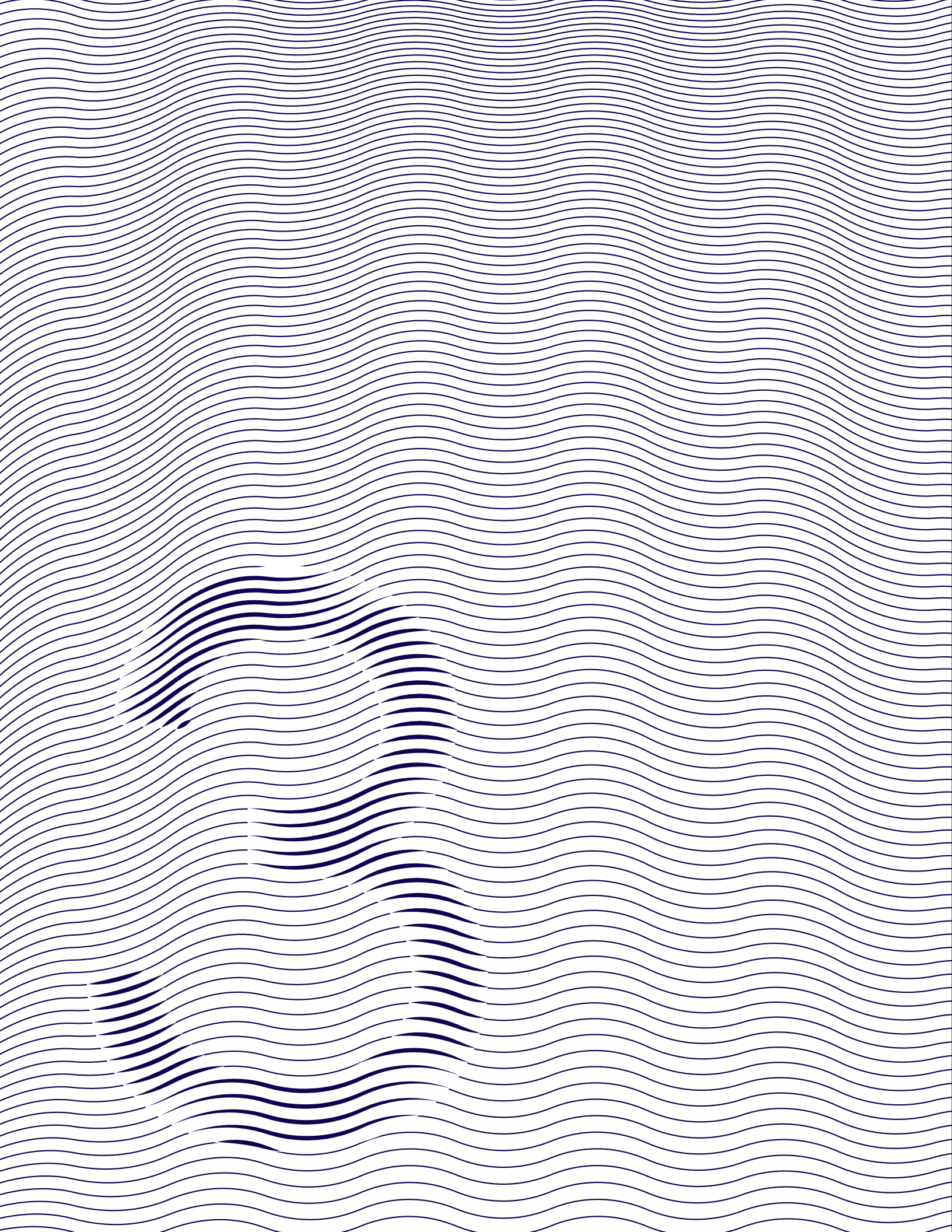
(50-70 méter). A legmeredekebb és legmagasabb löszfalakat Balatonföldváron, Balatonvilágoson és Balatonkenesén találjuk. A laza üledékes kőzetekből felépülő, löszfalakat az előtér feltöltésével és erdősítéssel stabilizálták. A meredek partok előterében, a vízszabályozáskor a víztől elhódított területeken, sík partok alakultak ki, amelyek többsége napjainkra beépült.

A Balaton-felvidék sajátos tájlemei a Tapolcai-medencében és környékén elhelyezkedő, kúp vagy csonkakúp alakú tanúhegyek. Létrejöttük a vulkanikus működésnek köszönhető, majd pedig az erózió következményeként sajátos, kúp és csonkakúp alakú hegyek formálódtak belőlük. Az építkezéshez jól használható bazaltot, a XX. században több mint 50 éven keresztül bányászták, mire sikerült végleg leállítani a hegyeket pusztító, tájsebeket okozó tevékenységet. Nyomait ma is láthatjuk a félig elbányászott Hegyestűn, vagy a Badacsony északi oldalában. A legszebb bazaltorgonákat, kőfolyásokat a Szent György-hegyen, a Badacsonyon és a Hegyestűn láthatjuk.

49. A Szent György-hegy a Badacsonyról nézve

ÉPÍTÉS ZET

3.1 ÉPÍTÉS ZETTÖRTÉNETI FEJLŐDÉS

3.2 VÉDETT ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

3.3 ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

3.4 BALATONI ÉPÍTÉS ZET

3.1

ÉPÍTÉSZETTÖRTÉNETI FEJLŐDÉS

KEZDETEKTŐL A TÖRÖK HÓDOLTSÁGIG

A Balaton térsége már az ősidők óta lakott terület, amit a Kr.e. VI. évezred környékéről ránk maradt régészeti leletek is bizonyítanak. A Balaton északi és nyugati részein fellelhetőek a Római kor nyomai, ahol jóvízű források és kutak, szőlőtermesztésre alkalmas, napsütötte lankák voltak, valamint az utak építéséhez alkalmas jól bányászható kövek. A rómaiak a tavat „Pelso”-nak hívták, és az előkerült leletek tanúsága szerint sűrűn lakott, számos – kezdetben mezőgazdasági és lakó célú, majd egyre inkább nyaraló épületekként szolgáló villával beépült térséget alakítottak ki itt.

A ma ismert településeink ősei azonban nagyrészt a honfoglalás korában alakultak ki, mind az északi, mind a dél parton. A terület jelenősége a kereszténység felvételét követően, az Árpád-korban növekedett meg, amikor a környéken több vallási intézményt is alapítottak. Egyes források négyszáznál is több középkori templomról és 80 szerzetes egyházzól tesznek említést a Balaton és a Kis-Balaton környékén. A falusi ember ekkor még általában szabálytalan négyzet alaprajzú, többnyire földbe mélyített, egyetlen helyiségből álló veremházakban lakott.

Az épületek egyik sarkában fűtésre és főzésre egyaránt használatos kemencék helyezkedtek el. Ugyan léteztek már ekkor is más típusú, a földfelszínre épített fa- és sövényházak, de ezek három, vagy ritkábban több helyiségből álló, egytraktusos változata – az úgynevezett „hosszúház” – elterjedése inkább csak a késő középkorra (14-15. század) tehető. A nagyobb befektetést igénylő, több generációt kiszolgáló hosszúházak nagyobb arányú elterjedése összefügg a 13-14. századi társadalmi átalakulásokkal, melynek következtében a jobbágyság ekkora saját telekkel és eszközökkel rendelkezhetett.

Míg a tatárjárás viszonylag megkímélte a térséget, addig a török uralom alatt falvak sora pusztult el. Az elnéptelenedett területek egy része csak a 17-18. században népesült újjá, más részük pedig szőlőterületté került hasznosításra. A Balaton környékének hagyományos építészetét a sajátos táji adottságok, a történelmi múlt, a társadalmi-gazdasági viszonyok, és ezekkel összefüggésben a kő építőanyagra való áttérés tették egyedivé. A történelem során a kőépítkezés a balatoni táj- és településkép meghatározó részévé vált.

A KŐÉPÍTKEZÉS ÁLTALÁNOSSA VÁLÁSA

54. A Vörösberényi Református Erődtemplom Balatonalmádiban

A Balaton környékének hagyományos építészetét a sajátos táji adottságok, a történelmi múlt, a társadalmi-gazdasági viszonyok, és ezekkel összefüggésben a kő építőanyagra való áttérés tették egyedivé. A történelem során a kőépítkezés a balatoni táj- és településképp meghatározó részévé vált.

A térség változatos geológiájának köszönhetően az elmúlt évszázadok során itt élő emberek számos módon felhasználták az útjukba kerülő különböző kőzettípusokat. Már a rómaiak is szívesen használták a nagy tömbökben előforduló, jól faragható vörös homokkővet építményeikhez, de a középkori templom- és várépítészet is a helyi kőzetekre támaszkodott. A hegytetők kőzetének lefaragásával belső udvarokat, pincéket alakítottak ki és az így nyert kőből húzták fel a várfalakat.

A helyben található kőzetek népi építkezésben való megjelenése, majd általánossá válása a szőlőműveléshez is erősen kapcsolódik. A szőlőterületek megművelése előtt szükséges volt a talaj megtisztítása az akadályt jelentő kődaraboktól, az így felszínre kerülő kisebb- nagyobb kőveket a földművesek kupacokba hányták, vagy a telekhatár mentén sáncszerűen lerakták. A kőfalak azon túl, hogy a felesleges kőzetek áthelyezéseként jöttek létre, egyben a csapadék és a szél talajra mért káros hatásait is csökkenteni tudták. A Balaton-felvidék szinte minden nagyobb lejtésű szőlőterületén fellelhetők e többfunkciójú kőfalrendszerek nyomai. Valószínűsíthetően ezeken a területeken kezdődött el a Balaton-felvidéki népi kőépítészet és terjedt el a 18. század környékén a falusi területeken is.

A kőépítészet általánossá válásához erősen hozzájárult, hogy a török kor után újabb és újabb szőlőterületek nyerése céljából erdőirtásokba kezdtek a falvak, így az építkezéshez használható faanyag egyre fogyott. A tartósabb építményekhez és épületekhez legtöbbször csak kisebb kőfejtő gödrökből, úgynevezett „bicskabányákból” lehetett ideális kőveket beszerezni. A Balaton-felvidék egyik legkedveltebb építőköve a füredi mészkő, de dolomit, vörshomokkő és a vulkánok közelében fekvő falvak esetén pedig a bazalt és bazalttufa is gyakori a régebbi épületekben, kerítésekben. A somogyi falvak házai többnyire vályogból épültek, szalma tetőzettel.

55. A Badacsonytomaji Szent Imre bazilika templom

58

56. Tihanyi lakóház kőhomlokzata

57. Kőhomlokzatos lakóház Balatonalmádiban

58. Badacsonytomaji lakóház

59. A Badacsony lankáinak pincéi

61. Villák és üdülők Balatonföldváron a mai Kvassay sétány mentén (1899.)

62. A Vasúti pálya Balatonvilágoson, háttérben parti házak (1920.)

A FÜRDŐTELEPEKTŐL NAPJAINKIG

A jellegzetes építőanyag kivül, sok más közös tulajdonság és a térség egészére egyaránt kiható folyamat alakította a balatoni településképet, településszerkezetet. A térség életében a legnagyobb változást minden bizonnyal a 18. századtól egyre intenzívebbé váló idegenforgalom hozta.

A római kort követően az első nyaralóvillák az északi parton, a több helyen is feltörő hévizekhez kapcsolódóan épültek.

A balatoni települések jobb elérhetőségét lehetővé tevő vasút kiépítése több szempontból is fontos szerepet játszott a partmenti üdülőterületek létrejöttében. A déli partot érintő Budapesttől az Adria irányába közlekedő vasút („Déli-vasút”) 1861-ben nyitott meg, de hamar a vízszíningadozás áldozatává vált. A vasút újbóli üzembehelyezése okán a siófoki zsilip megépítéséről, valamint a Balaton vízszintjének több méteres süllyesztéséről döntöttek. A vízszintszabályozási munkálatok-

nak köszönhetően a déli parton nagy kiterjedésű „apadási öv” jött létre. Az egykor a Balaton medréhez tartozó területeken, - az ősi településmagtól függetlenül - alakultak ki a délipart első villatelepei. Ezek a villák általában 200-300 négyzetméter nagyságúak voltak, jellegzetes építészeti elemük a veranda volt. Kialakításuk az egész éves tartózkodást lehetővé tette, de valójában csak 2-3 hónapig használták őket. A tehetős villatulajdonosok gyakori vendégei voltak az alpesi üdülőhelyeknek is, melynek lenyomata sokszor a balatoni villáik faszerkezeteiben és részletképzésében is visszaköszönt. Az első villatelepeken nagyjából 2000 négyzetméteres telkeket parcelláztak ki, az utak mentén fasorokat, a központi területeiken pedig a szórakoztatást szolgáló épületeket helyeztek el.

Az első világháború után a Balaton üdülturisztikai jelentősége tovább növekedett, hiszen az ország elvesztette történelmi üdülőhelyeit. Ekkoriban már lehetősége nyílt az értelmiségi és tisztviselői rétegnek is a balatoni építkezésre, igaz szerényebb anyagi

63. A királyi Magyar Yacht Club
Balatonfüreden (1930.)

ráfordításokkal. Ennek következtében az addigra általánossá vált villaépítészet egyre inkább az egyszerűbb nyaralóépítészet irányába kezdett elmozdulni. Ezek az új nyaralótelepek már csak nagyjából 1000 négyzetméteres telkeken épültek, többségében 50-100 négyzetméteres alapterülettel.

A nyaralótelepek parcellázásakor már a közterületek kialakítására is kevesebb figyelmet fordítottak.

Az 1960-as évektől - a telepeket egyre besűrítve - gyakran már csak alig 600 négyzetméteres telkeket parcelláztak, melyre egyszerűbb és egyre kisebb léptékű épületek kerültek. A sűrűsödés azonban nemcsak a telekméretben, hanem az új épülettípusok jellegében is megjelent, sorra kezdtek épülni a sorházas nyaralótelepek és a többszintes társasüdülők. A rendszerváltást követően az üdülőterületeken is egyre nagyobb számmal épültek egészséves tartózkodást lehetővé tevő családi házak és apartmanházak. A határ egyre inkább elmosódott a lakó- és üdülőterületek közt, a tóparti nyaralótelepek összképe, léptéke erősen változott.

64. Szántódi nyaraló (1928.)

65. Balatonfűzfőn az 1914. május 11-én
bekövetkezett földcsuszamlással a Balatonba
sodort személyvonat (1914.)

66. Előtérben a Zamárdi-felső vasútállomás, balra a 7-es utat az M7-es autópályával összekötő autótúbecsatlakozása. (1974.)

→ |

68. A magaspart Balatonvilágoson

69. A magasparti támfal megerősítése Balatonkenesén (1914.)

70. Feltöltött terület a kikötőtől nyugatra Balatonbogláron (1935.)

72. Balatonlelle Honvéd utca 16. (1962.)

73. Balatonföldvár Bethlen Gábor utca 30. (1937.)

75. Balatonmáriafürdő
Petőfi Sándor utca 26. - Katicabogár villa
(1942.)

3.2

VÉDETT ÉPÍTETT ÉRTÉKEK

NEMZETKÖZI, ORSZÁGOS ÉS HELYI VÉDELEM

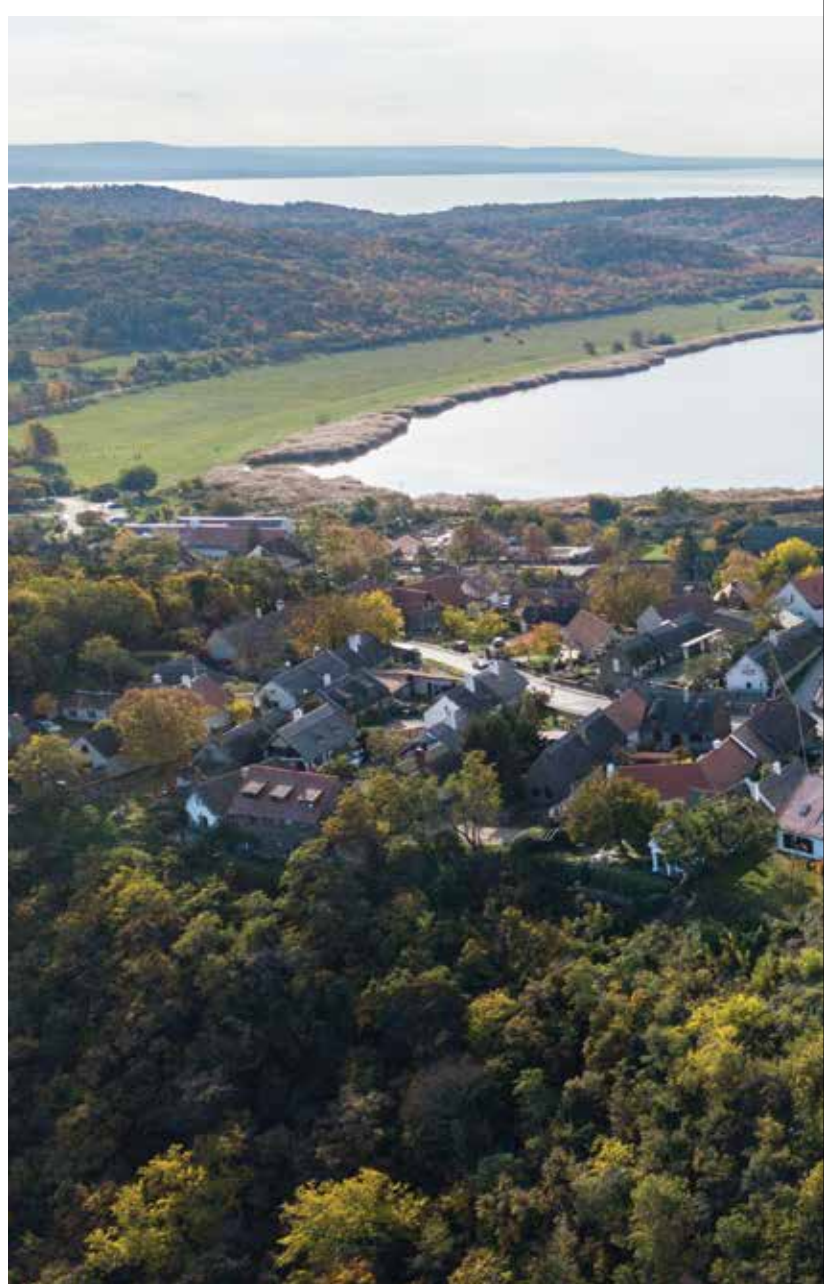
Épített örökségünk védelmének - a hordozott érték függvényében - több szintje is van hazánkban. A védendő érték állhat nemzetközi (világörökségi és világörökségi várományos területek), országos (múemléki) és helyi szintű védelem alatt. A Balaton térségének értékei tekintetében elmondható, hogy mindhárom védettségi kategória megtalálható a területén, amelyek nem csupán épületek, hanem ide tartoznak építészeti értéket is hordozó tájépítészeti, kertépítészeti alkotások is.

A Balaton környékének nemzetközileg, országosan és helyileg védett, épített értékei jellegük/karakter típusaik szerint a következők:

BALATON-FELVIDÉKI KULTÚRTÁJ

Világörökségi várományos helyszíneként nyilvántartott a Balaton-felvidéki kultúrtáj. A helyszín a Tihanyi-félsziget, Aszófő, Örvényes, Tapolcai-medence, Káli-medence és Hévízi-tó védettség alatt álló területeit, Balatonfüred reformkori városrészének műemléki területét, a keszthelyi Festetics Kastélyt és kastélyparkot, valamint a Georgikon-major történeti épületegyüttesét foglalja magában.

A kultúrtáj értékeinek közös alapja a több millió éves földtörténeti múlt, amely vulkáni működéssel is együtt járó folyamataival és azok utóhatásaival (gyógyhatású melegvizek és ásványvízforrások) hozta létre e változatos, mégis harmonikus egységet alkotó tájat. A történelem során itt letelepedő népek napjainkig a terület természeti adottságaihoz alkalmazkodva használták és formálták a tájat.

ROMEMLÉKEK

Romemlékek közé a templom- és kolostorromokat, valamint az egykori várak megmaradt romjait sorolhatjuk, melyek a Balaton-felvidéki táj jellegzetességei közé tartoznak.

A Balaton környéke az Árpád-korban népesült be kis templomok sokaságával, az épületállomány pusztulásában, „romemlékké” válásában a XVI-XVII. századi török háborúk mellett a XIX-XX. századi elhanyagolás is közrejátszott. A román stílusú templomok nagyrészt egyhajós, íves vagy egyenes szentélyzáródásúak és keletelt kialakításúak voltak, némelyik római kori épületek alapjaira épült. A középkor erős vallásossága nem csak a templomépítésben, hanem a kolostorok létrehozásában is megnyilvánult, ennek köszönhetően több kolostorromot is találunk a Balaton környékén.

Várak a Balaton környékén már a honfoglalást megelőzően is álltak, azonban védelmi szerepüket leginkább a tatárjáráskor ismerék fel. Jelentősebb várak a Balaton-felvidéken álltak, azért a

déli part mocsarai közt is épültek menedékvárak (ments-várak), melyek a szomszédos falvak népeinek szolgálhattak menedékhelyül veszedelmek idején. A török időkben a Balaton térségében a várakat végvárakká alakították. Nagyobb vár volt a térségben a szigligeti és a csobánci. A hegycsúcson ülő Szigligeti vár messzire ellátzó falai ma is a balatoni táj egyik különlegessége.

TEMPLOMOK, KÁLVÁRIÁK, KERESZTEK

A térség épségben lévő templomainak egy része a korábbi, Árpád-kori templomokon nyugszik. A gótikus vagy barokk stílusban átalakított román kori templomok hosszú sora húzódik például az északi part mentén, Balatonfűzfőtől Zalavárig. Az építészeti értékén túl különleges kultúrtörténeti és vallástörténeti vonatkozással is bír a Tihanyi-apátság épületegyüttese. A román kori templomból viszonylag érintetlenül maradt meg az altemplom, a kolostor szárnyai pedig korábbi épületmaradványok felhasználásával épültek

81. A Szigligeti Szőlőhegyi Szentháromság Kápolna

83. Szőlőhegyi pince és prészház Csopakon

84. Pince és prészház Aszófón

a XVIII. században. Egy másik különleges vallási és építészeti emlék a Tihanyi-félszigeten bazalttufa falába vájt barátlakások, melyeket az I. András idejében érkező orosz szerzetesek alakítottak ki.

A Balaton-felvidék területén kálváriaépítésről csak a XVIII. század közepétől tudunk. Korábbi kálváriákról csak homályos információk maradtak ránk, valószínűleg a falvakkal, templomokkal és kolostorokkal együtt ezek is a török kor pusztításainak áldozatává váltak. A 18-19. században előbb a szerzetesrendek szorgalmazására, majd a német telepesfalvakban emeltek kálváriákat. A Térségben Tihany, Paloznak, Vonyarcvashegy és Siófok területén találunk kálváriákat. Ha védett kálváriából nem is túl sokkal, a települések útjai mentén számos kőkeresztrel, feszülettel találkozhatunk, melyek általában helyi védelem alatt állnak.

TÖRTÉNETI PINCÉK

A Balaton-felvidéki területek történetéhez és tájképehez hozzátartoznak a kőből épült pincék.

A balatoni borrhégó legrégebbi pincéi és prэшházai a legjobb bortermő szőlőhegyeken épültek fel, hiszen a legkedvezőbb termőhelyi adottságú területeket vették először művelés alá. Különösen sok pince épült 1750 után, így ekkor lehetett a szőlőtelepítések csúcspontja. A ma is álló értékes épületek döntően a XVIII-XIX. század folyamán épültek. Míg a legtöbb esetben a pincék a szőlőhegyeken elszórtan, a lejtők irányába állítva létesültek, Pécselyen, Balatonfüreden, Aszfófn találunk egyetlen sorba rendezetten pincéket is a dombgerinceken.

A pincéket kialakításuk szerint és alaprajzi rendszerük szerint különböző típusokba sorolhatjuk, úgymint egyszintű, egyosztásos épületek; két- illetve hámosztatú (prэшházzal és pihenőszobával bővült) épületek és a kétszintes prэшház típus. Az épületek sokszor barokk, klasszicista vagy copf jellegű vakolatdíszekkel gazdagon ellátott homlokzattal és oromfallal rendelkeznek.

Az esztétikailag és néprajzi szempontból értékes szőlőfeldolgozás és bortárolás céljára emelt épületek megőrzésének fontossága egyértelmű.

86. Balaton-felvidéki lakóház

87. Lakóház Balatonalmádban

88. Lakóház Paloznokon

NÉPI ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉKEK

A Balaton környéke a népi műemlékekben leggazdagabb területünk, mely összefügg a kő építőanyag tartósabb voltával, valamint a vidék fejlődésének megtorpanásával is, mely elsősorban a filoxéravész pusztítása miatt következett be. A szépen karbantartott, autentikusan helyreállított falusi lakóépületek a helyi építészeti karakter meghatározó elemeit jelentik. A Balaton-felvidéki települések népi lakóházai kőből épült, vakolt, oromfalas, általában tornáccal ellátott épületek. A tehetősebbek a homlokzatokat barokk és klasszicista jellegű vakolatdíszekkel látták el. Az oldalhatáron álló, jellemzően az utcára egy vagy kettő kis ablakkal néző házak tetőzete nád fedést kapott. A déli parti települések népi lakóépületei – a helyben fellelhető építőkövek híján – vályogból készültek és nádtetővel fedték őket. Az oromfalas kialakítás és a tornác itt is meghatározó elem, azonban itt gyakorta az oromfalon is nyílást hagytak, a tornácba pedig kapu is került, amennyiben az utcafronton állt.

Ezek az országos vagy hely védelem alatt álló építmények – építészeti értékeiken túlmutatóan – a balatoni tájhoz és annak használatához is szervesen kapcsolódnak, ezzel jó példát mutatva a kortárs építészet számára is a táji értékekhez való alkalmazkodás tekintetében. Egyben pótolhatatlan ismeretek hordozói az egykori a paraszti, népi kultúra építészetének vonatkozásában is.

A népi építészet egyedi védelem alatt álló elemein túl, a történelmi ófaluk területi védelem alá is esnek, jellegzetes településszerkezetüknek és utcaképüknek köszönhetően.

90. Nyaraló Siófokon

91. Lakóház a Káli-medencében, Salföldön

92. Lakóház a Káli-medencében, Salföldön

94. Villaépület Siófokon a Batthyány Lajos utcában

96. Villaépület Balatonfüreden a Blaha Lujza utcában

95. Villaépület Balatonfüreden a Blaha Lujza utcában

VÉDETT VILLAÉPÜLETEK

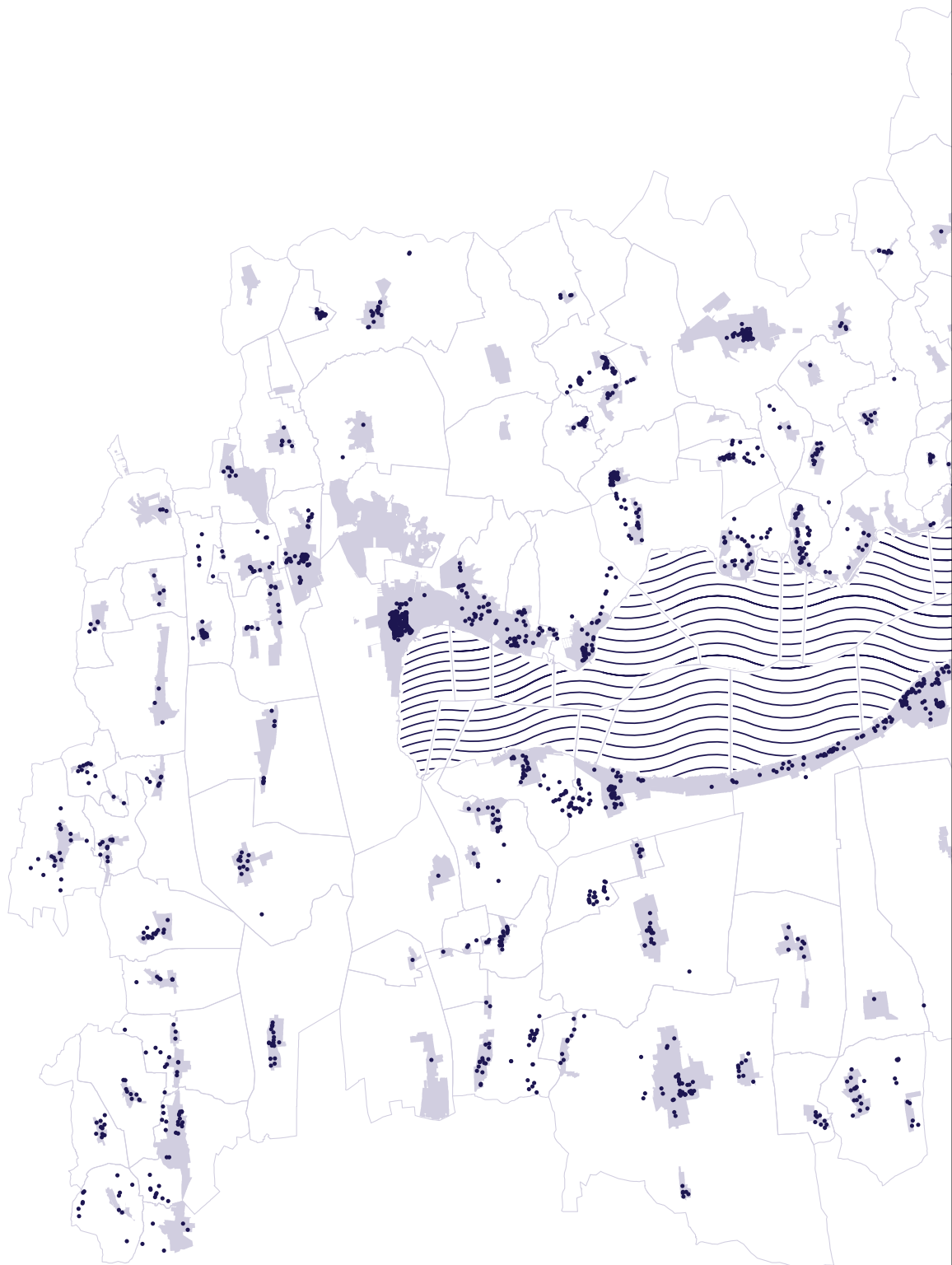
Villaépületek már a római korban is épültek a Balaton környékén, ezekről leginkább már csak régészeti módszerekkel kaphatunk képet. Azonban a Balaton turisztikai célú hasznosításának megindulásával és a vízrendezés után visszamaradt, beépíthető szárazulatok létrejöttével, a századforduló környékén és a XX. század első harmadában – főként a déli parton – fürdőtelepek épültek ki. Az ekkor beépülő területek máig fennmaradt villái az épített környezet és a településkép meghatározó, értékes elemei. Az épületek gyakran historizáló-eklektikus stílusban készültek, vagy éppen a hegyvidéki üdülőhelyek építészetét idézték meg faszerkezeteikkel és részletképzésükkel (pl. facsipke). A viszonylag nagy telkeken, szabadonállóan elhelyezkedő villák jellegzetes építészeti eleme a fából készült veranda.

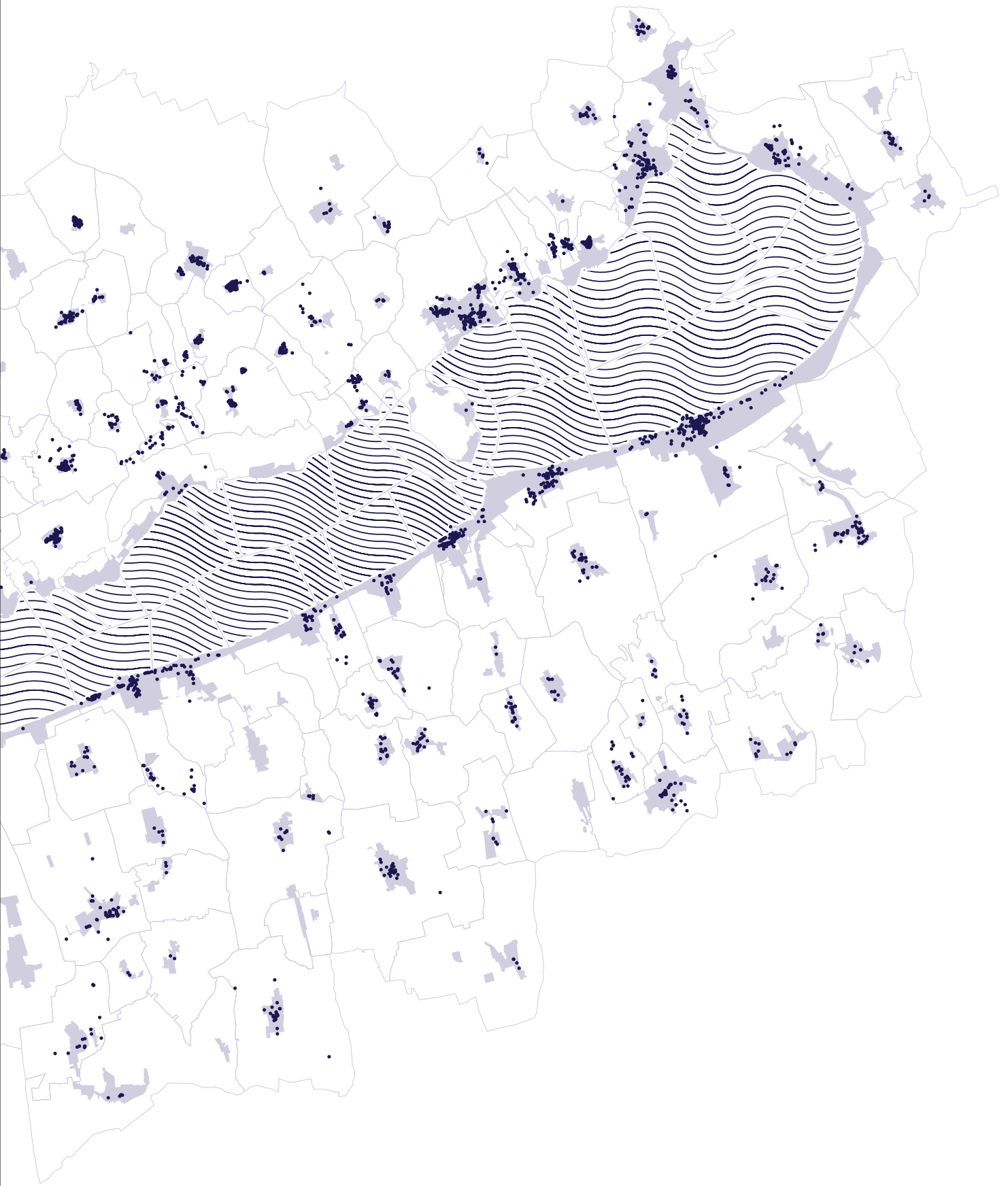
A villák egyedi épített értéként való védelmén túl, a történelmi fürdőtelepek sok esetben sajátos településszerkezetüknek és jellegzetes utcaképüknek köszönhetően területi védelem alá is esnek.

2. HELYI VÉDETT MŰVI ÉRTÉKEK

HELYI VÉDELEM ALATT
ÁLLÓ MŰVI ÉRTÉKEK

3.3

ELTÉRŐ KARAKTERŰ TERÜLETEK

A Balatoni településekre jellemző, karakterükben is jól elkülönülő településrészek általában az alábbiak:

A. TÖRTÉNETI TELEPÜLÉSRESZEK, ÓFALUK

Ebbe a kategóriába a települések legkorábban kialakult településrészei, a mai település csirái tartoznak. Elhelyezkedésüket tekintve a parttól távolabbi, magasabb térszíneken találhatóak, hiszen többségük a vízrendezést és a part turisztikai célú hasznosítását megelőzően keletkezett.

A településszerkezet jellemzője gyakran a zeg-zugos, szabálytalan vonalvezetésű utcahálózat és telekrendszer, mely a domborzati adottságokhoz alkalmazkodva alakult ki. A később létrejövő, telepített községek esetében már szabályosabb utcák és telkek figyelhetőek meg.

B. TELEPÜLÉSKÖZPONTI TERÜLETEK

A településközponti területeken találhatóak a lakosságot kiszolgáló főbb intézmények, kereskedelmi és szolgáltató egységek. Ezek a területek legtöbb esetben a történeti településrészek központi részein helyezkednek el, azok falusi karakterétől azonban általában eltérnek. A településközpontok beépítési karaktere változatos, a kisebb településeken gyak-

ran megőrződött a falusias, esetleg a kisvárosias jelleg, utcára merőleges homlokzatú, oldalhatáron álló, oromfalas vagy zárt sorúsodó, utcával párhuzamosan, előkert nélkül épült, földszintes épületekkel. A nagyobb településeken a központi részek intenzívebben beépültek.

C. KERTVÁROSI KARAKTERŰ LAKÓTERÜLETEK

Sok esetben az ősi, falusias jellegű magot a XX. század második felében beépült, kertvárosias lakóterület veszi körül, melyek kialakítása a települések növekedésének köszönhetően vált szükségessé. Az utca- és telekszerkezet szabályosan, tervszerűen kialakított.

A falusi területektől eltérően, itt többnyire szabadonálló beépítésű, előkerttel rendelkező telkeket találunk.

D. TELEPSZERŰ LAKÓTERÜLETEK

Általában a nagyobb településeken, kis- vagy nagyvárosias jelleggel, telepszerűen felépülő lakóterületek is megjelennek. Ezek a telepek a viszonylag nagy sűrűségen és magasságon túl egységes képet is mutatnak.

E. KERTVÁROSI KARAKTERŰ LAKÓTERÜLETEK

A történeti fürdőtelepek a XIX. század végén - XX. század elején, szabadonálló, nagy alapterületű telkeken jöttek létre, és gyakran akár 2-3 szintes, reprezentatív villákkal épültek be. A fürdőtelepek a parthoz közelebb eső, általában a vízrendezési munkálatok után újonnan nyert területek felparcellázása során alakultak ki. Az utcák, a telkek, a közterületi zöldfelületek egységes tervek alapján kerültek kialakításra. A legtöbb esetben a viszonylag egységes arculat máig megmaradt, de vannak olyan települések is, ahol az egykori épületállomány fokozatosan lecserélődik, átépül.

F. ÚJONNAN BEÉPÜLŐ VAGY JELENTŐSEN ÁTÉPÜLŐ ÜDÜLŐTERÜLETEK

Az üdülőturizmus egyre jelentősebbé válásával, több egykori szőlő- és természeti területek beépítése történt meg, elsősorban a települések parthoz közelebb eső részein. Az épületek stílusukban, anyaghasználatukban, formavilágukban, de még léptékükben is igen változatosak, folyamatos az átépülés.

G. SZÁLLÁSHELY-KOMPLEXUMOK

Ebbe a karaktertípusba a nagy kiterjedésű, többszintes - a hagyományos üdülőházas beépítéshez képest már-már monumentális - szálláshely-szolgáltató épületekkel beépült, általában partközeli területek tartoznak. A szállodák forma- és színhasználata, stílusuk az építési kor szokásainak megfelelően különböző, megtalálhatók köztük panel épületek és a mai kortárs építészet jegyében épült komplexumok is.

H. SZŐLŐTERÜLETEK, ZÁRTKERTEK

A zártkerti és szőlőterületek többnyire kisméretű, a tájban elszórtan elhelyezkedő présházakkal és gazdasági épületekkel beépítettek. Az épületek általában gerincvonalukkal a lejtőre merőlegesen állnak, oromfalasak, vakolt homlokzatúak. A szőlőterületek és zártkertek utcahálózata szabálytalan a domborzat viszonyaihoz igazodó. Sokhelyütt e területek funkcióváltása és az egykori pincék, présházak üdülő és lakó célú átépítése van elterjedőben. Az újonnan megjelenő épületek néhol nem csak funkciójukban, de léptékükben is a lakóterületek beépítéséhez illeszkedik, ezzel átalakítva az évszázadok során kialakult szőlőhegyi karaktert.

97. Mindszentkál településközpontja madártávlatból

98. Köveskál településközpontja madártávlatból

99. Siófok városközpontja a Siófoki Víztoronnyal

100. A Tagore sétány Balatonfüreden

101. Balatonfenyves part menti kertvárosi lakóterületei

102. Balatonfüred településközponti lakóterületei

D

103. Siófok településközponti lakóterületei

E

104. Az egykori nehézipari Minisztérium Üdülője (1966.)

F

105. Siófok átalakuló part menti üdülőterülete

G

106. Balatonszéplaki SZOT Ezüstpart II. üdülő (1986.)

G

107. A Hotel Európa Siófokon (1967.)

H

108. A Badacsonyi szőlőművelésű területei, pincéi

3.4

BALATONI ÉPÍTÉSZEZET

BALATONI ÉPÍTÉSZET

A Balaton térségének építészetét évszázadokon át a sajátos táji adottságok, a történelmi múlt és a terület társadalmi-gazdasági viszonyai alakították. A Balaton-felvidéken jellemzővé váló kőépítészet és a helyenként eltérő kőzetek, a Balaton északi részének népi építészetét egymáshoz hasonlóvá, de mégis egyedi arculatúvá tette. Hasonló, ám az eltérő építőanyag használat miatt szerkezetében különböző népi lakóházak épültek a déli parti településeken. A domborzati viszonyok, a települések eltérő jogállása és társadalmi összetétele is eltéréseket hoztak egy-egy település szerkezeti alakulásában és képében. Az üdülőturizmus a Balaton egészét elérte, azonban ez is területenként és koronként eltérő építészeti vonatkozásokkal járt – akár egy településen belül is. A déli parton keletkező új vízparti területek hamar beépültek, reprezentatív villatelepek alakultak ki rajtuk. A később parcellázott üdülőterületek már a középosztály anyagi körülményeinek megfelelően, visszafogottabb kialakítású házakkal épültek be. Napjainkra a nyaralóházakkal beépült településrészek egyre vegyesebb képet mutatnak. Korunk technikai vívmányainak köszönhetően egyre inkább el tudunk szakadni a táj adta kötöttségektől, mind a tömegformálás, mind pedig anyaghasználat vonatkozásában. Ez a szabadság sokféle gazdasági előnnyel járhat, viszont a tájra jellemző egyedi építészeti és kulturális értékek, hagyományok eltűnésének kockázatával fenyeget. Fontos, hogy az évezredek múltját, építészeti hagyományainkat és a tájat értékékként kezelve, tiszteletben tartva fejlesszük tovább épített környezetünket, ezzel az értékeket az utókor számára is átörökítve.

110. Lakóház Balatonalmádiban

111. Tihanyi lakóház

TELEPÜLÉSSZERKEZET

Az egyedi Balatoni településkép egyik meghatározó eleme településeinek szerkezete. A domborzati adottságok, a települések egykori jogállása, társadalmi-etnikai összetétele, valamint az egyes területek kiépülésének ideje alapján, több szerkezeti típus kombinációjával írható le településszerkezetük.

A legtöbb mai Balaton környéki település középkori előzményekkel bír, azonban a török pusztítások nagy kárt okoztak bennük, sok község örökre elpusztult. A mai településhálózat és a települések történeti magjai tehát a török utáni időkben alakultak ki. Az ekkor újratelepült községek településszerkezete igazodott a domborzati adottságokhoz, így sokhelyütt zeg-zugos, szabálytalan utcahálózatok és telekalakzatok jöttek létre. Ahol viszonylag sík terep állt rendelkezésre, ott a főbb utak két oldalán lakóházakkal beépült útifalvak jöttek létre, néhol kisebb közökkel megszakítva. Azokban az esetekben, ahol a pusztítások után tervezett telepítések folytak, általában már szabályosan kialakított úthálózatokat és parcellákat hoztak létre. Az ősközségek növekedése gyakran nem a település területének növekedéséhez, hanem a területek sűrűsödéséhez vezetett, így előfordult, hogy korábban útifalvak is halmazos szerkezetűvé alakultak át.

A következő nagy változást a településszerkezetben a Déli vasút építése és a Balaton vízrendezése hozta. Az e folyamatok kapcsán kialakuló

113. Badacsonytomaj kertvárosi lakóterületei, háttérben a Gulács és a Szent György-hegy

114. Balatonvilágos part menti üdülőterületei és magasparti lakóterületei

új fürdőtelepek a korábbi települési magoktól távolabb, a vízparthoz közelebb eső szakaszokon alakultak ki. A tervezett parcellázások szabályos, mérnöki vonalakat követtek. Az ősközségek kapcsán megfigyelhető organikus, centrális településfejlődési modellel szemben itt a vízparttal párhuzamos, hosszanti ortogonális rácsrendszerek jöttek létre.

A HÁZ FORMÁJA ÉS TELEPÍTÉSE

A települések hagyományosan beépült, falusias területein az oldalhatáron álló, egyszerű téglány alaprajzú lakóépületek jellemzőek. Az épületeket az oldalhatárral párhuzamosan helyezik el, ami az utcához képest fogas elrendezést is eredményezhet. A falusias lakóépületek gyakran az utcavonalon állnak, vagy csak minimális előkerttel létesülnek. A kertvárosias lakóterületek és az üdülőterületek általában szabadonálló beépítési móddal épültek be, nagyobb előkertekkel. Ezek a típusú épületek alaprajzilag nagyobb változatos-

ságot, összetettséget mutatnak, gyakran inkább négyzetes arányokkal. A településközpontok területe már városiasabb jelleget hordoz, így általában zárt sorúan vagy hézagosan zárt sorúan állnak az épületek, ami így nagyobb beépítési sűrűséget eredményez. A szőlők és zártkertek épületállománya kisléptékű, a domborzati viszonyokhoz alkalmazkodva, a tájban elszórtan jelenik meg.

HOMLOKZATOK, KERÍTÉSEK

A hagyományos balatoni népi építészetre a fehérre vagy a szürke különböző árnyalataira vakolt falak jellemzők. A homlokzatok díszítetlenek, vagy barokk és klasszicista jellegű vakolatdíszekkel ellátottak, mely az egykori tulajdonos pénzügyi lehetőségeitől függött. Szürke szín esetén jellegzetes az ablakok körüli fehér vakolatkeretezés is. A vakolatlan – főként inkább gazdasági – épületek, kerítések és lábzatok a helyben bányászott, leginkább mészkő, bazalt bazalttufa és vörös homokkövek felhasználásával készültek. A népi lakóépületek utcai homlokzatán

120. Vegyes terméskő homlokzat

121. Mészkő terméskő homlokzat

118. Macskalépcsős oromfal egy paloznaki lakóházon

119. Macskalépcsős oromfal egy paloznaki lakóházon

122. Mészkeő terméskő homlokzat

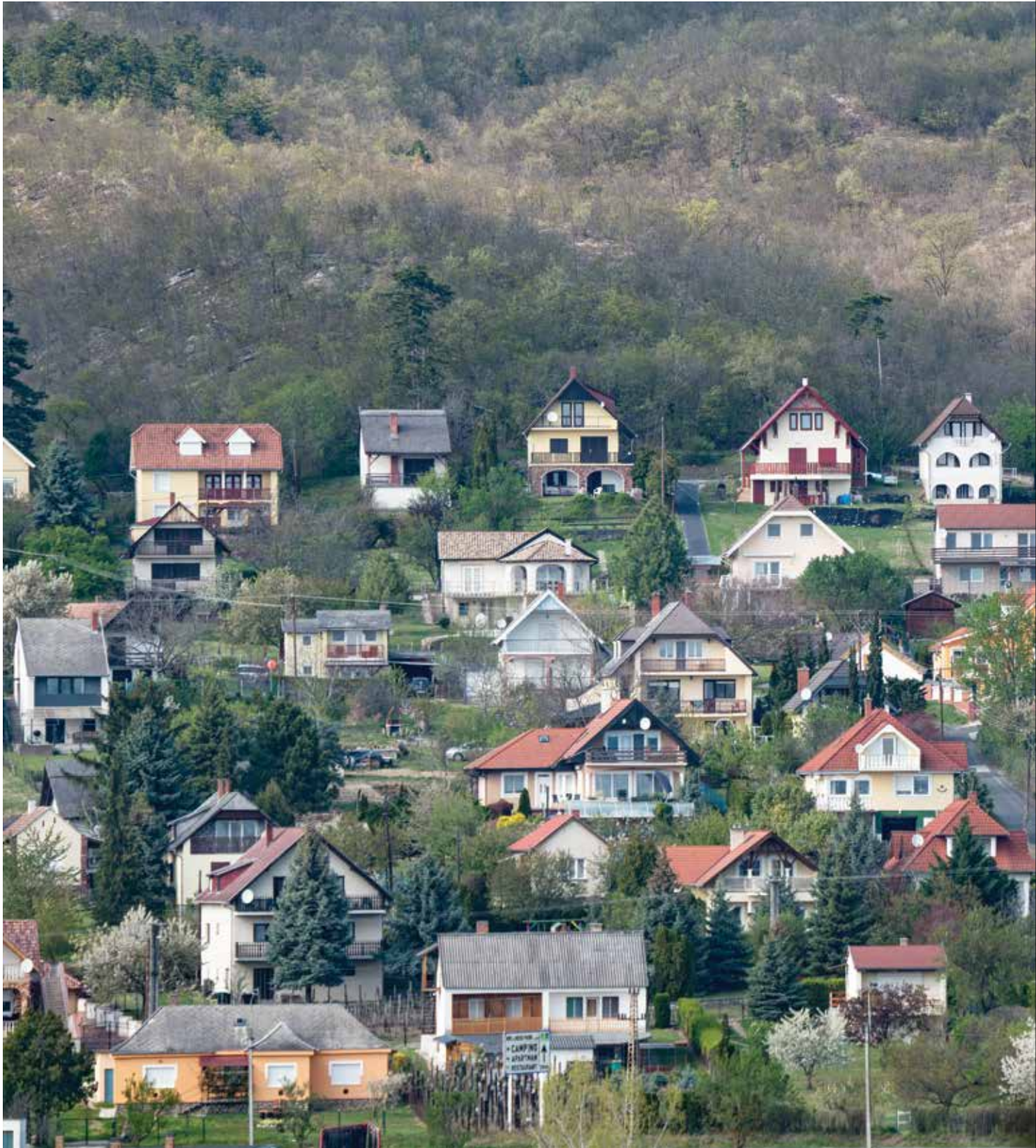

123. Bazalt homlokzat

124. Vöröshomokkő homlokzat

általában egy vagy két, állított téglalap alakú ablakot találunk, melyek gyakran fából készültek és osztott spalettásak. A prэшázakra a lyukarchitektúra jellemző, ami azt jelenti, hogy a nagy homlokzati felülethez képest viszonylag kis ablakok kerülnek kialakításra. Az épületek macskalépcsős, oromfalas kialakítása is a Balaton építészeti arculatának részét képezi. Az üdülők és a családi házak homlokzatai vegyesebb képet mutatnak, de itt is gyakran megjelennek a visszafogottabb színek és a helyi építőkövek.

TETŐ

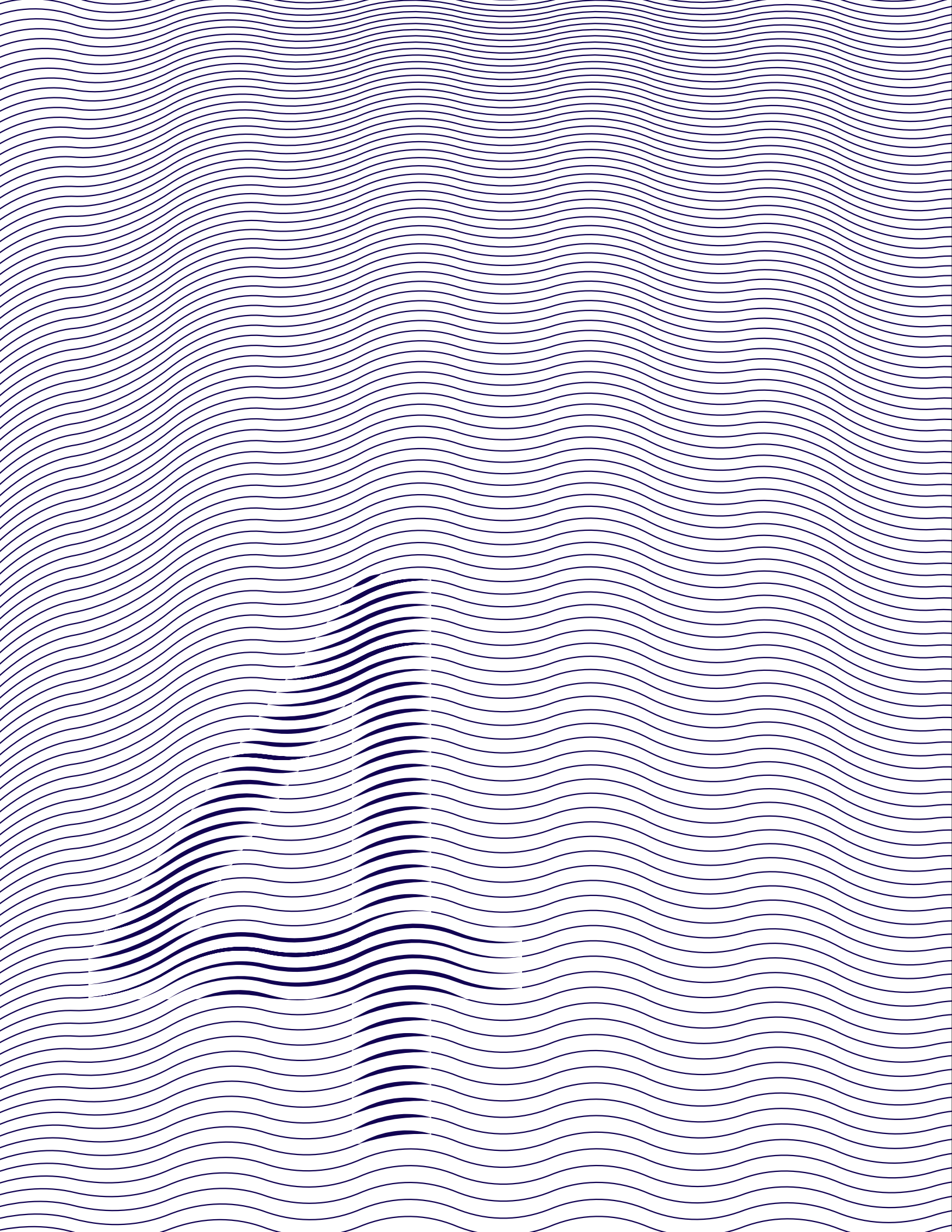
A hagyományos lakóépületek 35-45 fokos hajlásszögű nyeregtetővel épültek, eredetileg nádfedéssel, melyet mára már sok esetben cserépre cseréltek. A nyaraló és lakóépületek változatosabb képet mutatnak, de ezeknél is jellemzőek a magastetős formák.

ÉPÍTÉSZETI RÉSZLETEK: TORNÁCOK, VERANDÁK, KÉMÉNYEK

A Balaton építészetének sajátos vonásai az olyan építészeti részletekben is jól megnyilvánulnak, mint például a tornác, a veranda vagy éppen a különböző formájú, vakolt és fehérre meszelt kémények.

A népi építészet jellegzetes eleme a tornác, mely egy félig nyitott, folyosószerű előtér, ahonnan a lakóépület helyiségei megközelíthetőek. A Balaton-felvidék és környékének egyedi tornácváltozata - mely az országban csak itt terjedt el nagyobb számban - a pilléres-harántboltöves tornác, amely gyakran nem téglából, hanem kőből épült.

A tornáchoz hasonló funkciót látnak el a verandák, melyek a XX. században kiépült fürdőtelepek jellegzetes részletei. A századelőről megmaradt villák verandái gyakran facsipkés díszítésűek.

BALATONI KARAKTERELEMEEK

4.1 PART MENTI FEJLESZTÉSEK

4.2 BALATONI LÁTKÉP

4.3 STRANDOK, KEMPINGEK

4.4 KIKÖTŐK

4.5 PARTI SÉTÁNYOK

4.6 SZŐLŐMŰVELÉSŰ TERÜLETEK,
BORÁSZATOK, PINCÉK, PRÉSHÁZAK

4.7 PARTVONAL ÉS PARTFAL

4.8 NÖVÉNYZET

„AZ ÉPÍTÉSZET TÖMEGEK JÁTÉKA A FÉNYBEN.”

LUCIEN HERVÉ (ELKÁN LÁSZLÓ)

MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ FOTOGRÁFUS

(HÓDMEZŐVÁSÁRHELY, 1910.08.07. -

PÁRIZS, 2007.06.26.)

**MINDEN ÉPÍTÉSZETI ELHELYEZÉS
ALAPVETŐ IGÉNYE A BENAPOZÁS,
A FÉNY, A NAPSÜTÖTTE TÓ LÁTVÁNYA.
A BALATON NEM CSAK TÓ, HANEM
A LEGNAGYOBB KITERJEDÉSŰ
TERMÉSZETES TÉR MAGYARORSZÁGON,
VÁLTOZATOS VÍZFELŐLI - „BALATON
ALAKÚ” KÖR - HOMLOKZATTAL.**

126. Panoráma Tihany felett

4.1

PART MENTI FEJLESZTÉSEK

A Balaton-part a változatos kistájak összefonódó, organikus láncolata. Egy különleges, tó körüli, természeti és épített táji „Balaton-alakú” koszorú szervesen kialakult vonulata.

A balatoni körképen tudatosan, átgondoltan munkálkodni kell. Az épített és táji környezet „botlásai”, kiegészítési lehetőségei, céltudatos munkával javíthatók, a fejlesztéseknek is irányokat, javaslatokat mutathatnak.

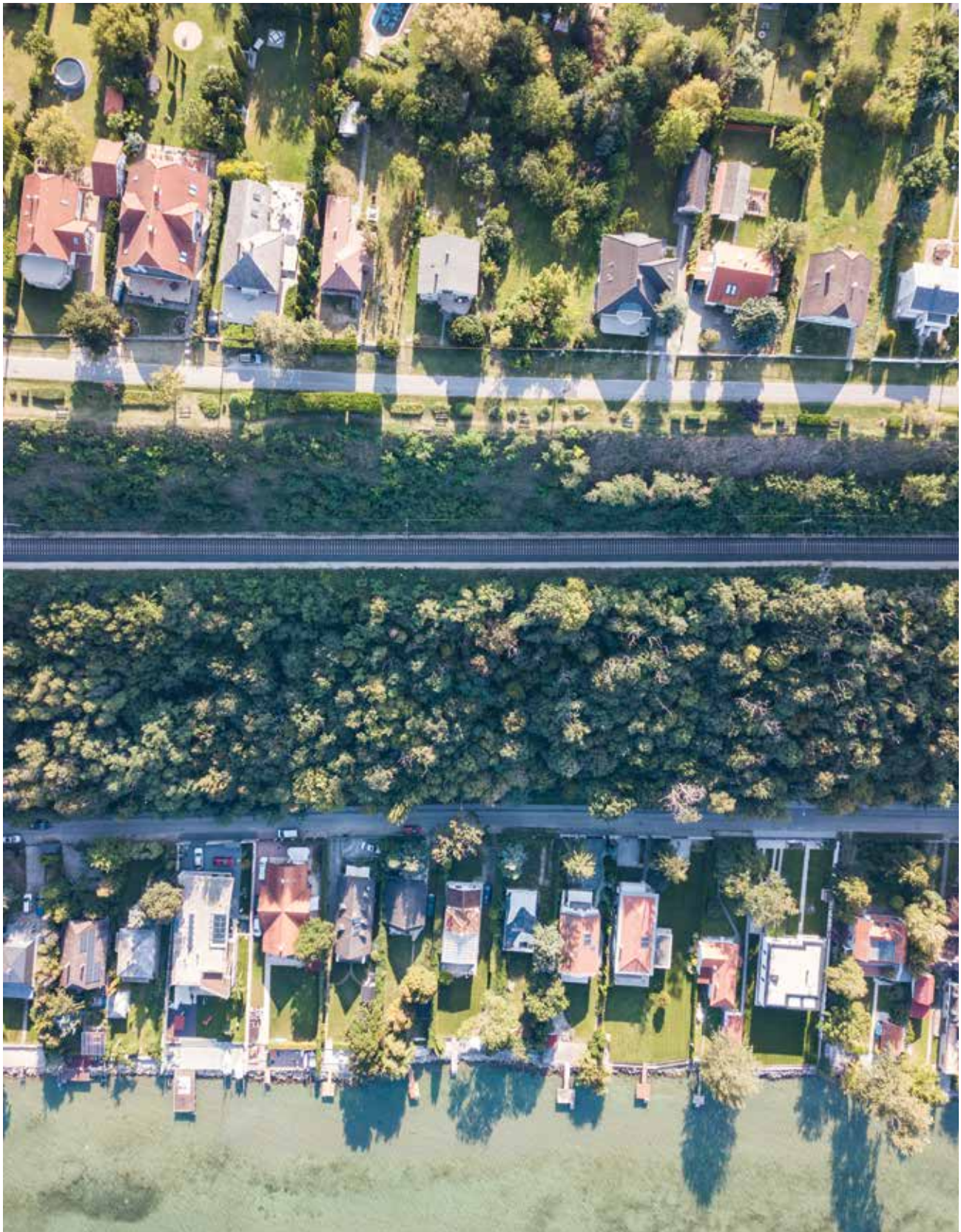
A tóparti fejlesztésekre az elmúlt időszakban jelentősen megnövekedett az igény. Számptalan apartmanház és üdülőház épült, mert a Balaton turisztikai vonzereje az elmúlt évtizedben nagy mértékben megemelkedett és az önkormányzatok részben ettől várják bevételeik gyarapodását. Ez a tendencia egyre csak fokozódik, amely alól egyes esetekben kivételt képeznek azon területek, ahol az intézményi és egyéb szolgáltatói háttér nem megfelelő minőségben és ütemben biztosítható. A megfelelő szolgáltatási és infrastrukturális színvonal biztosítása jelentős önkormányzati beruházásokkal jár, így leginkább a nagyobb, gazdagabb településeken és jelentősebb üdülővárosokban mutatkozik meg ez a fokozott építési kedv.

Az építési igények magas színvonalú életkörülményekkel számolnak, ugyanakkor általános tapasztalat, hogy a szép táj és természeti környezet vonzza a beruházókat. E kettő igény akkor feszül kevésbé egymásnak, ha a természeti, táji elemek védelmére vonatkozó előírások, széles körben elfogadottak és biztosítják az érintett ingatlanok mai igények szerinti beépítését, oly módon, hogy a táj önfenntartó képessége megmaradjon.

127. Révfülöp madártávlatból, háttérben a Badacsony, a Tapolcai-medence tanúhegyei és a Káli-medence

129. Balatonvilágos part menti üdülőterülete,

A balatoni látkép, partvonal, partfal és minden természeti elem, elsődlegesen az emberi beavatkozás miatt veszélyeztetett. A veszély elhárítása, illetve a természeti környezetbe való legoptimálisabb beavatkozás mértéke, csak akkor tervezhető, ha az építetői, beruházói igények és a széleskörű vizsgálatokat követő szakmai ajánlások, előírások minél nagyobb mértékű összhangja megvalósul.

Ehhez az építető vagy külső területről felkért tervező megfelelő szintű tájékoztatása, a táji és települési értékek megismertetése szükséges. A fejlesztések során alapvető célkitűzésünk kell, hogy legyen, megőrizni azokat a táji, természeti adottságokat, amelyek a beruházás helyszínére vonzanak.

Az építészeti és táji értékek egy adott területen, csak úgy válnak mindenki számára értékessé, ha megismerhetők az értékét adó jellemzői. A településképi előírások megismerése és az arculati kézikönyvek ajánlása segíthetnek abban, hogy megteremthessük a terveink és lehetőségeink közti

hátterben a magaspart és a vasút

összhangot és elősegítsük az általunk kiválasztott és feltételezhetően számunkra kedves település értékeinek megőrzését. Az értékek megőrzésére irányuló előírások nem a mi korlátaink, hanem a beépítési lehetőségek és a táji, természeti értékek harmóniáját, annak feltételeit hivatottak megteremteni.

A beruházások tájba és településképbbe való illesztésénél elsődleges feladat, hogy a tervezési programhoz keressünk annak megfelelő területet, telket; nem pedig a már meglévő telekre akarjuk, a talán oda nem illő programunkat megvalósítani. Amennyiben újszerű és most divatos építészeti megoldásokat preferálunk, azt nem ajánlott egy hagyományos építészeti arculatot őrző település-magba tervezni, hanem újonnan beépítésre kijelölt területen kell megvalósítani.

Fordítva is igaz ez, egy újonnan beépítésre szánt és az építésügyi előírások szerint is újszerű beépítést preferáló területen, idegenül hathat egy hagyományos, tornácos parasztház.

130. Lakóház Csopakon

A rekreáció széleskörű elterjedésével, ma már egyre látványosabb a Balaton-part átalakulása. A kiemelt tájképi környezetben, az urbanizációt olyan léptékváltások jellemzik, amelyek újabb és újabb kihívások elé állítják a Balaton ügyéért elkötelezett építészeket. A feladat összetettsége és léptéke ugyan megváltozott az idők során, viszont az eredményesség feltétele ma is ugyanaz, a szakmai összefogás és az elkötelezett személyes példaadás.

Mindkét partvonalon fellelhetők a 20. század elején épült üdülők és villák szép példái. Az északi parton az itt bányászott vörös és vulkanikus kövekből épült házak, kerítések és díszítő elemek, irányítóként mutatják az utat a környezetbe való illeszkedés terén. Az összhang megteremtésének módja lehet, ezeknek az anyagoknak az egy-egy felületen való megjelenítése is. Máiig érvényes értéket képviselnek a vakolt homlokzatú épületeket díszítő, fából készült homlokzati elemek, a fa spaletták és a ház részét képező, faszervezetű tornácok, teraszok.

131. Lakóház Csapokon

132. Szállás és vendéglátóhely Badacsonytomajon

4.1 PART MENTI FEJLESZTÉSEK

133. Balatonfüred és háttérben Csapok madártávlatból

Esődleges tervezési szempont a természeti környezethez történő illeszkedés, különösen az új épületek maximális magasságával, (épület legmagasabb pontja) új épületek anyaghasználatával és színével.

A telepítés sűrűsége és intenzitása illeszkedjen a kialakult településszövethez, tájképhez.

A part menti fejlesztések során, az átláthatóság biztosítása érdekében – amennyiben a telkek alakja ezt lehetővé teszi – az épületeket a tóra merőleges gerinccel javasolt elhelyezni.

A part mentén található fasorok és facsoportok magasságát az új beépítések ne haladják meg.

A part menti ingatlanokon az épületeket a parttól távolabbi telekhatárra szervezzük, a vízpartot javasolt beépítetlenül megőrizni és többszintű növényzettel beültetni.

A tóra való bejutást a parti növényzet, nádas minél kisebb mértékű igénybevételével ajánlott megoldani. A nádasokat és a partmenti növénytársulásokat a Balaton érdekében meg kell őrizni.

A parti ingatlanok eltérő építészeti koncepciójú és minőségű házakkal beépített szakaszait, a parti sétányok egységes növénytelepítésével, a partszakaszok egységes megjelenését elősegítő, táji vagy építészeti elemekkel javasolt korrigálni. Ezt a folyamatot segítheti elő a meglévő épületek felújítása során, a helyi ajánlások szerinti anyag- és színhasználat alkalmazása, de a többszintű növénytelepítés is.

Elsősorban az adott tájegység helyi építészeti kultúrájához illeszkedő, természetes anyagok (pl.: helyi kő, fa, nád) használata javasolt.

Közvetlen part menti területeken törekedni kell parti sétány kialakítására, a Balaton-part közösség elől el nem zárt, korlátlanul látogatható partszakaszainak létrehozására.

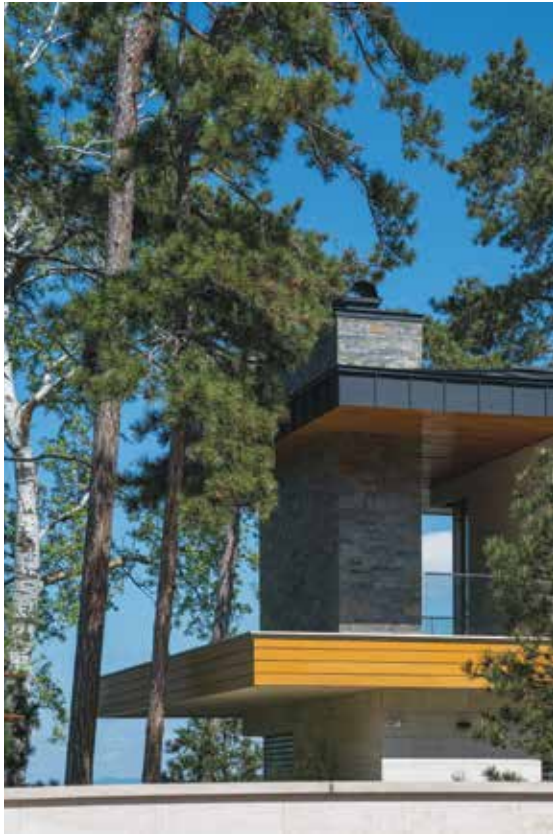
A stégeket és vízilétesítményeket a megfelelő engedélyek beszerzését követően helyezzük el, és kialakításuk során törekedjünk arra, hogy a rikító erős színeket kerüljük, helyettük természetes anyagokat, földszíneket alkalmazzunk.

A part mentén a „lakótelepszerű” beépítési mód kerülendő.

Új beépítésű, vízparti területeken melléképítmények elhelyezése nem javasolt. A fő rendeltetéshez kapcsolódó kiegészítő funkciók a fő rendeltetésű épületben, vagy ahhoz kapcsolódó épületrészben kerüljenek elhelyezésre.

A tóparti területeken – az övezeti szabályok kialakításánál – javasolt az épületek legmagasabb pontjának olyan módon történő meghatározása, hogy a tó körüli beépítés sziluettje egységes és az átláthatóságot biztosító legyen.

A hegyoldalak beépítésénél a terepadottságokhoz igazodó, – jelentős tereprendezést nem igénylő – épületeket tervezzünk.

137, 138, 139. Part menti lakóház Siófokon

140, 141. Társasház Balatonfüreden

142, 143. Lakóház Balatonföldváron

144, 145. Lakóház Balatonföldváron

149, 150, 151. Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: →
Balatonfüred, Városi Uszoda és Sportakadémia

4.2

BALATONI LÁTKÉP

A Balaton látképét elsődlegesen a tó vízfelülete és az azt körülölelő tájképi, épített és természeti elemek határozzák meg. A látkép megőrzése elsődleges célunk, ennek sérülése a természeti értékekkel való gazdálkodás hibáira mutat.

A látkép bemutatása, szélesebb körű megismeretése fontos szempont a környezeti és természeti értékek tudatosabb védelméhez. Az építési szabályok és az ehhez kapcsolódó előírások elfogadtatása könnyebb, ha az érintettek megértik azok célját. A balatoni látképet jelentős mértékben befolyásoló tényezők, az épületek tömegformálása, a szín- és anyaghasználata.

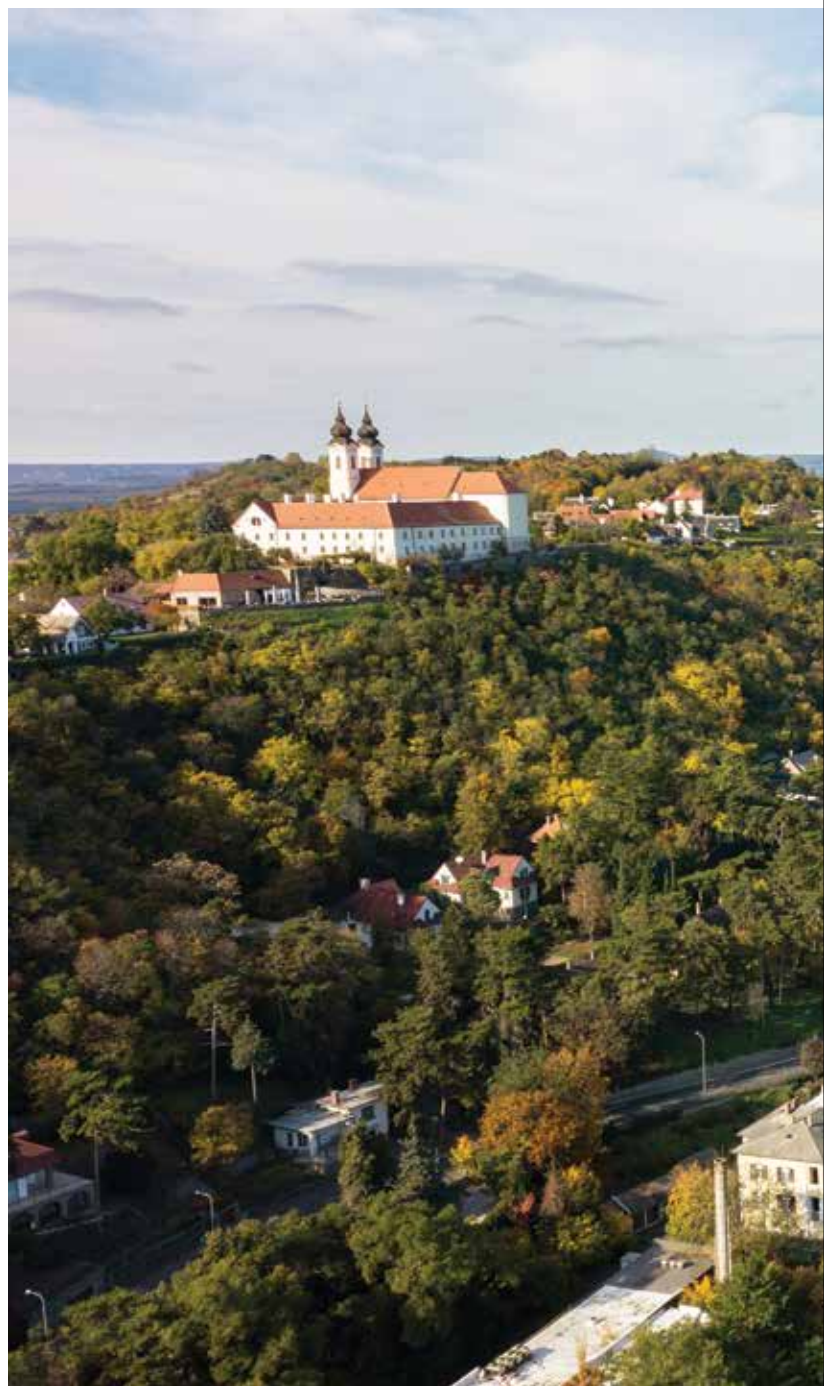
Az elmúlt időszakban több kilátópont is létesült, ezek némelyike nagyobb beruházás nélkül, a település egy magas pontján, a takaró növényzet megszűntetésével készült el.

Az északi partot meghatározó szőlőhegyekre vonatkozó ajánlások külön fejezetet kaptak, de itt és más zöldfelületi rendszerek esetében is fontos, hogy azok területét, elhelyezkedésük ritmusát, felosztásukat megzavarhatják a nem tájba illő építmények, műtárgyak.

A partmenti területeken, de különösen a déli part látképében, már sok helyen megjelentek az emberi beavatkozás nyomai. Itt erőteljesebb és intenzívebb a parti területek beépítése.

Ezen a téren változtatásra van szükség, mert a természeti környezet ilyen mértékű igénybevételére káros és a tulajdonosok eredeti célja, - hogy ebben a szép természeti környezetben éljenek - szintén elvész. A növényzet megőrzése, szükség esetén megfelelő pótlása, elengedhetetlen feladatunk a fejlesztések során. A növényzet nem csak a térélményt javítja, hanem a tó partvonalának természetes jellegét is segít visszaidézni.

A Balaton látképének megőrzése, jelen kiadványnak és az egyes településeknek is elsődleges feladata

152. A Tihanyi Bencés Apátság madártávlatból,
a háttérben Balatonfüred

153. A Balaton-felvidék lankái és Balatonfüred szőlőterületei

155. Balatonfenyves part menti területei madártávlatból ↓

és célja. A látkép az az érték, mely ösztönzőleg hat az ide kirándulókra, az itt pihenni vágyókra és az itt élő emberekre egyaránt. A látkép biztosítja és fokozza azt az élményt, amelyet felidézünk magunkban, ha a Balatonra gondolunk: az északi tanúhegyek, a Tihanyi-félsziget, a hosszú parti sétányok, a Somogyi-dombság vonulata és a tó vízének zöldje a kék ég alatt.

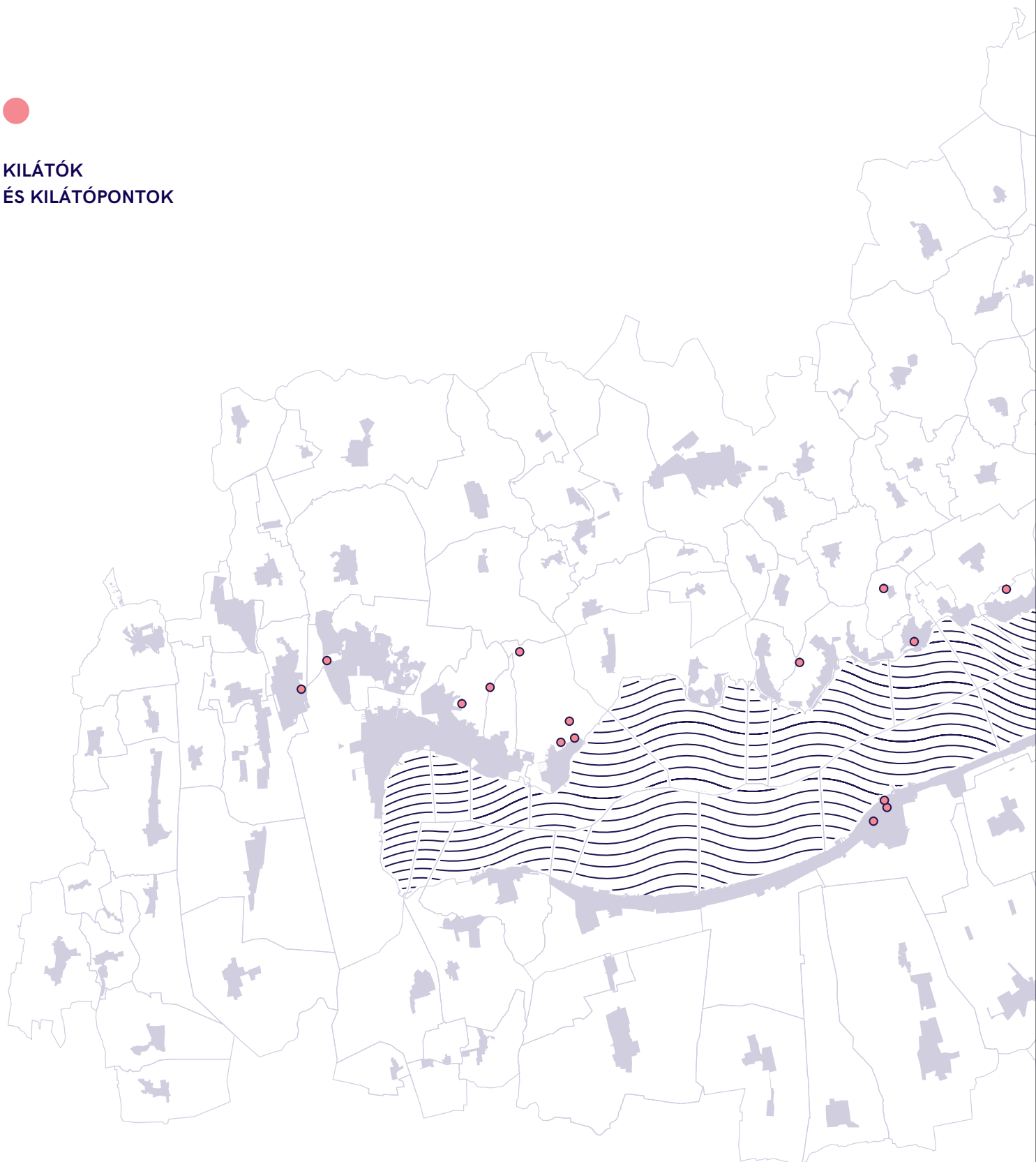
Ezt az érzelmi attitűdöt kell ötvözni azzal a szakmai (épített, természeti és kulturális) környezettel, ember alkotta tájjal, amely e látképet védi és fennmaradását szolgálja. A látkép természetes velejárója a lassú változás, ugyanakkor az emberi beavatkozások igen rövid idő alatt jelentős, akár visszafordíthatatlan átalakulásokat is eredményezhetnek.

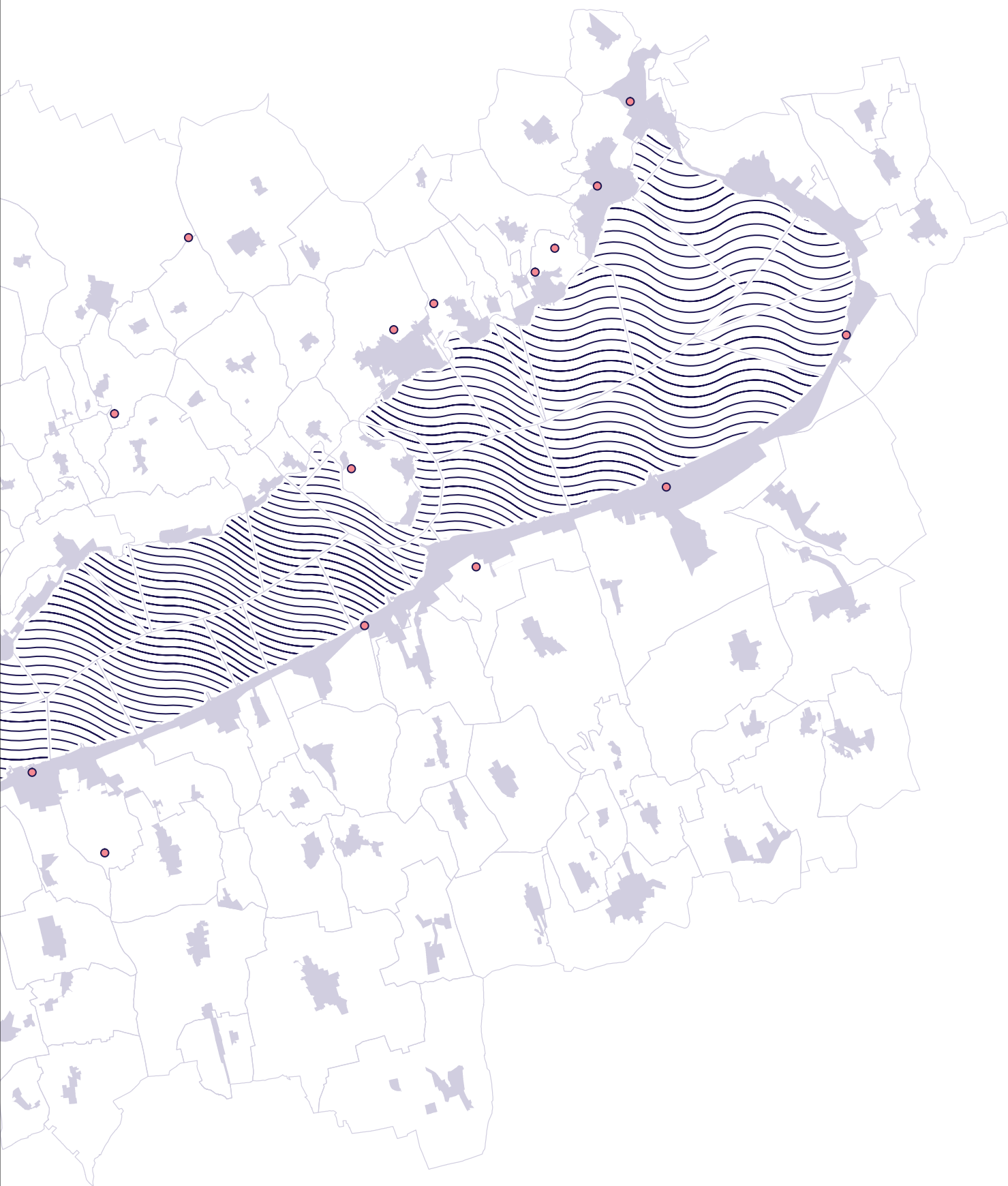
A part látképében ma is tájsebként helyezkednek el a nagy tömegű, természeti színektől eltérő homlokzatú, a parti zöldsávban „kiabáló” épületek. Egy önmagában esztétikus épület is lehet idegen egy adott környezetben, ha az tájidegen, vagy a telepítése, tömege, anyaghasználata nem illeszkedik az adott térbe. Mindezen szempontok és perspektívák miatt, kiemelten fontos az ember tájalakító tevékenységének szabályozása.

3. KILÁTÓPONTOK A BALATON KÖRÜL

KILÁTÓK
ÉS KILÁTÓPONTOK

AJÁNLÁSOK

A part menti területek látvány- és sziluettvédelme érdekében, az épülettömegeket javasolt részben vagy egészben növényzettel takarni a vízfelület irányából.

Szőlőterületeken, zártkerteken, külterületen a telkek beépítési intenzitását alacsonyan kell tartani a kialakult tájszerkezet megőrzése érdekében.

Az épületek tömegalakításánál kerüljük a nagy, egybefüggő, tagolatlan, széles tömegeket és törekedjünk a keskeny, partra és lejtőre merőleges, osztott és tagolt tömegformálásra. Kerüljük a magas és nagy egybefüggő „hotel” homlokzatokat és tömegformálást.

A magaslati pontokat, a természetes kilátópontokat javasolt beépítetlenül hagyni.

Adótoronyokat, antennákat javasolt kilátókkal egybeépített szerkezetként, tájba illő módon kialakítani.

Az északi part hegyvonulatai jó lehetőséget nyújtanak arra, hogy a kilátók helyét is kedvezően megválaszthassuk, úgy, hogy az a legoptimálisabb élményt nyújtsa, de ne nyúljon túlzottan a domborzat sziluettje fölé.

Új beépítésű területeken a légvezetékes hálózat kialakítása nem javasolt. Beépített területeken, új építések és felújítások esetén, törekedjünk a légvezetékes hálózat földkábelrel történő kiváltására.

Az északi domboldalakon és szőlőterületeken, a telkeket és a szőlőket elválasztó növényzónákat őrizzük meg.

Az éjszakai látkép védelme érdekében, kerüljük a vakító homlokzati és építményvilágításokat.

A tóparti látvány és a tó természetes élőhelyeinek fontos elemei, a megbontatlan nádasok, ezek megőrzése kiemelt fontosságú.

Új beépítésre szánt területek kijelölésekor, a tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület övezetében, mindig készítsünk látványvizsgálatot a fejlesztés helyszínével átellenes vízpartról is.

Beépítésre nem szánt területen új épület vagy építmény elhelyezése, tájba illetve, a történeti tájszerkezet, a táji- és tájképi értékek és az egyedi tájértékek megőrzésével, a tájkarakter erősítésével, a helyi építészeti hagyományok követése mellett, a telek kismértékű beépítésével történhet.

Közlekedési, elektronikus hírközlési és energetikai infrastruktúra-hálózatokat, továbbá a megújuló energiatermelő berendezéseket és erőműveket, a tájképi egység megőrzését és a hagyományos tájhasználat fennmaradását nem veszélyeztető műszaki megoldások alkalmazásával kell megvalósítani.

A part menti területekről, a vízfelületről és a kilátópontokról látszó területeken, a napelemeket olyan módon javasolt elhelyezni, hogy azok hatékony működése fenntartható legyen, de a táj és a Balaton látképét ne zavarják.

A part mentén található közterületek megközelítését és a Balaton-parti látvány feltárlási pontjait (mólók, közstrandok, kikötők, parti sétányok, parkok) úgy kell kialakítani, hogy azok bárki számára szabadon elérhetők, hozzáférhetőek legyenek.

A part mentén kialakult, természetes növényzetet és a beépített területek között húzódó erdőket és zöldterületeket óvjuk meg. A településeket és településrészeket elválasztó, természetes, beépítetlen partszakaszokat javasolt beépítetlenül hagyni.

158, 159. A Xantus János - Gömbkilátó Balatonbogláron

162. Balatonakarattyá part menti üdülői

163. Part menti üdülősor a déli parton

164. Az Isztria sétány Siófokon

165. Az Esterházy Strand és Élményfürdő Balatonfüreden

4.3

STRANDOK, KEMPINGEK

A Balaton-parti strandok nem hasonlítanak a tengerparti fürdőhelyekhez, ahol garantált fényerővel süt a nap, kékítő-kék a víz és ahol a plázs homokját mintha patikasztán szűrték volna át. A Balaton emberi tája ennél sokkal természetesebb, szerényebb - a földrajzi övezet alaptermészete szerint is.

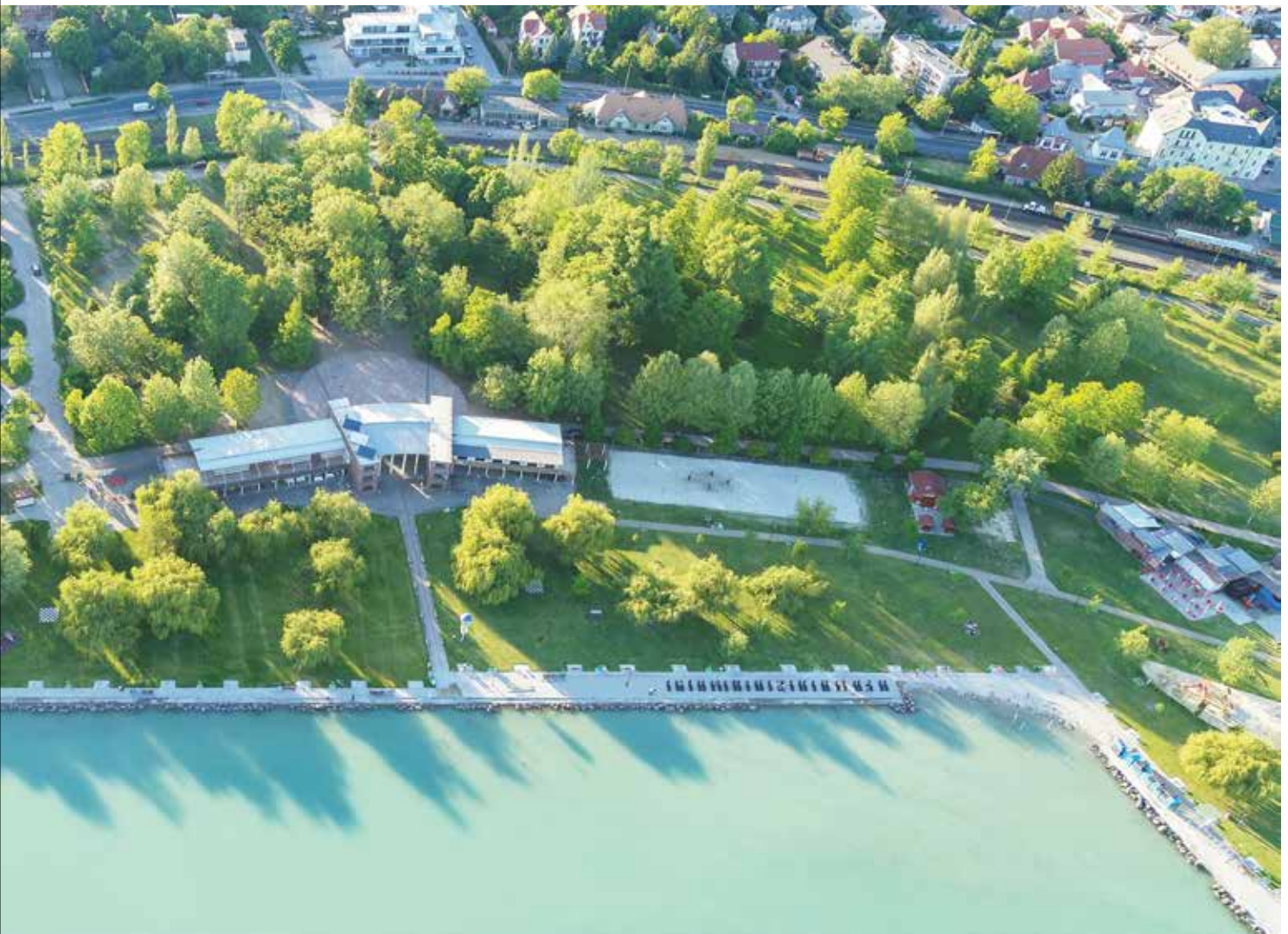
Ez a különleges tó, Nyugat- és Közép-Európa legnagyobb édesvízű tava, fürdésre, strandolásra és sportolásra is kiválóan alkalmas.

A Balaton körüli strandok arculata meghatározó parti elem, annál is inkább, mivel a számuk a 140-et is meghaladja, a déli parton közel kétszer olyan sűrűséggel, mint az északi parton.

A kempingek szintén kiemelkedő jelentőségű vízparti elemek, melyekből közel 30-at találhatunk a tó körül, az északi parton szám szerint többet, mint a déli parton.

Ezeket a turisztikailag különleges területeken, jellemzően szabadonálló beépítéssel, a telkek kis része építhető be. A strandok és a kempingek beépítésre nem szánt területek, amelyek megőrzése kiemelt feladatunk. A part természetes vonalának fenntartása, a part menti nádasok megőrzése és védelme érdekében alapvető fontosságú, hogy a tóparti területek fejlesztése során, kizárólag a strandoláshoz és kemping szálláshoz funkcionálisan illeszkedő épületek kapjanak helyet, valamint a területen található növényzet és természetes táji környezet ne sérüljön.

4. STRANDOK ÉS KEMPINGEK A BALATON KÖRÜL

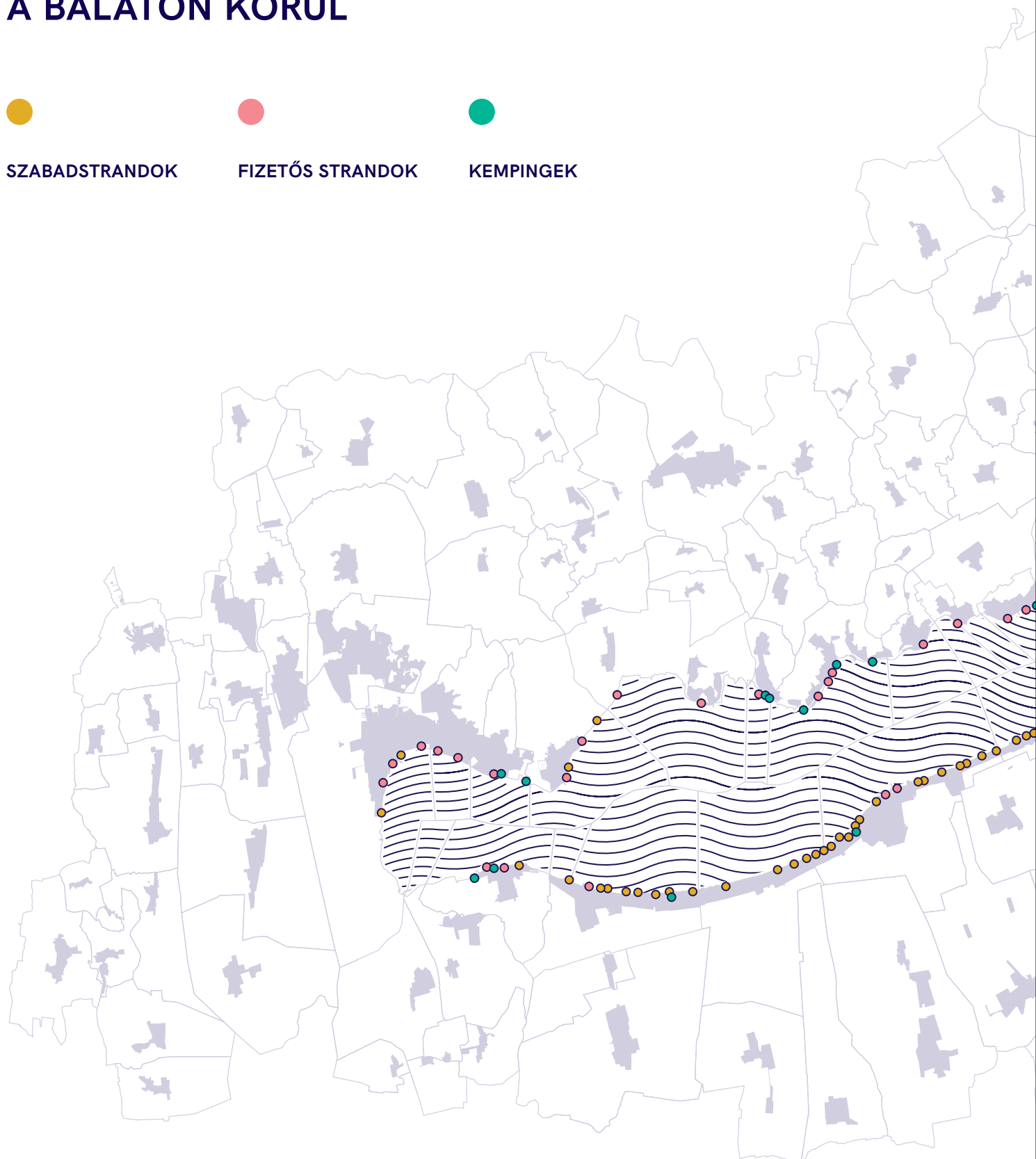
SZABADSTRANDOK

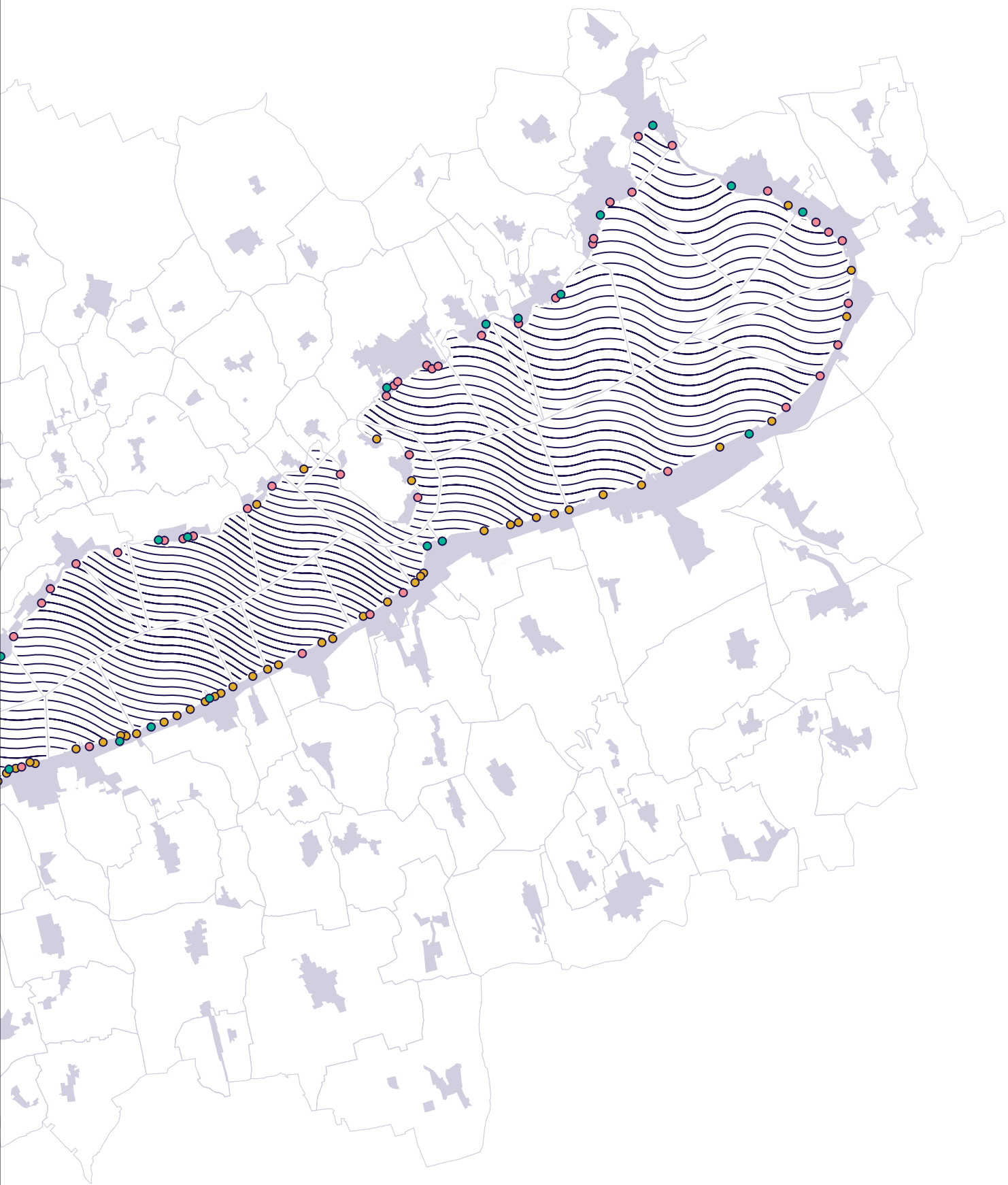

FIZETŐS STRANDOK

KEMPINGEK

167. A Szigligeti strand madártávlatból

168. Mirabella Camping Zamárdiban

169. Strand-Holiday Kemping Balatonakaliban

170. A Zánkai strand

AJÁNLÁSOK

A strandok és a kempingek közösségi, közhasznú jellegét meg kell őrizni. Funkcióváltásuk és intenzív beépítésük nem támogatott.

A strandok és a kempingek épületei egységes koncepció alapján alakítandók ki, csoportosan, de törekedve a vízre, illetve a vízről rálátás lehetőségének biztosítására. Az összefüggő „vonatszerű” épületláncolatok létrehozása kerülendő.

A strandok és a kempingek területén kialakításra kerülő új épületeket, vendéglátó egységeket, kiszolgáló és üzemi épületeket, a parttól távolabb eső teleksávban javasolt elhelyezni. Az épületek maximum kétszintesek lehetnek.

Az építmények (pl.: öltözők, zuhanyzók, vízimentők épülete) anyaghasználatánál a hagyományokhoz illeszkedő, természetes anyagokat részesítsük előnyben (kő, fa, nád, üveg, esetleg látszó vagy kővel burkolt beton, acél kiegészítő szerkezetekkel).

A strandok és a kempingek területén mobilházak, úszóházak, vízi mobilházak nem alakíthatók ki.

A strandok és a kempingek part menti területeit beépíttetlenül kell hagyni a tóparti területek természetközeli látványának megőrzése érdekében.

A strandok és kempingek közterületi határának egységes külső kialakítása kiemelt fontosságú, arculatuk rendezett megjelenése érdekében minőségi anyaghasználat, átgondolt, intenzív növénytelepítés javasolt. A közterület felé eső kerítéseket és térhatárolókat fa, kő, beton vagy acél szerkezetekkel javasolt kialakítani, az üzemi épületrészek, épületszerkezetek és funkciók takarásával.

Az összefüggő partszakaszokon egységes tervezésű, kivitelezésű utca- illetve strandbútorokat alkal-

mazzunk, arculati terv alapján (padok, szemetesek, információs táblák stb.).

Az utcabútorok időtálló, természetes és természetközeli anyagokból készüljenek (kő, fa, beton, nád, üveg).

A vízi strandlépcsők, stégek és információs táblák egységes minőségben és karakterrel alakítandók ki. Elsődleges a természetes anyagok alkalmazása (kő, fa, üveg, nád), amelyek mellett acél, műanyag és beton szerkezetek is alkalmazhatók, kerülve a csillogó, fényvisszaverő felületeket és a rikító, erős, természetbe nem illő színeket.

A homokos vízpart kialakításánál „gyermekbarát, sekélytavi” hangulat elérése a cél, kerülve a tengerparti hangulatot.

A parkolók létrehozása növényzettel gazdagon történjen; a látvány és a napvédelem miatt egyaránt fontos a zöldtakarás. Törekedni kell arra, hogy a férőhelyek többsége növényzet által biztosított árnyékban legyen.

A strandok és a kempingek fejlesztésénél alapvető szempont a természetes partszakasz megőrzése, a vízben és a szárazulaton lévő nádasok megóvása és védelme.

Új épület létesítésekor egyaránt szükség van a zöldfelületek, a növényzet megtartására és szükség esetén annak minőségi javítására is.

Kempinghelyeket füvesített területek létrehozásával alakítsunk ki, a burkolt felületeket minimalizálni kell. A kempinghelyek közötti elválasztó növényzát megőrzéséről és szükség szerinti újratelepítéséről, pótlásáról folyamatosan gondoskodjunk.

172, 173. Vöröshomokkő öltöző a Wesselényi Strandon Balatonalmádiban

175, 176. A Platán Szabadstrand fogadóépülete Örvényesen

177. A Badacsony Strand fogadóépülete

178. A Badacsony Strand fogadóépülete

179. Öltöző a Zánkai Strandon

132

180. Utcabútor Tihanyban

181. Utcabútor Tihanyban

KARAKTERELEMÉK

4.4

BALATONI KIKÖTŐK, MÓLÓK

Ahogy a Balatonnak része a víz és a part, úgy része a kikötők jellegzetes világa is. Minden kikötő látványában van valami izgalmas: a ringó vitorlások, a kékes-zöld vízben útnak induló hajók, az érkezés és a távozás különös izgalma szinte rabul ejtik az embert. Nincs ez másképp a Balatonnal sem, még ha a vitorlások és a katamaránok legfeljebb csupán a túlsó partra viszik is az utasaikat.

A Balaton partján több, múlt század eleji építésű kikötő épület és építmény is fennmaradt. A tó körüli kikötők száma meghaladja a 90-et melyek közül, mintegy 24 csak csónakok kikötésére szolgál. Ezeken felül találunk még közel 100 egyéb kikötőt és veszteglőhelyet is.

A kikötő, a tó és a part összekötő eleme, így elsősorban az üzemeltetéshez és a látogatók fogadásához szükséges építmények elhelyezésére szolgál. Ezeken a partmenti területeken kiemelt figyelmet kell fordítani a településképi és a tájképi illeszkedésre, mivel a kilátópontokról, a parti területekről és a vízfelületről is láthatók.

A kikötők és a mólók látogatottsága igényel bizonyos mértékű ellátást (vendéglátás, mosdók stb.), de a funkcióhoz és az építészet történelmi múltjához, e tekintetben is hűséggel igazodjunk a kialakítás vagy felújítás során. A mólók a Balaton megközelítése szempontjából kiemelten fontos helyszínek. Napjainkban a mólók kiemelt turisztikai látnivalókká váltak, amelyek nem csupán a hajózás élményéhez kapcsolódnak, hanem egyéb funkciókkal is szolgálnak.

Kiemelten fontos cél, hogy a kikötők és mólók hajózással összefüggő funkciói, a turizmushoz, vendéglátáshoz és közösségi élethez kapcsolódó funkciókkal és igényekkel összehangolhatók legyenek.

5. KIKÖTŐK A BALATON KÖRÜL

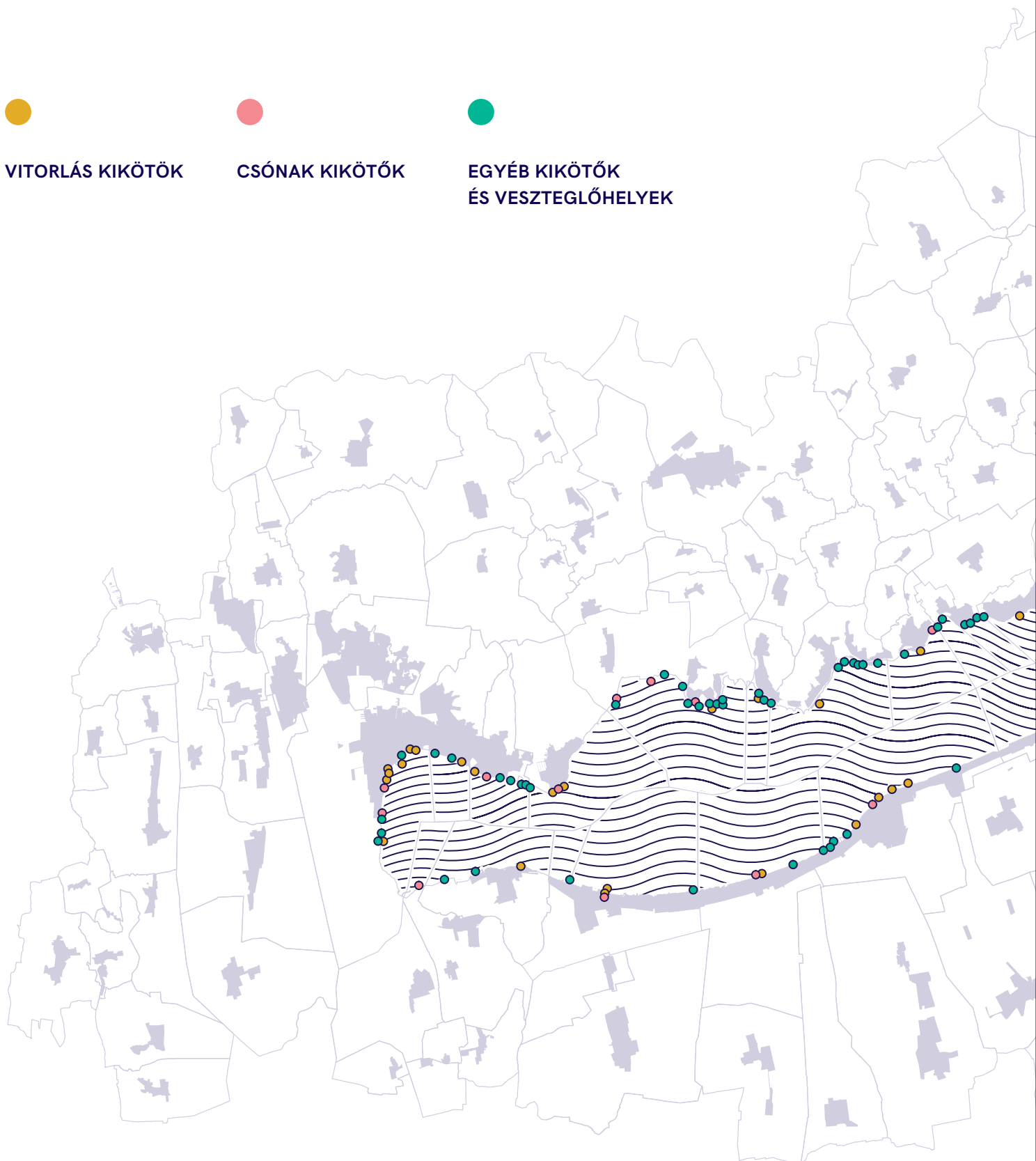
VITORLÁS KIKÖTŐK

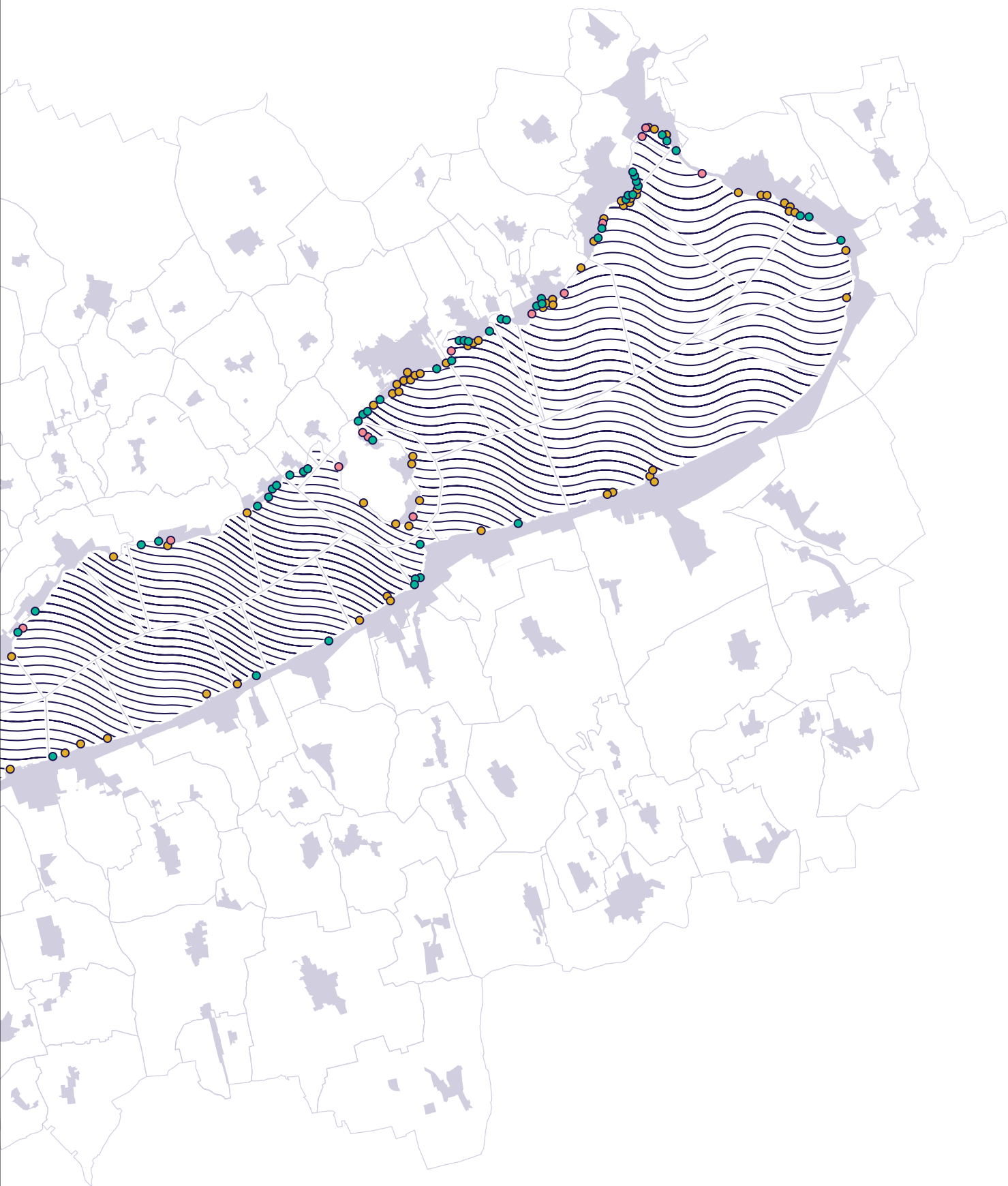

CSÓNAK KIKÖTŐK

EGYÉB KIKÖTŐK
ÉS VESZTEGLŐHELYEK

187. Móló és hajókikötő Balatonfüreden

188. Vitorlásokikötő Balatonfüreden

189. Tihanyi móló és hajókikötő

Új kikötők kialakításánál, meglévők fejlesztésénél a természetvédelmi, vízgazdálkodási szempontok mellett, figyelembe kell venni az eltérő funkciók egymás melletti, de összehangolt működését.

A meglévők kikötők felújítása, fejlesztése során, valamint az új kikötők létesítésekor meg kell óvni a kialakult növényzetet és a partmenti nádasokat.

Kikötők kialakítása és meglévő kikötők bővítése a strandolásra alkalmas partszakaszokat ne csökkentse, és a meglévő strandok használatát hátrányosan ne érintse.

A kikötői funkciók mellett biztosítani kell a közhasznúság, a közfunkciók elhelyezését és a mólók szabad bejárhatóságát is.

Új kikötők létrehozásánál tegyük lehetővé, a meglévők-nél pedig tartsuk meg a mólószarak szabad megközelíthetőségét, a közterületi gyalogos kapcsolatokat.

A meglévő kikötők fejlesztésénél és új kikötők kialakításánál, meg kell teremteni a hajók téli tárolásának lehetőségét üzemi területen belül, olyan módon, hogy azok a városi szövetet és a környező közterületek használhatóságát és látványát hátrányosan ne érintsék. A sólyázáshoz használt eszközöket a kikötő üzemi területén belül kell elhelyezni.

A kikötői funkcióhoz kapcsolódó épületeket a parttól

távolabbi telekhatáron kell elhelyezni. A partmenti teleksáv beépíttelenül megtartandó.

Gondoskodni kell a kikötő üzemi területeinek takarásáról, a vízfelület irányából és a partmenti közterületek irányából is. A rendeltetésszerű üzemhez szükséges, – esztétikailag kedvezőtlen – gépészeti és raktározási egységeket, helyiségeket, a látványosabb épületrészek mögött, vagy növényzettel, kerítéssel takartan helyezzük el.

Új épületek építése és meglévő épületek felújítása esetén, elsősorban természetes vagy természetközeli anyagok alkalmazása javasolt (helyi terméskő, fa, nád, beton, üveg, acél). Ettől eltérő műanyag, kompozit anyagokat kiemelt körültekintéssel alkalmazzunk és csak abban az esetben, amennyiben a technológia vagy az időtállóság megköveteli.

Tükröződő, fényvisszaverő felületeket, rikító színeket ne alkalmazzunk.

A kikötők és a mólók bútorzatát és az információs felületeket egységes arculati terv szerint alakítsuk ki.

A kikötői funkció üzemszerű működéséhez szükséges parkolókat, a kikötő települések felőli oldalán, lehetőség szerint a parttól távolabb eső telekrészen, vagy közterületen alakítsuk ki, ne a vízparton. A kialakítás során törekedjünk minél nagyobb növénytakarásra, a parkolóhelyek növényzet általi árnyékolására.

190. Vitorlásokikötő Balatonfűzfőn

191. Móló és háttérben a hajóállomás épülete Révfűlőpőn

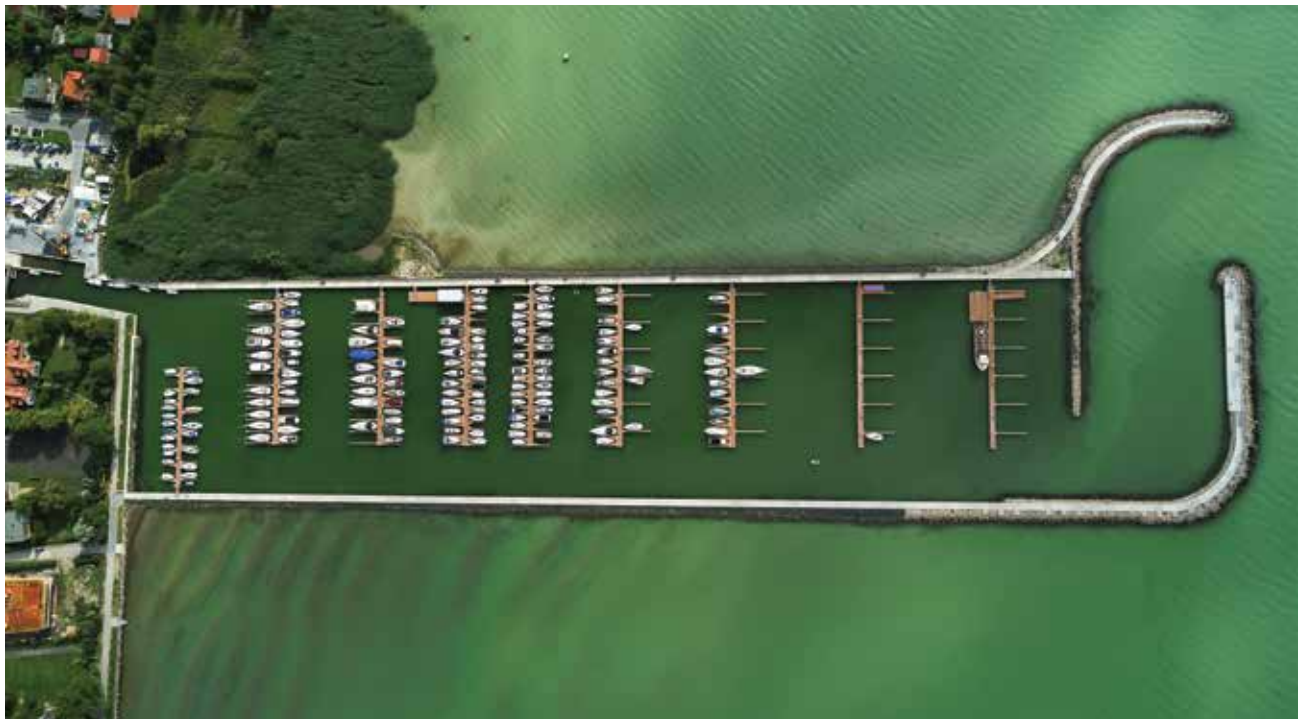

194. Balatonföldvári kikötő

195. Alsóörsi kikötő

4.5

PARTI SÉTÁNYOK

A Balaton parti sétányok jellemzően azok a part menti területek, amelyek közhasználatúak, szabadon látogathatóak. A Balaton körül megközelítőleg 60 km olyan partszakaszt találunk, amelyek parti sétányként funkcionálnak. Ebbe beleérthetők többek között a kiépített, szabadon látogatható mólók, a part menti parkok és gyalogos közterületek, a szabadstrandok továbbá a természetes partszakaszok mentén húzódó sétautak is.

A Balaton mindkét partján meghatározzák a vízparti területek látványát a parti sétányok és a vonalukat szegélyező fasorok, amelyekről páratlan panoráma tárul elénk. A Balaton mellett sétálni minden évszakban és minden napszakban egyedülálló élmény. Az évszázados ősfákkal tarkított parkokban és a kivételes panorámát nyújtó sétányokon, kedvünkre gyönyörködhetünk a természet számtalan szépségében.

A sétányok szerepe kettős, hiszen csodás panorámát biztosítanak a Balaton vízfelületére, az északi és a déli part jellegzetes sziluettjére, másrészt ezek a hosszabb-rövidebb partszakaszok biztosítják a települések szabadon bejárható part menti területeit. A parti sétányok fejlesztése, új parti sétányok kialakítása mindezek miatt kiemelten fontos, hiszen a part menti, beépíthető területek fejlesztésével egyre kevesebb olyan partszakasz marad, amelyek a jövőben közösségi funkciót kaphatnak. A parti sétányok megőrzése és újabb sétányok, part menti közterületek kialakítása így napjaink egyik legfontosabb településfejlesztési kihívása, amely feladattal elsősorban az önkormányzatoknak kell megküzdeni.

201. Tagore sétány Balatonfüreden

202. Tagore sétány Balatonfüreden

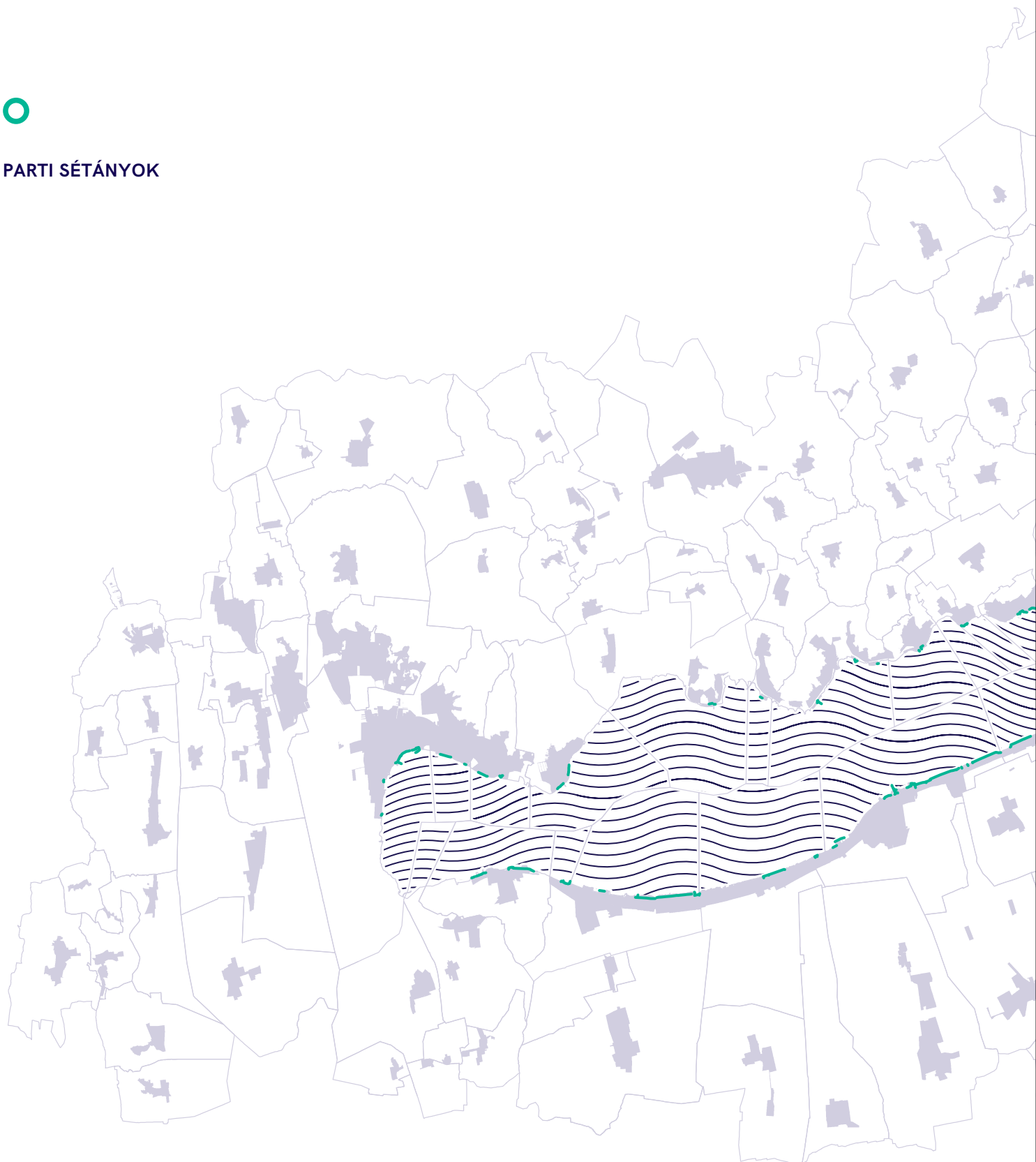
A Balaton partján a természetes és a mesterséges partszakaszok váltják egymást, ez a parti sétányok jellegét is meghatározza. A településközponti partszakaszokon a parti sétányok az intenzív használat miatt, jellemzően épített jellegűek, a burkolt felületek és az intenzív gondozást igénylő díszkertek, gyepes felületek és parkok váltják egymást, a turizmushoz kapcsolódó funkciók (vendéglátó egységek, utcai árusító pavilonok) gyakrabban előfordulnak. Ugyanakkor a természetes partszakaszokon, a településközponttól távolabb eső part menti területeken, a sétányok természetközeli jellegűek, kevésbé kiépítettek, jellemzően a burkolat nélküli, murvás gyalogos sétány, kerékpárút és az ezeket szegélyező növényzet dominál.

Célunk, hogy a part menti területeken minél több olyan partszakasz alakuljon ki, amelyek közösségi funkcióknak adhatnak helyet, szabadon látogathatók az év minden napján és parti sétányként is funkcionálhatnak. Ezek a területek nem csak a helyben élők számára fontosak, hanem a települések önkormányzatai szempontjából is kiemelt jelentőséggel bírnak, hiszen a parti sétányok a turizmus igen kedvelt célpontjai.

6. PARTI SÉTÁNYOK A BALATON KÖRÜL

PARTI SÉTÁNYOK

203. Partközeli sétány és kerékpárút Balatonföldváron

A part menti területek fejlesztése során, a közvetlen part menti telekrészen javasolt közösségi, közhasználatú tereket, parti sétányt kialakítani.

A kikötők mólóit javasoljuk közhasználatra átadni, parti sétányként üzemeltetni.

A Balaton parti sétányok kapcsolódjanak a település közterületi rendszeréhez, azok megközelíthetősége korlátozás nélkül biztosított legyen.

A Balaton parti sétányok kapcsolódjanak a település közterületi rendszeréhez, azok megközelíthetősége korlátozás nélkül biztosított legyen.

A sétányokon kialakított kiegészítő funkciójú építményeket (pl.: vendéglátó egységek, mosdó) a parttól távolabbi telekhatár mentén alakítsuk ki. A közvetlenül part menti telekrészt javasolt beépítetlenül hagyni.

Természetes partszakaszokon kerüljük a szilárd-burkolatú felületeket, a part természetes jellegének megőrzése elsődleges szempont.

A parti sétányok elsődlegesen gyalogos közlekedési

felületek legyenek. Parti sétányok kialakításakor törekedjünk a gyalogos, kerékpáros és autós közlekedési területek megfelelő elválasztására.

A sétányok az év minden napján szabadon megközelíthetők és bejárhatók legyenek.

A Balaton-parti sétányok fejlesztése során, törekedni kell a hagyományos, illetve a környezethez illeszkedő, pihenő- és utca bútorok, valamint közterületi lámpák alkalmazásához.

Az utcabútorok egységes koncepció alapján, egységes arculattal készüljenek.

A parti sétányokat fasor szegélyezze, amely lehetőség szerint több szintes legyen, de határozott ritmust kövessen, alacsonyabb és magasabb fajok kombinálásával.

A sétányokat változatos, alacsony-középmagas cserjesávok kísérjék, amelyek biztosítják az átlátást.

A történelmi sétányokon a meglévő fajok folyamatos, fokozatos pótlása szükséges.

208. Parti sétány Siófokon

209. Parti sétány Siófokon

214. Parti sétány és kerékpárút Balatonfűzfőn

4.6

SZŐLŐMŰVELÉSŰ TERÜLETEK, BORÁSZATOK, PINCÉK, PRÉSHÁZAK

A Balatoni táj elválaszthatatlan részét képezik a lankás domboldalak, a szőlőhegyek, löszhátak és az azokon található pincék, présházak. A tó mindkét partján történelmi hagyománya van a szőlőművelésnek és ebből eredően a borkészítésnek. Az északi part hegyoldalain az első ültetvényeket a rómaiak telepítették. A történelem során, évszázadokon át, királyi és főnemesi szőlőskertekben termelték a bort, hiszen ez a talaj és ez a napsütés kiváló borokat hozott létre, amelyek sok európai, híres borral vetekedtek. A természetett fajták és a gazdálkodási mód sokat változott az idők során. Az építészeti és tájhasználati hagyományok szerint, a pincék szinte kivétel nélkül jól illeszkedtek a táji környezethez és a szőlőműveléshez szükséges épületek elhelyezésénél sem alkalmaztak eltúlzott tereprendevezést, vagy egyéb tájképbe nem illő építészeti elemeket.

A szőlőhegyi épületek tükrözik az itt élt és élő emberek szorgalmát, alkotókészségét és egyben természetiszteletét. Az ezen a vidéken jellemző gazdálkodás, vagyis a szőlőnek a szőlőhegyen történő feldolgozása és a bornak a szőlőhegyi pincében való tárolása hozta létre, a pincék, présházak látványos hálózatát, amelyek fehér falaikkal, kőburkolatos homlokzataikkal felbukkannak a szőlőművelésű területeken, mintegy díszítve a balatoni tájat.

Az északi parti panorámának fontos elemei a szőlőművelésű hegyoldalak, míg a déli parton az utak melletti dombokon hullámzó szőlőterületek alkotnak jelentős, egybefüggő karakterterületeket.

A Balatonnál a sváb pincefalu jelleg nem elterjedt; a szórt elhelyezkedésű pincék jellemzőek, azaz az épületek a szőlőbirtokosok parcelláin elszórtan helyezkednek el, vagy a dűlőutak mentén, lazán, sorokba rendeződve. Megfigyelhető, hogy a déli és északi part melletti pincék építészeti eltérőek, hiszen a táji elemek sem azonosak. A természetes és az elődök által is használt vulkanikus kövek használata északon, míg a déli oldalon a téгла és vakolt architektúra jellemző.

A szőlőművelésű területek az új építkezések és beruházások tekintetében, napjaink igen kedvelt célterületei, hiszen ezek a településrészek a Balaton legszebb kilátással bíró tájegységei, nyugodt, természetközeli környezettel, egyedülálló táji adottságokkal. A Balaton arculatának és a borvidék hangulatának megőrzése érdekében, kiemelten fontos, hogy az itt megvalósuló fejlesztések a történelmileg kialakult tájképet, a Balaton egyedülálló látványát és a tájhasználati sajátosságokat is tiszteletben tartsák. Ennek érdekében az épületek léptékét, anyaghasználatát, tömegformálását úgy kell alakítani, hogy azok a táji környezet és az építészeti hagyományok sérelmét ne okozzák.

217, 218, 219. Az „Év Balatoni Háza”
2019. díjazottja:
Borász háza -Mindszentkál

AJÁNLÁSOK

A szőlőművelésű területek elsődleges rendeltetése a borászat, a szőlőtermesztés és feldolgozás. Ettől eltérő funkciók kialakítása csak akkor lehetséges, ha az nem veszélyezteti a szőlőkultúrát és a táj kialakult, védett arculatát.

A szőlőterületek felaprózása nem javasolt, törekedni kell a szőlőültetvények egységben tartására.

A szőlőültetvények között húzódó fasorokat és növénycsoportosulásokat őrizzük meg.

A történelmi hagyományokhoz, a szőlőművelés ősi mesterségéhez illeszkedő, természetes építészeti megoldásokat, anyagokat és színeket alkalmazunk. Ahogy a szőlő minőségét is meghatározzák az északi part vulkanikus eredetű hegyei, úgy az építészeti elemekben is jól megjelenítik a hagyományt az itt bányászott kövek, építő vagy díszítő elemként is.

Új épületek építése, meglévő épületek felújítása esetén, elsődlegesen természetes anyagok használata (kő, fa, nád) és a hagyományos építészeti elemek megőrzése és alkalmazása javasolt (pl.: vakolt felületek, fa spaletták, terméskő felületek, homlokzatzászok). Nyers beton és üvegfelületek, acél szerkezetek csak nagy körültekintéssel alkalmazhatók a tájkép védelme érdekében.

Csillogó, fényvisszaverő, rikító és erős színű felületeket ne alkalmazzunk.

Napelemek elhelyezésénél törekedni kell arra, hogy azok a vízfelület és a kilátópontok irányából a lehető legkevésbé látszódnak.

A jellemző beépítési paramétereket a táji terület védelmére – a kilátás és rálátás szabályaira is – tekintettel kell meghatározni. Ezt segítheti a térszín alatti beépítés megengedőbb szabályozása, amennyiben ez más természeti értékekben kárt nem eredményez. Az épületek tömegét, formáját,

telepítését úgy tervezzük, hogy a szőlőültetvények fölött ne domináljanak ezek az építészeti elemek.

A szőlőművelésű területeken törekedni kell a műveletlen, leromlott állapotú szőlőültetvények megújítására és újratelepítésére.

Domboldalakon az épületek tetőgerincét a szintvonalakra merőlegesen kell elhelyezni. A szintvonalakkal párhuzamosan futó, nagy egybefüggő felületű homlokzatokat ne alakítsunk ki.

Tereplépcsőket és utakat úgy kell kialakítani, hogy a legkisebb megtámasztást, támfalat igényelje és azok építésénél is ragaszkodjunk a természetes anyagok használatához.

A kőtámfalak jobban illeszkednek a természetbe és amennyiben ezek az anyagok más építményeken (pince bejárat, présház homlokzata stb.) is megjelennek, segítik az épített és természeti környezet összhangjának megteremtését.

Az út céljára kialakított bevágások, az út menti, de alacsonyabban lévő területek beültetésével nagy részben eltakarhatók, így kevésbé törik meg a domboldalak zöldfelületi rendszerét.

Mind az építmények elhelyezésénél, mind a belső utak kialakításánál, törekedjünk a legkisebb tereprendevezést igénylő megoldásokra. Ezekben a lejtős területeken, a tereprendevezés a felső, humuszos talajréteg átrendeződésével, eltakarásával sérül és a csapadékvíz természetes elfolyását is befolyásolja a természetes szintek átvágása.

A déli part domboldalain működő pincészetek és présházak kedvelt kiránduló és pihenőhelyek. Az éttermek teraszairól gyönyörű panoráma nyílik a tóra és az északi partra. Ezt a látképet meg kell őriznünk. Olyan építészeti megoldásokat keressünk, amelyek támogatják a tóra való rálátást és látképet, sőt elősegítik annak minél szélesebb körű bemutatását.

223. Borospince és nyaraló Csupakon

220. Balaton-felvidéki borászat

221. Borospince és nyaraló Csupakon

222. Borospince és nyaraló Csupakon

224. Borospince és nyaraló Csupakon

225, 226, 227, 228. Badacsonyi szőlőterületek

4.7

PARTVONAL ÉS PARTFAL

A Balaton partvonala rendkívül változatos. A tó partvonalát két jól elkülönülő egységre bonthatjuk, természetes és művi partszakaszokra. A part teljes hossza 235 km, amelyből a természetes partszakasz hossza 116 km, a művi partszakasz hossza 119 km.

A természetes partszakasz a történelem során, az emberi jelenléttel folyamatosan csökkent, helyenként károsodott. Ez a folyamat az elmúlt évtizedekben felerősödött, hiszen a még beépítetlen természetes partszakaszok iránti kereslet, a Balaton turisztikai vonzerejének növekedésével egyre erősödik. A természetes partszakaszok megőrzése a jövőre nézve elengedhetetlenül fontos. A természetes partok nemcsak a természeti, táji értékek fennmaradását és megújulását, de az ökológiai, hidrológiai, geológiai rendszerek működését, valamint a fauna és flóra egyensúlyának megtartását is biztosítják.

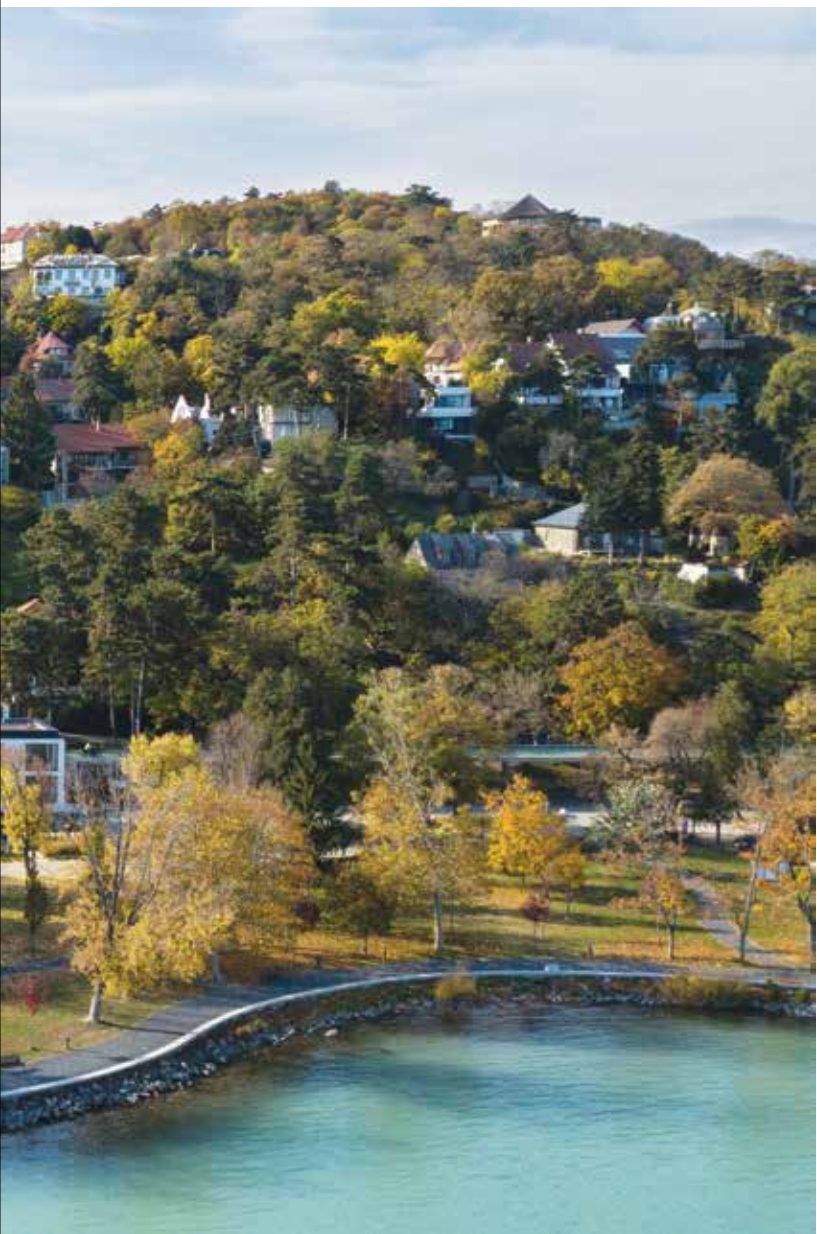
A partvonal menti nádasok, fás, ligetes és füves területek, jelentős részét képezik a zöldfelületi rendszernek; ezek károsodásának elkerülése és megfelelő minőségű pótlásuk alapvető fontosságú feladatunk. A part menti nádasok számos állatfaj lakó, búvó és költőhelyéül szolgál. Ezért a nádasok területének és minőségük fennmaradásának feltételeit meg kell teremteni.

A Balaton vizének minősége, a víz természetes tisztulása, a tó vizének utánpótlása, az állat és növényvilág fennmaradása, vagyis számtalan természetes rendszer működése, a természetes partvonalak fennmaradásától függ. Olyan érték ez, amelynek sérülése sokkal nagyobb kárt okozhat, mint a pillanatnyilag látható beavatkozás.

A művi partszakaszok alatt azokat a partszakaszokat értjük, amelyek partvédő műtárgyakkal kiépítettek, ezért itt a part természetes vonala, növényzete megbomlott. A művi partszakaszok hossza a történelem folyamán, az emberi jelenléttel egyre drasztikusabban növekedett. Jelenleg a part közel fele emberi beavatkozás által alakított. A művi partszakaszok fontos feladatot látnak el, hiszen a települések vízparti területeit egész évben használhatóvá és látogathatóvá teszik, a időjárási körülmények és a vízszint ingadozása ellenére is.

A művi partszakaszok hosszát csak a legindokoltabb esetben szabad tovább növelni, hiszen ez a természetes partszakaszok rovására történik. Új partvédő műtárgyak kiépítésénél törekedni kell a part és a víz találkozásának természetéhez legközelebbi állapotban történő megtartására és a környezethez leginkább illeszkedő technológia és anyagok alkalmazására.

A tó partvonalának látványát a szakaszosan megjelenő, meredek, part menti löszfalak is jelentősen meghatározzák. A Pannon-tenger agyag- és homoklerakódásai és a jégkorszakból itt maradt vastag löszréteg több madárfajnak is otthont ad. Ezek a partfalak azonban időről-időre megmutatják negatív arcukat is, hiszen a víz- és szélérózió gyengíti stabilitásukat. Megmaradásukat megfelelő gondoskodással kell elősegítenünk. A partfalak koronájának és lábának beépítése, tájképileg is meghatározza az adott terület arculatát, hiszen a nem gondos tervezés vagy a növényzet túlzott ritkítása, a természetes táj sziluettjét megtörheti, ezzel tájsebet okozva.

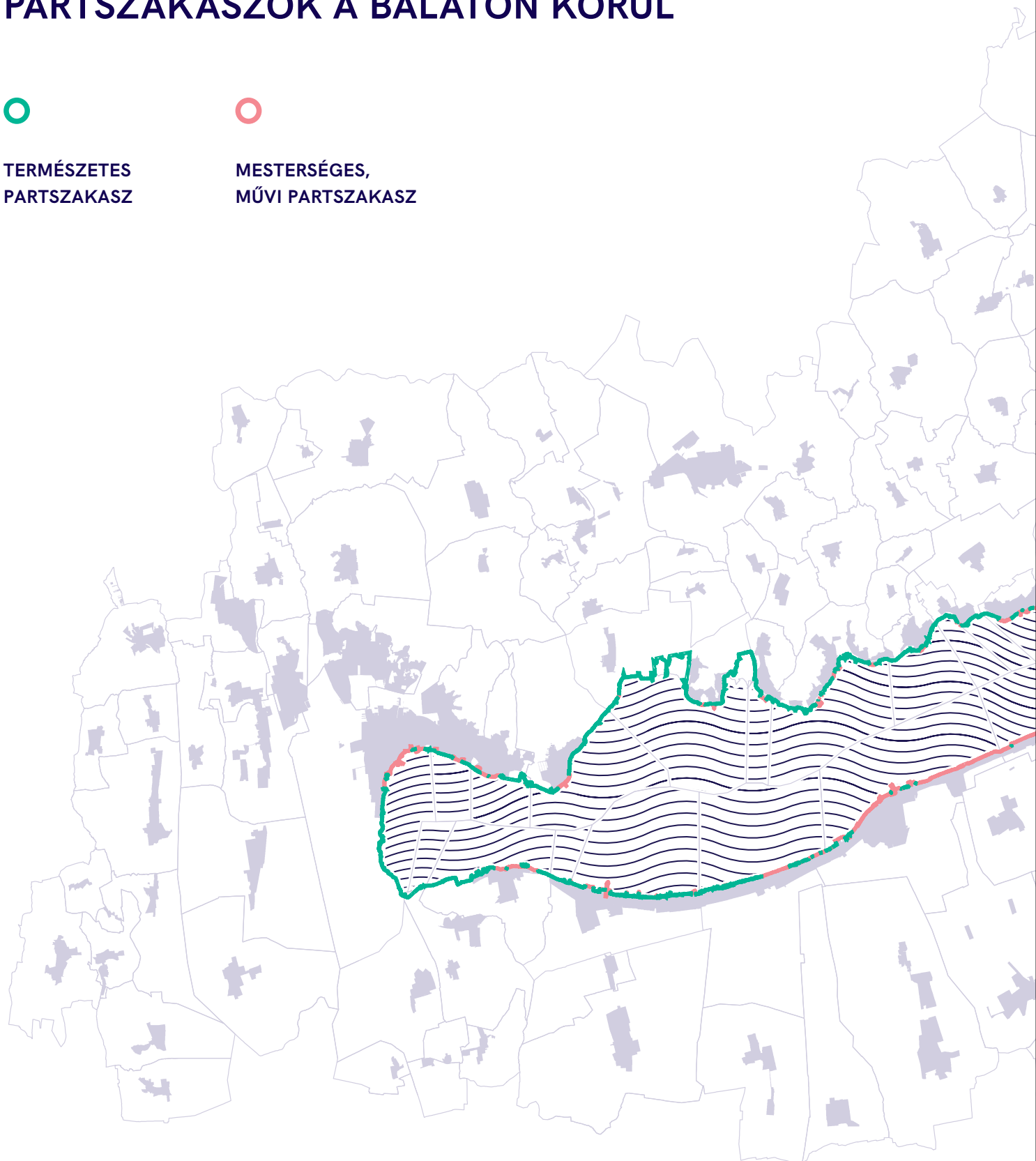
7. TERMÉSZETES ÉS MESTERSÉGES PARTSZAKASZOK A BALATON KÖRÜL

TERMÉSZETES
PARTSZAKASZ

MESTERSÉGES,
MŰVI PARTSZAKASZ

231. Természetes partvonal és nádas Badacsony és Szigliget között

A természetes partszakaszok megőrzése hosszú távú célunk, azok csökkentése nem javasolt.

A tó medrének feltöltését javasolt kerülni, amennyiben erre mégis szükség van, azt csak engedéllyel végezhetjük.

A vízi és a szárazulati nádasok védelme, minőségük megőrzése alapvető fontosságú.

Stégeket csak engedéllyel alakítsunk ki, hagyományos fa- és fémszerkezetek alkalmazásával.

A művi partszakaszok part menti területeit javasolt beépítetlenül hagyni.

A mesterséges partszakaszokon telepítsünk többszintű növényzetet, alakítsunk ki partii sétányt.

Beépítésre szánt területeken az épületeket részben vagy egészben növényzettel takarjuk a vízfelület irányából.

A hullámtörők és parti védművek építésénél természetes kövek és anyagok használata javasolt.

A hullámtörőket és partii védműveket úgy tervezzük meg, hogy a rendeltetésének megfelelő legoptimálisabb mértékben adjon védelmet, de a legkisebb beavatkozást eredményezze a természetben.

Mesterséges partszakaszok kialakításánál az épített, partvédő műtárgyak területi kiterjedését igyekezzünk minimalizálni.

A természetes partszakaszok megközelítését szolgáló felületeket csak abban az esetben alakítsunk ki, ha az nem jár a természeti környezet túlzott rongálásával.

A löszfalak korona és körömvonalának közvetlen környezetébe, építményt elhelyezését kerülni.

A löszfalak növényzetét és természetes domborzatát őrizzük meg.

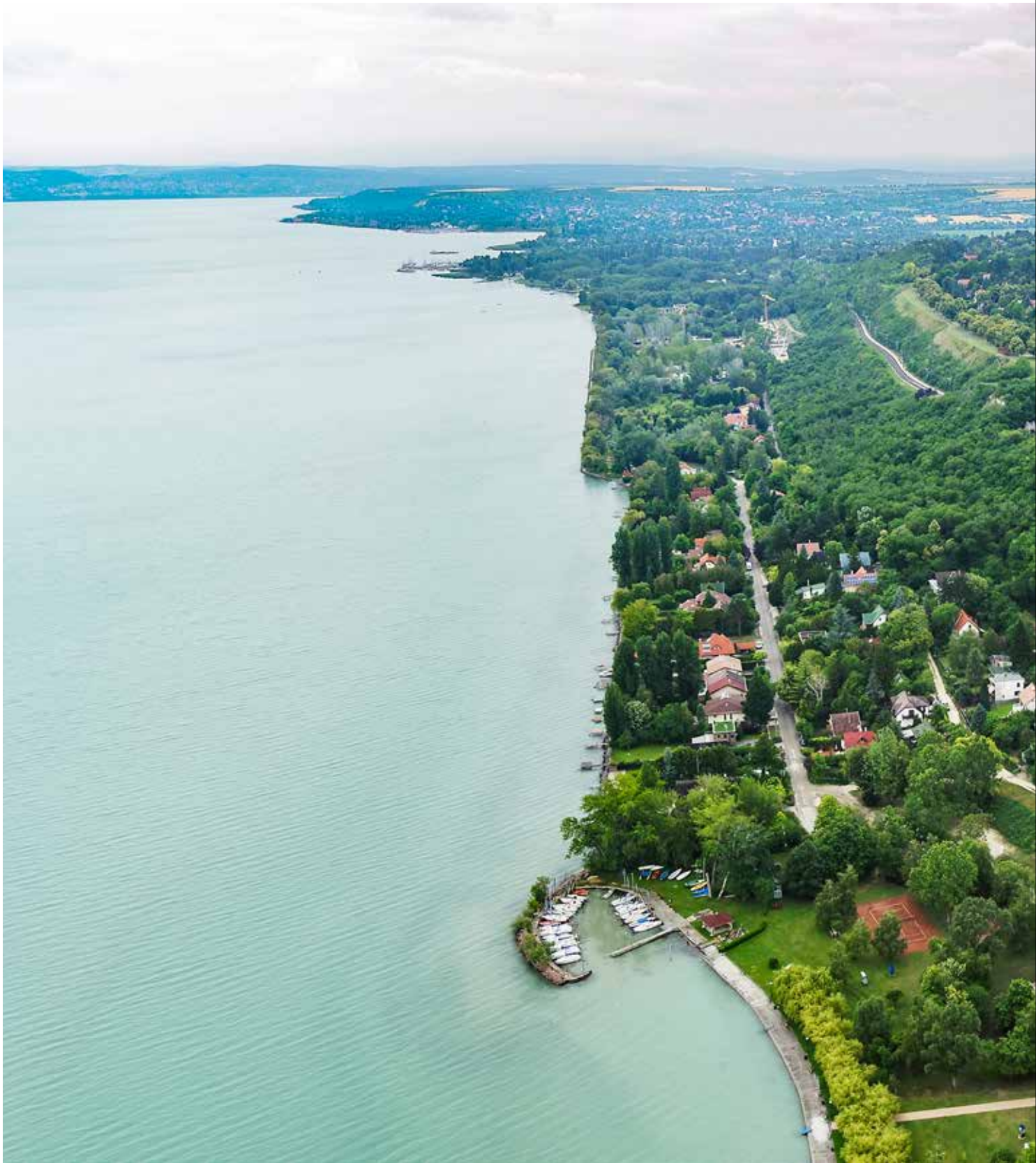

236. A Zala-folyó torkolata

240. Balatonalmádi mesterséges partszakasza

241. Tihany mesterséges partszakasza

242. Mesterséges partszakasz és kikötő Balatonalmádiban

4.8

NÖVÉNYZET

A Balaton épített környezetéhez elválaszthatatlanul kapcsolódnak a természetes és az ember által telepített növénytársulások, mint a táj legmeghatározóbb karakterisztikus elemei, amelyek megőrzése kiemelkedően fontos feladatunk, figyelembe véve, hogy a klímaváltozás a tavat és környezetét is erősen érinti.

A tó mérsékelt száraz, meleg éghajlatának, változatos domborzatának és egyes területek sajátos mikroklimájának köszönhetően jellegzetes, értékes növényvilág alakult ki a környezetében.

A minél változatosabb és intenzívebb növényzet kialakítása és megtartása a Balaton környezetében több szempontból is jelentőséggel bír.

A part menti növényzet (pl.: nádasok, lápok és ligeterdők) elősegíti a vízminőség és a vízi állatvilág fenntartását, emellett megőrzi a part természetközeli karakterét. Ezen zöldfelületek megtartása, a tó partján és annak környezetében, alapvető fontosságú.

A települések közterületein található zöldfelületek (pl.: parkok, közkertek, parti sétányok, fasorok), mérséklék a beépített, part menti területeken az épített elemek tájképi dominanciáját, valamint esztétikai takaró és árnyékoló funkciójuk is jelentős.

A beépített területek (pl.: üdülők, lakóterületek, strandok, kikötők) zöldfelületei a települési zöldinfrastruktúra szerves részét képezik, jelentősen befolyásolják az adott terület mikroklimáját, kiemelten fontos esztétikai takaró szerepük van, valamint a település és a tájkép formálását is előnyösen befolyásolják.

246. Természetes partszakasz, változatos növénytársulás

247. A Tihanyi-félsziget változatos növénykultúrája

A Balaton északi és déli partjának tájképét és látványát évszázadok óta meghatározzák a szőlőhegyek és a domboldalak szőlőültetvényei. A szőlőművelés területének gondozására, az öregedő ültetvények egyedfrissítésére, a borospincék környezetének minőségi formálására és a tradicionális tájhasználat fenntartására hasonló odafigyeléssel kell lennünk, mint a part menti területek fejlesztésére és megőrzésére. A Balaton-part jellegzetes növényvilágának megőrzése ezeken a területeken is meghatározó fontosságú.

A jól alkalmazott növényzet a táj karakterét és az épített környezet arculatát is jelentősen befolyásolja. Alkalmas arra, hogy kiemelje a hangsúlyos, szép részeket, és eltakarja a kevésbé kedvezőeket. Minden területhasználat és minden történelmi kor sajátos karakterű növényzettel bír, amelyet érdemes hangsúlyozni. Az esztétikai élmény mellett a növényzetnek fontos szerepe van a szélvédelem, az árnyékolás és a talajvédelem tekintetében is.

249. Platánfasor a Tagore sétányon Balatonfüreden

Őshonos növényfajok telepítése javasolt; az invazív, tájidegen növények telepítését kerüljük.

Törekedjünk többszintű növényzet kialakítására, fák, cserjék, lágyszárúak, gyepfelületek együttes alkalmazására.

A part menti területek látvány- és sziluettvédelme érdekében, a nagyméretű épülettömegeket a víz irányából javasoljuk részben vagy egészben növényzettel takarni.

Kerítések kialakításánál a közterületi telekhatárokon, az átlátás, belátás ellen cserjesávokat alkalmazzunk.

Vonalas infrastruktúra elemek mellett telepítsünk fa- és cserjesorokat.

A bolygatott területek helyreállítása honos fajok alkalmazásával történjen.

Strandokon és kempingekben nagy lombkoronát nevelő, árnyékot adó, termésével nem szemetelő, a szélnyomást tűrő fafajokat alkalmazzunk.

Strandok, kikötők, kempingek üzemi területei esetében, javasolt azok növényzettel, vagy kerítéssel való takarása. A közterületi telekhatárookra az átlátás,

belátás ellen cserjesávokat ültessünk; kerülendő a tájidegen anyagok alkalmazása.

Intenzív gyepfelületeket csak ott alakítsunk ki, ahol az év minden szakában biztosítható azok minőségi fenntartása. Telepítsünk extenzív gyepeket, méhlegelőket, vagy talajtakarókat.

Parti sétányokat fasorokkal szegélyezve alakítsunk ki. A történelmi sétányokon a meglévő fajok folyamatos, fokozatos pótlása szükséges.

A part menti beépítetlen területek és azok természetes növényvilága megőrzendő. A vízi és a szárazulati nádasok területét és minőségét óvjuk meg.

Parkolókat úgy alakítsunk ki, hogy törekedjünk a minél nagyobb növénytakarásra, a parkolóhelyek fás szárú növényzettel történő árnyékolására.

A közterületeket, utcákat és járdákat lehetőség szerint fasorral és cserjesávval, valamint extenzív, kis fenntartást igénylő növényágásokkal szegélyezzük.

A mezőgazdasági művelés alatt álló területeken, a parcellákat elválasztó és szegélyező, fás, cserjés növénytársulásokat őrizzük meg.

251. A Szent Erzsébet Park Balatonalmádiban

254. Siófok part menti üdülőutcájának növénytelepítése

257. Sövény és kőkerítés Balatonvilágoson

258. Sövény és kőkerítés Balatonvilágoson

KÉPJEGYZÉK

A szerzők és a szerkesztők minden tőlük telhetőt megtettek, hogy a kötetben szereplő képek, illusztrációk forrását, azok szerzőit pontosan tüntessék fel. Kérjük, amennyiben tudomása van arról, hogy egyes képek esetében a forrásmegjelölés hiányos, vagy a szerzői jogok tulajdonosának feltüntetése nem történt meg, jelezze nekünk hogy a javított kiadásban a hiányosságokat pótolhassuk. Közreműködését előre is köszönjük!

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
1.	Balaton naplemente Balatonvilágosról	Czene Éva
2.	Balaton látkép Balatonfűzfőről	Czene Éva
3.	A Tihanyi-félsziget madártávlattól	Czene Éva
4.	A Badacsony-hegy madártávlattól	Loricatus Kft.
5.	A Hévízi-tó és Tófürdő madártávlattól	Loricatus Kft.
6.	A Tapolcai-medence tanúhegyei: Gulács és a Tóti-hegy	Loricatus Kft.
7.	A Kis-Balaton madártávlattól	Loricatus Kft.
8.	A keszthelyi Festetics-kastély	Loricatus Kft.
9.	A Zala-folyó torkolata madártávlattól	Loricatus Kft.
10.	Hegyes-tű kilátó és geológiai bemutatóhely	Loricatus Kft.
11.	A Badacsony-hegy bazaltkúpjai	Czene Éva
12.	Bodnározó gyékény	https://www.ujno.sk/bonyoleztunk
13.	Fehér tündérrózsa	erdelyalbum.hu szerző: Váradi Péter Pál
14.	Közönséges békatutaj	https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=179588 szerző: Christian Fischer, CC BY-SA 3.0
15.	Lumnitzer-szegfű	Wikipédia szerző: Kékcinke
16.	Magyar gurgolya	Mészáros András
17.	Különösen ritka páfrányfaj, a Cselling	Ifj. Vasuta Gábor
18.	Part menti nádas Balatonfenyvesen	Loricatus Kft.
19.	Kilátás a Badacsonyról a Szent György-hegy felé (1934.)	Fortepan szerző: Schermann Szilárd
20.	A Badacsony-hegy szőlőültetvényei (1908.)	Fortepan, adományozó: Magyar Földrajzi Múzeum / Erdélyi Mór cége
21.	Szüret a Szent György-hegy déli lejtője alatt, háttérben a Badacsony (1968.)	Fortepan adományozó: Bojár Sándor
22.	A Badacsony-hegy Badacsony- lábdihegyről nézve (1942.)	Fortepan adományozó: Buzinkay Géza
23.	A Gulács és a Badacsony a Csobáncról nézve (1959.)	Fortepan adományozó: Mészáros Zoltán

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
24.	A Badacsony-hegy szőlőültetvényei madártávlatból	Loricatus Kft.
25.	Séta a hegyen, Csopaki szőlőültetvény	Czene Éva
26.	Szőlőültetvény a Szent György-hegy lábánál, háttérben a Szigligeti vár	Czene Éva
27.	Keszthely-Fenekpuszta ókori erődje	CsodalatosBalaton.hu szerző: Magyar Turizmus Média Kf https://csodalatosbalaton.hu/wp-content/uploads/2020/03/keszthely-fenekpuszta-valcum-romai-romok-eroditmeny-bazilika1-csodalatosbalaton.jpg
28.	A Balaton és partvidékének földrajzi és vízrajzi térképe, valamint lecsapolási terv (1766.)	Hungaricana Közgyűjteményi portál Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára
29.	A Balaton valószínű kiterjedése a római uralom végétől a honfoglalásig (Cholnoky Jenő)	forrás: A Balaton hidrografiája, limnológiája és környékének éghajlati viszonyai (Kiadja a Magyar Földrajzi Társaság Balaton-Bizottsága. Budapest, 1897-1918)
30.	A Sió-zsilip ünnepélyes megnyitása 1863. október 25-én	Dr. Darnay Béla: A Sió-csatorna története
31.	A Sió-torok és környéke földtani térképe (Lóczy L. után)	Dr. Darnay Béla: A Sió-csatorna története
32.	A Balaton 1783-1784-ben észlelt vízmagassága	Hungaricana Közgyűjteményi portál - Országos Széchenyi Könyvtár
33.	Az Első Katonai Felmérés részlete - a Sió csatorna környéke (1782-1785)	Arcanum Térképek - Österreichisches Staatsarchiv
34.	Az Első Katonai Felmérés részlete - a Tapolcai-, és a Káli-medence (1782-1785)	Arcanum Térképek - Österreichisches Staatsarchiv
35.	A Második Katonai Felmérés részlete - a Tapolcai-, és Káli-medence (1819-1869)	Arcanum Térképek - Österreichisches Staatsarchiv
36.	A Zala-folyó torkolata madártávlatból	Loricatus Kft.
37.	A Zala-folyó torkolata madártávlatból, háttérben a Keszthelyi-öböl	Loricatus Kft.
38.	Balatonboglár és Balatonlelle légifelvétel	Lechner Tudásközpont
39.	Az Első Katonai Felmérés részlete - Balatonboglár és környéke fejlődése (1782-1785)	Arcanum Térképek - Österreichisches Staatsarchiv
40.	A Második Katonai Felmérés részlete - a Balatonboglár és környéke fejlődése (1819-1869)	Arcanum Térképek - Österreichisches Staatsarchiv
41.	A Harmadik Katonai Felmérés részlete - Balatonboglár és környéke fejlődése (1869-1887)	Arcanum Térképek - Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
42.	Magyarország Katonai Felmérés-ének részlete - Balatonboglár és környéke fejlődése (1941)	Arcanum Térképek - Hungarian War Archives
43.	Vonyarcvashegy, háttérben a Badacsony	Loricatus Kft.
44.	Siófok Aranypart madártávlatból	Loricatus Kft.
45.	A Tapolcai-medence és a tanúhegyei	Loricatus Kft.
46.	A Kornyi-tó	Loricatus Kft.
47.	A tihanyi Külső-tó és a Belső-tó	Loricatus Kft.
48.	Szigliget és a Szigligeti vár madártávlatból	Loricatus Kft.
49.	A Szent György-hegy a Badacsonyról nézve	Czene Éva
50.	Mindszentkállya madártávlatból	Loricatus Kft.
51.	A Kövesdi templomrom Aszófőn	Czene Éva
52.	A Tihanyi Bencés Apátság madártávlatból	Styevola István
53.	Salföld településközpontja	Loricatus Kft.
54.	A Vörösberényi Református Erődtemplom Balatonalmádiban	Styevola István
55.	A Badacsonytomaji Szent Imre bazalttemplom	Loricatus Kft.
56.	Tihanyi lakóház kőhomlokzata	Styevola István
57.	Kőhomlokzatos lakóház Balatonalmádiban	Styevola István
58.	Badacsonytomaji lakóház	Styevola István
59.	A Badacsony lankáinak pincéi	Loricatus Kft.
60.	A Tagore sétány Balatonfüreden ősszel	Styevola István
61.	Villák és üdülők Balatonföldváron a mai Kvassay sétány mentén (1899.)	Fortepan, adományozó: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum / Történeti Fényképek Gyűjteménye
62.	A Vasúti pálya Balatonvilágoson, háttérben parti házak (1920.)	Fortepan, adományozó: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum / BAHART Archívum
63.	A királyi Magyar Yacht Club Balatonfüreden (1930.)	Fortepan, adományozó: Magyar Földrajzi Múzeum / Erdélyi Mór cége
64.	Szántódi nyaraló (1928.)	Fortepan, adományozó: Fortepan
65.	Balatonfűzfőn az 1914. május 11-én bekövetkezett földcsuszamlással a Balatonba sodort személyvonat (1914.)	Fortepan, adományozó: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum / Történeti Fényképek Gyűjteménye
66.	Előtérben a Zamárdi-felső vasútállomás, balra a 7-es utat az M7-es autópályával összekötő autót út becsatlakozása. (1974.)	Fortepan, adományozó: Urbán Tamás
67.	Zamárdi üdülővezete, előtérben a Hársfa utca első nyaralói (1943.)	Fortepan, adományozó: Kurutz Márton
68.	A magaspart Balatonvilágoson	Loricatus Kft.

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
69.	A magasparti támfal megerősítése Balatonkenesén (1914.)	Fortepan, adományozó: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum / Történeti Fényképek Gyűjteménye
70.	Feltöltött terület a kikötőtől nyugatra Balatonbogláron (1935.)	Fortepan, adományozó: Magyar Műszaki és Közlekedési Múzeum / BAHART Archívum
71.	Balatonboglár vasútállomása és a 7-es út	Styevola István
72.	Balatonlelle Honvéd utca 16. (1962.)	Fortepan, adományozó: Dénes János
73.	Balatonföldvár Bethlen Gábor utca 30. (1937.)	Fortepan, adományozó: Preisich család
74.	Balatonboglár - Neÿ-villa a Balaton partján (1936.)	Fortepan, adományozó: Buzinkay Géza
75.	Balatonmáriafürdő Petőfi Sándor utca 26. - Katicabogár villa (1942.)	Fortepan, adományozó: Lissák Tivadar
76.	Balatonszemes bungaló telep (ma kemping) (1969.)	Fortepan, adományozó: Főfotó
77.	A Tihanyi Bencés Apátság, háttérben a Belső-tóval	Styevola István
78.	A Szigligeti vár	Loricatus Kft.
79.	A Tihanyi Bencés Apátság	Czene Éva
80.	A Balatonfüredi Krisztus Király Plébániatemplom	Czene Éva
81.	A Szigligeti Szőlőhegyi Szentháromság Kápolna	Loricatus Kft.
82.	A Salföldi Szent Máté templom	Loricatus Kft.
83.	Szőlőhegyi pince és présház Csupakon	Czene Éva
84.	Pince és présház Aszófőn	Czene Éva
85.	Pince és présház Aszófőn	Czene Éva
86.	Balaton-felvidéki lakóház	Krizsán András: Balaton-felvidéki építészeti útmutató (46. oldal), Budapest 2013. Krizsán András építész
87.	Lakóház Balatonalmádiban	Czene Éva
88.	Lakóház Paloznakon	Czene Éva
89.	Tájház Zamárdiban	CsodalatosBalaton.hu forrás: https://csodalatosbalaton.hu/hirek/balaton/6-tajhaz-a-balatonnal-amit-mindenkepp-keress-fel/
90.	Nyaraló Siófokon	Czene Éva
91.	Lakóház a Káli-medencében, Salföldön	Sokszínű Vidék szerző: Herczeg Rita
92.	Lakóház a Káli-medencében, Salföldön	Sokszínű Vidék szerző: Herczeg Rita
93.	Villaépület Siófokon a Batthyány Lajos utcában	Czene Éva
94.	Villaépület Siófokon a Batthyány Lajos utcában	Czene Éva
95.	Villaépület Balatonfüreden a Blaha Lujza utcában	Czene Éva
96.	Villaépület Balatonfüreden a Blaha Lujza utcában	Czene Éva
97.	Mindszentkállya településközpontja madártávlatból	Loricatus Kft.

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
98.	Köveskál településközpontja madártávlatból	Loricatus Kft.
99.	Siófok városközpontja a Siófoki Víztoronnyal	Loricatus Kft.
100.	A Tagore sétány Balatonfüreden	Czene Éva
101.	Balatonfenyves part menti kertvárosi lakóterületei	Loricatus Kft.
102.	Balatonfüred településközponti lakóterületei	Styevola István
103.	Siófok településközponti lakóterületei	Loricatus Kft.
104.	Az egykori nehézipari Minisztérium Üdülője (1966.) a Deák Ferenc sétányon	Fortepan, adományozó: Szánthó Zoltán
105.	Siófok átalakuló part menti üdülőterülete	Loricatus Kft.
106.	Balatonszéplaki SZOT Ezüstpart II. üdülő (1986.), napjainkban Hotel Ezüstpart	Fortepan, adományozó: Záray Péter
107.	A Hotel Európa Siófokon (1967.)	Fortepan, adományozó: FŐFOTÓ
108.	A Badacsony szőlőművelésű területei, pincéi	Loricatus Kft.
109.	Lakóház Balatonakarattya Magasparton	Czene Éva
110.	Lakóház Balatonalmádiban	Czene Éva
111.	Tihanyi lakóház	Czene Éva
112.	Kilátás a Tihanyi félszigetről Balatonfüred irányába, háttérbe a Balaton-felvidék lankái	Czene Éva
113.	Badacsonytomaj kertvárosi lakóterületei, háttérben a Gulács és a Szent György-hegy	Loricatus Kft.
114.	Balatonvilágos part menti üdülőterületei és magasparti lakóterületei	Styevola István
115.	A Badacsony szőlőművelésű területei	Loricatus Kft.
116.	Lakóház Badacsonytomajon	Czene Éva
117.	Lakóház Paloznakon	Czene Éva
118.	Macskalépcsős oromfal egy paloznaki lakóházon	Czene Éva
119.	Macskalépcsős oromfal egy paloznaki lakóházon	Czene Éva
120.	Vegyes terméskő homlokzat	Czene Éva
121.	Mész-kő terméskő homlokzat	Czene Éva
122.	Mész-kő terméskő homlokzat	Czene Éva
123.	Bazalt homlokzat	Czene Éva
124.	Vöröshomokkő homlokzat	Czene Éva
125.	Domboldalba telepített lakóházak Csopakon	Czene Éva
126.	Panoráma Tihany felett	Styevola István
127.	Révfülöp madártávlatból, háttérben a Badacsony, a Tapolcai-medence tanúhegyei és a Káli-medence	Loricatus Kft.
128.	Balatonvilágos part menti üdülőterületei és magasparti lakóterületei	Styevola István

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
129.	Balatonvilágos part menti üdülőterülete, háttérben a magaspart és a vasút	Styevola István
130.	Lakóház Csopakon	Czene Éva
131.	Lakóház Csopakon	Czene Éva
132.	Szállás és vendéglátóhely Badacsonytomajon	Czene Éva
133.	Balatonfüred és háttérben Csopak madártávlatból	Styevola István
134.	Lakóház Paloznakon	Czene Éva
135.	Lakóház Paloznakon	Czene Éva
136.	Lakóház Paloznakon	Czene Éva
137.	Part menti lakóház Siófokon	Czene Éva
138.	Part menti lakóház Siófokon	Czene Éva
139.	Part menti lakóház Siófokon	Czene Éva
140.	Társasház Balatonfüreden	Czene Éva
141.	Társasház Balatonfüreden	Czene Éva
142.	Lakóház Balatonföldváron	Czene Éva
143.	Lakóház Balatonföldváron	Czene Éva
144.	Lakóház Balatonföldváron	Czene Éva
145.	Lakóház Balatonföldváron	Czene Éva
146.	Lakóház Szántódon	Czene Éva
147.	Lakóház Szántódon	Czene Éva
148.	Lakóház Szántódon	Czene Éva
149.	Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: Balatonfüred, Városi Uszoda és Sportakadémia	Az „Év Balatoni Háza” 2019.
150.	Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: Balatonfüred, Városi Uszoda és Sportakadémia	Az „Év Balatoni Háza” 2019.
151.	Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: Balatonfüred, Városi Uszoda és Sportakadémia	Az „Év Balatoni Háza” 2019.
152.	A Tihanyi Bencés Apátság madártávlatból, a háttérben Balatonfüred	Styevola István
153.	A Balaton-felvidék lankái és Balatonfüred szőlőterületei	Czene Éva
154.	Az Isztria sétány Siófokon madártávlatból	Loricatus Kft.
155.	Balatonfenyves part menti területei madártávlatból	Loricatus Kft.
156.	Az Óvári Messzelátó Balatonalmádiban	Czene Éva
157.	A Fűzfői-öböl, háttérben Balatonalmádi	Czene Éva
158.	A Xantus János - Gömbkilátó Balatonbogláron	Loricatus Kft.
159.	A Xantus János - Gömbkilátó Balatonbogláron	Loricatus Kft.
160.	A Kőhegyi Kilátó Zamárdiban	Loricatus Kft.
161.	A Tamás-hegyi kereszt Balatonfüreden	Czene Éva
162.	Balatonakarattya part menti üdülői	Czene Éva
163.	Part menti üdülősor a déli parton	Loricatus Kft.
164.	Az Isztria sétány Siófokon	Loricatus Kft.
165.	Az Esterházy Strand és Élmenyfürdő Balatonfüreden	Loricatus Kft.
166.	A Wesselényi Strand Balatonalmádiban	Loricatus Kft.

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
167.	A Szigligeti strand madártávlatból	Loricatus Kft.
168.	Mirabella Camping Zamárdiban	Loricatus Kft.
169.	Strand-Holiday Kemping Balatonakaliban	Loricatus Kft.
170.	A Zánkai Strand	Loricatus Kft.
171.	Balatonmáriafürdő Központi Strand	Loricatus Kft.
172.	Vöröshomokkő öltöző a Wesselényi Strandon Balatonalmádiban	Czene Éva
173.	Vöröshomokkő öltöző a Wesselényi Strandon Balatonalmádiban	Czene Éva
174.	Vöröshomokkő homlokzat Balatonalmádiban	Czene Éva
175.	A Platán Szabadstrand fogadóépülete Örvényesen	Czene Éva
176.	A Platán Szabadstrand fogadóépülete Örvényesen	Czene Éva
177.	A Badacsony Strand fogadóépülete	Czene Éva
178.	A Badacsony Strand fogadóépülete	Czene Éva
179.	Öltöző a Zánkai Strandon	Czene Éva
180.	Utcabútor Tihanyban	Czene Éva
181.	Utcabútor Tihanyban	Czene Éva
182.	Utcabútor Siófokon	Czene Éva
183.	Utcabútor Siófokon	Czene Éva
184.	Utcabútor Siófokon	Czene Éva
185.	A Jégmadár Kikötő Ábrahámhegyen	Loricatus Kft.
186.	Csónakkikötő Balatonfűzfőn	Czene Éva
187.	Móló és hajó kikötő Balatonfüreden	Czene Éva
188.	Vitorláskikötő Balatonfüreden	Czene Éva
189.	Tihanyi móló és hajó kikötő	Czene Éva
190.	Vitorláskikötő Balatonfűzfőn	Czene Éva
191.	Móló és háttérben a hajóállomás épülete Révfülöpön	Czene Éva
192.	Vitorláskikötő Balatonfüreden	Czene Éva
193.	Kikötő Balatonalmádiban	Czene Éva
194.	Balatonföldvári kikötő	Loricatus Kft.
195.	Alsóörsi kikötő	Loricatus Kft.
196.	Ábrahámhegyi kikötő	Loricatus Kft.
197.	Balatonfenyvesi kikötő	Loricatus Kft.
198.	Keszthelyi kikötő	Loricatus Kft.
199.	Halász és Révész szobra Balatonfüreden	Czene Éva
200.	Balatonalmádi vízpart	Czene Éva
201.	Tagore sétány Balatonfüreden	Czene Éva
202.	Tagore sétány Balatonfüreden	Czene Éva
203.	Partközeli sétány és kerékpárút Balatonföldváron	Czene Éva
204.	Tagore sétány Balatonfüreden	Czene Éva
205.	Tagore sétány Balatonfüreden	Czene Éva
206.	Balatonfüredi móló	Czene Éva
207.	Tagore sétány Balatonfüreden	Czene Éva
208.	Parti sétány Siófokon	Czene Éva

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
209.	Parti sétány Siófokon	Czene Éva
210.	Parti sétány Balatonfűzfőn	Czene Éva
211.	Parti sétány Balatonkenesén	Czene Éva
212.	Parti sétány és játszótér Balatonfűzfőn	Czene Éva
213.	Parti sétány Balatonfűzfőn	Czene Éva
214.	Parti sétány és kerékpárút Balatonfűzfőn	Czene Éva
215.	Szőlőültetvények Tihanyban	Czene Éva
216.	A Vörösmáli dűlő védett pincSORA Aszófőn	Styevola István
217.	Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: Borász háza – MindszentkálIa	Az „Év Balatoni Háza” 2019. felelős építész tervező: Sajtos Gábor DLA
218.	Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: Borász háza – MindszentkálIa	Az „Év Balatoni Háza” 2019. felelős építész tervező: Sajtos Gábor DLA
219.	Az „Év Balatoni Háza” 2019. díjazottja: Borász háza – MindszentkálIa	Az „Év Balatoni Háza” 2019. felelős építész tervező: Sajtos Gábor DLA
220.	Balaton-felvidéki borászat	Czene Éva
221.	Borospince és nyaraló Csopakon	Czene Éva
222.	Borospince és nyaraló Csopakon	Czene Éva
223.	Borospince és nyaraló Csopakon	Czene Éva
224.	Borospince és nyaraló Csopakon	Czene Éva
225.	Badacsonyi szőlőterületek	Loricatus Kft.
226.	Badacsonyi szőlőterületek	Loricatus Kft.
227.	Badacsonyi szőlőterületek	Loricatus Kft.
228.	Badacsonyi szőlőterületek	Loricatus Kft.
229.	Balatonfüred természetes partszakasza	Styevola István
230.	Parti sétány és hajóállomás Tihanyban	Styevola István
231.	Természetes partvonal és nádas Badacsony és Szigliget között	Czene Éva
232.	Természetes partvonal Balatonalmádi és Balatonfűzfő között	Styevola István
233.	Természetes partvonal és nádas Balatonfenyvesen	Loricatus Kft.
234.	Természetes partvonal és nádas, háttérben Szigliget	Loricatus Kft.
235.	Mesterséges partszakasz és magaspart Balatonvilágoson	Loricatus Kft.
236.	A Zala-folyó torkolata	Loricatus Kft.
237.	Mesterséges partszakasz és parti sétány Balatonfenyvesen	Loricatus Kft.
238.	Lőszfal Balatonkenesén	Loricatus Kft.
239.	Balatonkenese partfala, háttérben a Kísfaludy sétány	Loricatus Kft.
240.	Balatonalmádi mesterséges partszakasza	Czene Éva
241.	Tihany mesterséges partszakasza	Czene Éva
242.	Mesterséges partszakasz és kikötő Balatonalmádiban	Czene Éva

KÉP SORSZÁMA	KÉP CÍME	SZERZŐ / FORRÁS
243.	Mesterséges partszakasz és kikötő Balatonalmádiban	Czene Éva
244.	Levendulás Tihanyban	Czene Éva
245.	Kocsányos tölgy a Balaton-felvidéken	Czene Éva
246.	Természetes partszakasz, változatos növénytakasulás	Czene Éva
247.	A Tihanyi-félsziget változatos növénykultúrája	Czene Éva
248.	A Tihanyi-félsziget Óslewendulása	Czene Éva
249.	Platánfasor a Tagore sétányon Balatonfüreden	Czene Éva
250.	A Tagore sétány növénykiültetései Balatonfüreden	Czene Éva
251.	A Szent Erzsébet Park Balatonalmádiban	Czene Éva
252.	A Tagore sétány növénykiültetései Balatonfüreden	Czene Éva
253.	A Tagore sétány platánfa sora	Czene Éva
254.	Siófok part menti üdülőutcájának növénytelepítése	Czene Éva
255.	A Szent Erzsébet Park Balatonalmádiban	Czene Éva
256.	Siófok part menti üdülőutcájának növénytelepítése	Czene Éva
257.	Sövény és kőkerítés	Czene Éva
258.	Balatonvilágoson	Czene Éva

TÉRKÉP JEGYZÉK

OLDALSZÁM	TÉRKÉP NEVE	SZERZŐ	TÉRKÉP SORSZÁMA
12 – 13	Látható part körüli területek a Balaton vízfelületéről	Lechner Tudásközpon	1.
78 – 79	Helyi védett művi értékek	Rácz Bálint	2.
114 – 115	Kilátópontok a Balaton körül	Czene Éva	3.
126 – 127	Strandok és kempingek a Balaton körül	Czene Éva	4.
138 – 139	Kikötők a Balaton körül	Czene Éva	5.
152 – 153	Parti sétányok a Balaton körül	Czene Éva	6.
176 – 177	Természetes és mesterséges partszakaszok a Balaton körül	Czene Éva	7.

